MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Vaguc Laura Ioana

FLORIN D. POPESCU

LIMBA ROMÂNĂ

MANUAL PENTRU CLASELE A XI-a și A XII-a
(ȘCOLI NORMALE, LICEE ȘI CLASE CU PROFIL UMANIST)

Scanned with OKEN Scanner

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

FLORIN D. POPESCU

5 Ianuarie 1999

Lăcrămioara Dagina

LIMBA ROMÂNĂ

(SINTAXA)

MANUAL PENTRU CLASELE A XI-a ȘI A XII-a
(ȘCOLI NORMALE, LICEE ȘI CLASE CU PROFIL-UMANIST)

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, R.A. – BUCUREȘTI

Scanned with OKEN Scanner

Actualul manual îl reproduce pe cel din anul 1997.

Referent:
conf. univ. dr. **Ion Diaconescu**
Catedra de limba și literatura română de la Școala Normală din București

© *Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate Editurii Didactice și Pedagogice R.A.*

ISBN 973-30-3576-9

Redactor: IRINA PETRAȘ POANTĂ
Tehnoredactor: ANCA PEȚA
Coperta: EUGEN KERY

Scanned with OKEN Scanner

NOȚIUNI GENERALE DE SINTAXĂ

Sintaxa este partea gramaticii care cuprinde regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze.

UNITĂȚILE SINTAXEI

Comunicarea între oameni se face cu ajutorul cuvintelor, dar acestea nu sunt folosite în forma în care se află în dicționare, ci îmbinate în unități sintactice, adică în propoziții și în fraze.

Când spunem *a locui, casă, părinți* nu este clar ce avem de comunicat. Dacă vrem să alcătuim o comunicare, trebuie să modificăm cuvintele în așa fel, încât să poată intra în anumite relații sintactice unele cu altele.

Așa, de exemplu, *a locui*, verb la infinitiv, care are un înțeles general, trebuie pus la un mod personal, la un anumit timp, persoană și număr, de pildă *am locuit*, pentru a face din el o parte principală de propoziție. Între verbul *am locuit* (cu funcție de predicat) și cuvântul *casă* se poate stabili o legătură precisă pentru ca substantivul să arate unde am locuit, devenind complement circumstanțial de loc. Pentru aceasta este nevoie de prepoziția *în*. Cuvântul *părinții* trebuie pus la genitiv pentru a-și putea îndeplini funcția de atribut, arătând în care casă am locuit. Astfel am obținut propoziția: *Am locuit în casa părinților*. Comunicarea poate fi completată și precizată, adăugându-i-se alte propoziții: *Am locuit în casa părinților când eram copil* și *când urmam cursurile gimnaziale*.

Unitățile sintactice sunt: propoziția, fraza și părțile (principale și secundare) de propoziție.

Propoziția este cea mai mică unitate a sintaxei. Ea este o comunicare cu un singur predicat (verbal sau nominal): *Descoperirea focului impune utilizarea metalelor*. (T. V i a n u, *Arghezi, poet al omului*).

Sunt propoziții în care predicatul sau numai verbul copulativ se subînțelege: *La așa cap, așa căciulă. (Folclor)* — la așa cap *e bună* o așa căciulă.

Scanned with OKEN Scanner

Mai bine ceva decât nimic. (Folclor) — e mai bine ceva decât nimic.

Fraza este o unitate superioară propoziției deoarece cuprinde cel puțin două propoziții, dintre care una este principală: **Văd poeți** *ce-au scris o limbă ca un fagure de miere.* (M. Eminescu, *Epigonii).*

Uneori, legătura dintre propoziția principală regentă și subordonata ei este așa de strânsă, încât principala desprinsă din frază nu alcătuiește o comunicare completă: *Sara, adunându-se pe lângă foc, văzură*[1] că au sfârșit munițiile și merindele.[2] / (C. Negruzzi, *Sobieski și românii).* Cele două propoziții ale frazei nu pot fi desprinse una de alta fără deteriorarea comunicării. Nu același lucru se întâmplă în:

Durerea noastră surdă și amară
O grămădii pe-o singură vioară,[1] /
Pe care ascultând-o a jucat
Stăpânul ca un țap înjunghiat.[2] / (T. Arghezi, *Testament)*

— unde propoziția principală are înțeles independent, putând alcătui singură o comunicare.

Părțile de propoziție. Când se face analiza unei propoziții, se stabilesc cele mai mici unități sintactice, numite *părți de propoziție.* Acestea sunt clasificate în *părți principale de propoziție* (subiectul și predicatul) și *părți secundare de propoziție* (atributul și complementul). Ele nu trebuie confundate cu părțile de vorbire. Numai unele dintre părțile de vorbire, și anume acelea care au un sens lexical de sine stătător (substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul, verbul, adverbul, interjecția), pot avea funcție de parte de propoziție. Celelalte (articolul, prepoziția, adverbul din structura gradelor de comparație, verbele auxiliare) ajută la formarea părților de propoziție. Conjuncția are exclusiv rolul de a lega unele unități sintactice între ele.

RAPORTURILE SINTACTICE

În cadrul propoziției se stabilesc anumite legături între cuvinte, după cum în cadrul frazei se stabilesc legături între propoziții. Aceste legături se numesc *raporturi sintactice.* Cele mai frecvente raporturi sintactice sunt: *raportul de interdependență dintre subiect și predicat, raportul de coordonare* și *raportul de subordonare* (în cadrul propoziției și al frazei).

1) *Raportul de interdependență dintre subiect și predicat* este un raport specific, neîntâlnit la celelalte părți de propoziție. Subiectul este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului, iar predicatul arată ce face, ce este, cum este sau cine este

Scanned with OKEN Scanner

subiectul. În propoziția: *Mocnește copacul* (L. Blaga, *Trezire*), cu ajutorul predicatului *mocnește* spunem ceva despre subiectul *copacul*, iar prin intermediul subiectului *copacul* arătăm la cine se referă predicatul *mocnește*. Aceste două părți de propoziție nu sunt coordonate între ele, nu sunt nici subordonate una față de alta, ci interdependente.

2) *Raportul de coordonare* are loc atât între părțile de propoziție de același fel, cât și între propozițiile de același fel.

În *propoziție* pot fi coordonate între ele componentele subiectului multiplu, ale numelui predicativ multiplu, atributele de același fel, complementele de același fel:

Vin *țânțarii* lăutarii, *gândăceii, cărăbușii*,

Iar mireasa viorică i-aștepta-ndărătul ușii. (M. Eminescu, *Călin, File din poveste*) — componentele subiectului multiplu.

Tristă și *albă-i* întinsa *câmpie*. (Al. Macedonski, *Noaptea de decevrie*) — nume predicativ mutiplu.

Aveau tălpile *negre, tăiate* și *pline* de răni. (Eugen Barbu, *Groapa*) — atribute de același fel.

Mămica țipa subțire, cerea să vândă *livada* și *pădurea*. (M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*) — complemente de același fel.

Notă. Mai rar pot fi coordonate între ele părți de propoziție diferite: *Atunci și acolo* lucrurile se petreceau la fel ca și *acum* și *aici* (circumstanțial de timp și de loc).

— *Coordonarea în frază* are loc între:

a) propoziții principale: *Timpul mort și-ntinde trupul* și *devine veșnicie*. (M. Eminescu, *Scrisoarea I*).

b) o parte de propoziție și o propoziție subordonată: Cheamă-l, te rog, *pe Ion* și *pe cine mai vezi prin curte*, — un complement direct și o propoziție completivă directă.

c) propoziții subordonate de același fel, depinzând de un regent comun: Nu știu bine *dacă este deștept* sau *dacă visează*. (A. I. Odobescu, *Pseudokynegetikos*).

Note. 1. Atât părțile de propoziție coordonate, cât și propozițiile coordonate se despart între ele prin virgulă, dacă nu sunt legate prin conjuncțiile *și* ori *sau* (nerepetate).

2. Coordonarea a două propoziții subordonate care nu sunt de același fel este mai puțin frecventă. M-am oprit la tine *nu pentru că plouă*, ci *ca să mai stăm puțin de vorbă*. (O propoziție cauzală și una de scop).

3) *Raportul de subordonare*

— În *propoziție*, un element, numit *subordonat*, poate depinde de altul, care poartă numele de *regent*. Așa, de exemplu, de un substantiv

Scanned with OKEN Scanner

poate depinde un atribut; de un verb, adjectiv sau adverb pot depinde complemente. Într-o propoziție un cuvânt poate fi regent pentru altul, iar acesta poate avea la rândul său un sobordonat: *După două ceasuri de suiș trăgănat ieșim deasupra.* (A. Vlahuță, *România pitorească*)

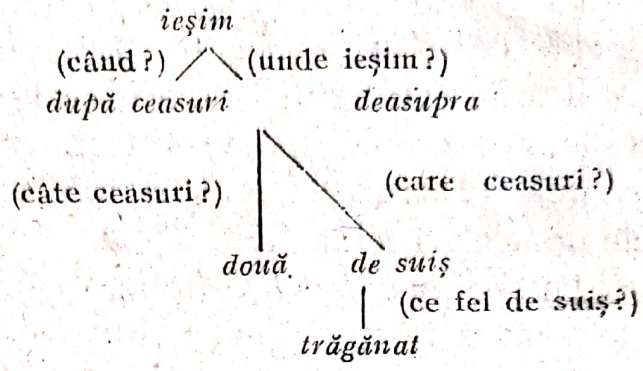

— În *frază*, o propoziție subordonată poate depinde de un cuvânt, de un grup de cuvinte din regentă sau de întreaga regentă:

După mai multe zile de așteptare **vin** *să te văd.* — subordonata *să te văd* depinde de cuvântul **vin** din regentă.

Vânturile suflaseră cu îndărătnicie, *încât răsturnaseră mulți copaci.* Subordonata *încât răsturnaseră mulți copaci* depinde de o propoziție întreagă: **Vânturile suflaseră cu îndărătnicie.**

Mijloacele de exprimare a raporturilor sintactice în propoziție și frază sunt: *flexiunea, joncțiunea, juxtapunerea, topica, intonația* și *pauza.* Dintre acestea, flexiunea este caracteristică numai propoziției, celelalte sunt specifice atât propoziției, cât și frazei.

a) *Flexiunea* marchează raportul dintre subiect și predicat, exprimat prin acord, precum și raportul dintre părțile de propoziție și regentul lor. În propoziția *Ei au plecat,* predicatul *au plecat* se acordă în număr și persoană cu subiectul *ei.* În propoziția „Am dat unui copil o carte", *unui copil* este un complement indirect în cazul dativ, iar *o carte* este complement direct în cazul acuzativ: ambele sunt cerute de verbul *am dat,* care e regentul lor.

b) *Joncțiunea* (legătura) se face prin prepoziții și prin conjuncții coordonatoare între părțile de propoziție și prin conjuncții (și cuvinte cu valoare de conjuncție) între propoziții:

— prin prepoziții;

La *lămpi* **de** *gheață,* **sub** *zăpezi,*

Tot polul meu un vis *visează.* (I. Barbu, *Riga Crypto și lapona Enigel*) — prepozițiile **la** și **sub** leagă complementele *lămpi* și *zăpezi* de verbul *visează;* prepoziția **de** leagă atributul *gheață* de substantivul *lămpi.*

Scanned with OKEN Scanner

— *prin conjuncții coordonatoare* între părțile de propoziție de același fel, precum și între propoziții de același fel:

Mihai **și** *Albert* Kiraly stătură împotrivă la această părere. (N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*) — elementele subiectului multiplu.

Altora le dă povață,

Dar *pe sine nu se-nvață.* (Anton Pann, *Povestea vorbii*) — două propoziții coordonate.

— *prin conjuncții (locuțiuni conjuncționale) subordonatoare, pronume relative și nehotărâte sau adverbe relative, interogative și nehotărâte cu valoare de conjuncții* între propoziții subordonate și regentele lor:

Tu te lauzi **că** *Apusul înainte ți s-a pus?* (M. Eminescu, *Scrisoarea III*) — o subordonată introdusă prin conjuncție, depinzând de o regentă.

Raluca era foarte mândră de strămunicii ei, **pe care**-*i pretindea boieri de rangul întâi*: (G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*) — o subordonată introdusă printr-un pronume relativ, depinzând de un cuvânt din regentă *(strămunicii)*.

Dar și noi încă o pândeam.

Cum *se pândește-o fiară.* (*V.* Alecsandri, *Peneș Curcanul*) — o subordonată introdusă prin adverbul relativ *cum*, depinzând de o regentă.

c) *Juxtapunerea* (alăturarea) a două sau mai multe părți de propoziție de același fel ori a două sau mai multe propoziții de același fel:

Rămășițele *templurilor, bazilicilor, apeductelor, băilor* dau și astăzi puternică dovadă de cultura cea mare în care ajunsese Dacia supt romani. (N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul)* — atribute de același fel.

Vreme trece, vreme vine... (M. Eminescu, *Glossă*) — propoziții principale.

d) *Topica, intonația* și *pauza* sunt și ele mijloace de evidențiere a raporturilor sintactice dintre părțile de propoziție sau dintre propoziții. Astfel, în propoziția *Am dat cartea elevului* nu-i clar dacă „am dat cartea“ care este a elevului sau „am dat elevului cartea“ care e a altuia. Schimbând locul și funcția sintatică a cuvântului *elevului*, enunțul devine limpede: „Am dat elevului cartea.“ Intonația are și ea un rol important uneori. În fraza: *Să ajung mai repede acasă* [subînțeles: nu ca să plimb] am luat un taxi. — accentul cade pe propoziția subordonată (*să ajung mai repede acasă*), ceea ce face ca între ea și regentă să fie o

Scanned with OKEN Scanner

legătură foarte strânsă. Această legătură exclude folosirea pauzei în vorbire sau a virgulei în scris.

EXERCIȚII

I. Arătați care sunt regenții cuvintelor scrise cu litere cursive și spuneți prin ce mijloace se realizează raporturile sintactice dintre regenți și subordonații lor:

1. Grădina *de flori galbene* de la capătul lujerului s-a schimbat acum într-o minge de *puf*.

(L. Simionescu, *Flora României*)

2. Malurile *drepte* și *uscate* fug îndărăt.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

3. El duce *regelui răspuns*.

(G. Coșbuc, *Moartea lui Fulger*)

4. *Al undelor* greu vuiet, vuirea *în granit*
A sute d-echipajuri, gândirea-i n-o înșală.

(M. Eminescu, *Împărat și proletar*)

II. Analizați juxtapunerea ca mijloc de realizare a raportului sintactic în cadrul frazelor:

1. Lăpușneanul, posomorându-se, desfăcu brațele: Ruxanda căzu la picioarele lui.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

2. Cetini negre sună-n urmă,
Drum mă poartă, chin mă scurmă.

(L. Blaga, *Cetini negre*)

3. Repede-mi iau biletul, ies pe peron, alerg la tren, sunt în vagon.

(I. L. Caragiale, *Bubico*)

4. Din ce în ce cântarea în valuri ea tot crește,
Se pare că furtuna ridică al ei glas,
Că vântul trece-n spaimă pe-al mărilor talaz.
Că-n sufletu-i pământul se zbate cu necaz —
Că orice-i viu în lume acum încremenește.

(M. Eminescu, *Strigoii*)

III. Aflați subiectele și predicatele, comentați raportul de interdependență dintre ele:

1. Omul bun e ca pâinea cea de grâu.

(*Folclor*)

2. Greșelile aceste îți fac un urât nume.

(Gr. Alexandrescu, *Satiră. Duhului meu*)

3. O scenă cu totul alta se petrecea atunci în tabăra românească.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

4. Dar toată jalea lui era în deșert.

(A. I. Odobescu, *Pseudo-kynegetikos*)

Scanned with OKEN Scanner

IV. Comentați mijloacele de realizare a raporturilor sintactice (flexiunea și joncțiunea) din propozițiile:

1. Omul bun după fapte se cunoaște.

(*Folclor*)

2. O, mamă, dulce mamă, din negura de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi.

(M. Eminescu, *O, mamă . . .*)

3. În călătoria lui spre miazănoapte, Oltul întâlnește, o dată cu vechile cetăți, cărămidăriile.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

4. Femei și fete cu cataveici de vulpe și cu fuste de lână, dungate cu vrâste galbene și roșe pe fund negru, veneau la leturghie.

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

V. Subliniați cu o linie regentul și cu două propoziția subordonată: spuneți cum se realizează raportul sintactic dintre ele:

1. Peste câteva zile după asta, auzim că Nică Oșlobanu s-a dus să învețe la școala catihetică din Fălticeni, vorbă să fie.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Voind să duci tezaurul de ceară,
Te prăbușești din drumul cel înalt.

(T. Arghezi, *Lumină lină*)

3. Mă-nchin la soarele-nțelept, Și roata albă mi-e stăpână,
Că sufletu-i fântână-n piept, Ce zace-n sufletul-fântână.

(I. Barbu, *Riga Crypto și lapona Enigel*)

VI. Spuneți care și leagă părți de propoziție coordonate și care leagă propoziții coordonate:

Dar ce-mi bat eu capul cu craii și cu împărații și nu-mi caut de copilăria petrecută în Humulești și de nevoile mele?

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

VII. Comentați topica, intonația și pauzele ca mijloace de realizare a raporturilor sintactice:

1. Fantezie, fantezie, când suntem numai noi singuri,
Ce ades mă porți pe lacuri și pe mare și prin crânguri!

(M. Eminescu, *Scrisoarea IV*)

2. Există — și joacă un rol deosebit de mare în istoria culturii moderne — limba scrisă.

(S. Pușcariu, *Limba română*)

3. Mult mă mustră frunza-ngustă,
Vântul lacrima mi-o gustă.

(L. Blaga, *Întoarcere*)

VIII. Construiți două fraze cu propoziții principale coordonate de care să depindă propoziții subordonate introduse prin pronume relative și adverbe relative.

Scanned with OKEN Scanner

IX. Explicați ce fel de raporturi sintactice sunt în propoziția:
Cartea colegului de bancă e nouă și frumoasă.

X. Arătați ce fel de raporturi sintactice sunt în fraza:
Cărțile pe care le-am cumpărat și pe care le-am citit mi-au produs o adevărată încântare și mi-au oferit cunoștințe noi despre viață.

XI. Alcătuiți câteva propoziții în care topica și intonația să aibă rol de mijloace de exprimare a unor raporturi sintactice.

XII. Alcătuiți o compunere scurtă în care să aveți între părțile de propoziție și între propoziții raporturi de coordonare și de subordonare.

PROPOZIȚIA

Criterii de clasificare. Propozițiile pot fi clasificate după structura lor, după aspectul lor afirmativ sau negativ sau după scopul comunicării.

I. CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR DUPĂ STRUCTURĂ

Ținând seama de structură, adică de modul de organizare după funcția sintactică a părților care o alcătuiesc și după felul predicației, propoziția poate fi analizabilă sau neanalizabilă.

1) **Propoziția analizabilă** este alcătuită din părți de propoziție distincte din punctul de vedere al funcției lor sintactice. Structura ei poate fi analizată:

Cina lui Abu-Hasan nu era bogată. (I. L. Caragiale, *Abu-Hasan*) — *cina* = subiect; *lui Abu-Hasan* = atribut substantival genitival; *nu era bogată* = predicat nominal.

Propoziția analizabilă poate fi simplă sau dezvoltată:

a) *Propoziția simplă* este alcătuită numai din părți principale de propoziție, subiectul și predicatul, și, uneori, numai din una dintre ele:

Porni *luceafărul*. (M. Eminescu, *Luceafărul*) — propoziție alcătuită din predicatul *porni* și din subiectul *luceafărul*.

Ninge. (Propoziție alcătuită numai din predicat).

b) *Propoziția dezvoltată* cuprinde, în afară de părțile principale, una sau mai multe părți secundare de propoziție:

Eu nu cunosc înțelegere mai bună ca asta. (I. Slavici, *Moara cu Noroc*), — în afară de subiect *(eu)* și predicat *(nu cunosc)*, propoziția mai are un complement direct *(înțelegere)*, un atribut *(mai bună)* și un complement circumstanțial de mod comparativ *(ca asta)*.

2) **Propoziția neanalizabilă** este o propoziție care nu poate fi analizată din punctul de vedere al organizării ei sintactice, deoarece nu se poate

Scanned with OKEN Scanner

recunoaște funcția sintactică a părților componente. Propozițiile neanalizabile sunt alcătuite din interjecții, adverbe de afirmație sau de negație *(da, nu, ba)*, substantive în vocativ *(Ioane)*!:

— Las' că știu eu . . .

— *Ei*? (I. L. Caragiale, *Bacalaureat*) — interjecția ei nu poate fi analizată sintactic, deși alcătuiește o propoziție.

— Nu ți s-a dat număr când ai dat petiția?

— *Nu*! (I. L. Caragiale, *Petițiune*) — negația *nu* n-are funcție sintactică, ea ne dă doar indicații la întrebarea pusă: *Nu*, adică nu mi s-a dat număr.

II. CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR DUPĂ ASPECTUL LOR AFIRMATIV SAU NEGATIV

Propoziția afirmativă și cea negativă se deosebesc prin aceea că propoziția negativă conține o negație pe lângă predicat, de obicei adverbul *nu*, în timp ce propoziția afirmativă nu are o marcă specială.

Moș Ion Roată, simțindu-se lovit până în suflet, răspunse atunci cu glas plângător . . . (I. Creangă, *Moș Ion Roată și Vodă Cuza*) — propoziție afirmativă.

Timpul pierdut *nu se mai întoarce*. *(Folclor)* — propoziție negativă.

Note. 1. Ideea de negație este exprimată și de alte cuvinte cu înțeles negativ; pronume negative *(nimeni, nimic, nici unul, nici una)*; adjective negative *(nici un, nici o)*; adverbe negative *(niciodată, nicăieri)*;
Nimica *nu*-i fără osteneală. *(Folclor)*.
Cuvintele cu înțeles negativ sunt însoțite de negația *nu*.
2. În folclor și la unii scriitori anumite cuvinte cu sens negativ apar fără negația *nu*;
Nici ploaia îl udă, *nici* soarele îl arde. *(Folclor)*.
Nici încline a ei limbă.
Recea cumpăn-a gândirii. (M. Eminescu, *Glossă*)
3. — Unele propoziții cu sens afectiv, introduse prin adverbul *unde* urmat de negația *nu*, sunt afirmative:

Și **unde** *nu* s-au adunat o mulțime de băieți și fete la școală, între care eram și eu, un băiet prizărit, rușinos și fricos și de umbra mea. (I Creangă, *Amintiri din copilărie*) — tocmai că *s-au adunat* o mulțime de băieți și fete . . .

Câteodată, două negații dintr-o frază dau împreună o afirmație: *Nu pot să nu te admir*.

Scanned with OKEN Scanner

III. CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR DUPĂ SCOPUL COMUNICĂRII

Din punctul de vedere al scopului comunicării, propoziția poate fi *enunțiativă* și *interogativă*.

1. **Propoziția enunțiativă** comunică ceva despre un obiect sau un fenomen. Ea poate exprima un fapt redat ca real, dorința sau posibilitatea realizării unei acțiuni, îndoiala cu privire la o acțiune sau un îndemn.

Când propoziția enunțiativă exprimă și starea sufletească a autorului, ea este o *propoziție exclamativă:*

Stelele deasupra mea
Nimeni nu mi le-a fura! (L. Blaga, *Belșug*) — propoziție enunțiativă exclamativă; comunicarea conține și starea afectivă a autorului.

Întâile poezii lirice ale lui Eminescu aduc înrâurirea evidentă a unora din poeții noștri mai vechi. (L. Blaga, *M. Eminescu*) — propoziție enunțiativă neexclamativă; ea comunică ceva despre influența înaintașilor asupra lui Eminescu.

Notă. După conținutul ei, propoziția enunțiativă este *propriu-zisă, optativă, potențială, dubitativă* și *imperativă.*

a) *Propoziția enunțiativă propriu-zisă* exprimă un fapt dat ca real și se construiește cu indicativul:

— *neexclamativă:* Ghiță rămase câtva timp încremenit și cu ochii țintiți la dânsul. (I. Slavici, *Moara cu Noroc*)

— *exclamativă:* Iubito, eu nu te mai văd! (G. Bacovia, *Ecou de romanță*)

b) *Propoziția enunțiativă optativă* exprimă dorința de a se realiza o acțiune sau o stare și se construiește cu optativul sau cu conjunctivul:

— *neexclamativă:* Doină, doină cântec dulce,
Când te-aud, nu *m-aș mai duce.* (*Folclor*)

— *exclamativă:* *Să fi rămas fecior la plug,*
Să fi rămas la coasă! (O. Goga, *Bătrânii*)

c) *Propoziția enunțiativă potențială* arată posibilitatea realizării acțiunii și se construiește cu condiționalul-optativ sau cu conjunctivul:

— *neexclamativă: Aș putea pleca într-o zi-două.*

— *exclamativă: Să pot pleca la mare!*

d) *Propoziția enunțiativă dubitativă* exprimă o îndoială, o nehotărâre, o bănuială, o nesiguranță cu privire la o acțiune și se construiește cu modul prezumtiv sau cu forme verbale care în context au înțeles de prezumtiv (condiționalul-optativ, conjunctiv, indicativ — timpul viitor):

— *neexclamativă:* Zicea lumea *c-ar fi venit aseară.* (Modul condițional-optativ perfect).

— *exclamativă: Or fi venind,* cine să știe! (Modul prezumtiv, timpul prezent).

Scanned with OKEN Scanner

e) *Propoziția enunțiativă imperativă* exprimă o poruncă, un îndemn sau o rugăminte și se construiește cu imperativul, cu conjunctivul sau cu indicativul la timpul viitor:

— *neexclamativă:* Cine? a mea rudă? mergi de-l dă pe scară. (Gr. Alexandrescu, *Boul și vițelul*).

— *exclamativă:* Dorm și florile-n grădină —
Dormi în pace! (M. Eminescu, *Somnoroase păsărele...*)

2) **Propoziția interogativă** este propoziția cu ajutorul căreia se formulează o întrebare. Când, punând întrebarea, vorbitorul își exprimă și starea sa sufletească, propoziția este *interogativă exclamativă:*

— Mai suna-vei, dulce corn,
Pentru mine vreodată? (M. Eminescu, *Peste vârfuri*) — propoziție interogativă exclamativă.

— *Și ce vrei?* întrebă Lăpușneanul zâmbind. (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*) — propoziție *interogativă neexclamativă.*

Notă Propozițiile interogative pot fi: *propriu-zise, optative, potențiale* și *dubitative.* Modurile sunt aceleași ca la propozițiile enunțiative.

a) *Propoziția interogativă propriu-zisă* pune o întrebare despre o acțiune reală:

— *neexclamativă:* — Unde mergem? întreb eu pe cucoana Caliopi (I. L. Caragiale, *Bacalaureat*).

— *exclamativă:*
Și atunci de sfiiciune mi-iese sângele-n obraz —
Cum nu vine zburătorul ca la pieptul lui să caz! (M. Eminescu, *Călin, File din poveste*).

b) *Propoziția interogativă optativă* pune o întrebare în legătură cu o dorință:

— *neexclamativă:* Ghici, pe cine-aș săruta? (G. Coșbuc, *Poezii*).

— *exclamativă:* Cum? Ai vrea să vii la mine pe-așa ploaie?!

c) *Propoziția interogativă potențială* pune o întrebare sub forma unei posibilități:

— *neexclamativă:* Ce-ar fi dacă ai fugi, Bănică? (C. Petrescu, *Un om între oameni*).

— *exclamativă:* Cine ar fi putut crede că toate se vor sfârși așa?!

d) *Propoziția interogativă dubitativă* pune întrebarea prin care se exprimă o îndoială:

— *neexclamativă:*
Iar ea, cuminte fată,
Se și-nvoiește-ndată.
De ce-ar și zice ba? (G. Coșbuc, *Rea de plată*).

— *exclamativă:*
Pann: Înseamnă oare toate astea că mi se poate lua și dreptul de autor?! (L. Blaga, *Anton Pann*).

Scanned with OKEN Scanner

Observaţie. Analiza sintactică a unei propoziţii nu se poate face dacă nu ţinem seama de clasificarea ei după structură, după aspectul ei afirmativ sau negativ, după scopul comunicării: „Am venit la tine" —propoziţie principală independentă, dezvoltată, afirmativă, enunţiativă neexclamativă.

Valori expresive ale propoziţiilor enunţiative şi interogative exclamative

Deosebirea dintre propoziţiile exclamative şi cele neexclamative este uneori greu de făcut. Numai câteodată punctuaţia ne vine în ajutor. Sensul lor reiese din context, iar în vorbire, din intonaţie. În propoziţiile exclamative (atât în cele enunţiative, cât şi cele interogative), pentru a putea exprima varietatea de sentimente pe care le trăieşte, vorbitorul poate folosi interjecţii, vocative, adverbele *cât, aşa, oare, poate* etc. (**Cât** *de frumoase erau văile acelea!* **Oare** *s-ar putea să fie aşa*?!).

Propoziţiile exclamative exprimă o gamă foarte variată de sentimente: ironie, desperare, admiraţie, zădărnicie:

Zici c-ai fost acolo? Vorbă să fie! ironia;

Am rămas săraci! . . . Ni i-au luat toţi Moţoc! Moţoc! (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpuşneanul*) — desperarea;

Cât de frumoasă te-ai gătit.

Naturo, tu, ca o regină! (G. Coşbuc, *Vara*) — admiraţia;

La ce statornicia, părerile de rău,

Când prin această lume să trecem ne e scris

Ca visul unei umbre şi umbra unui vis? (M. Eminescu, *Despărţire*) — zădărnicia.

Unele propoziţii interogative exclamative formulează întrebări la care nu se aşteaptă vreun răspuns, acesta fiind cunoscut dinainte. Ele se numesc *interogative retorice* şi sunt deosebit de expresive, pentru că subliniază stări de lucruri nu direct, ci sugerându-le cu ajutorul unor întrebări:

Au de *patrie, virtute,* nu vorbeşte liberalul,

De ai crede că viaţa-i e curată ca cristalul? (M. Eminescu, *Scrisoarea III*).

TOPICA ŞI PUNCTUAŢIA

În propoziţiile enunţiative exclamative, numele predicativ se aşază uneori înaintea verbului copulativ:

Lung e drumul Clujului,

Dar mai lung al dorului. *(Folclor)*

Scanned with OKEN Scanner

În propozițiile interogative, formele verbale compuse apar câteodată inversate:

Mai *auzit-ai* dumneata una ca asta? (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*).

La sfârșitul propozițiilor exclamative se pune semnul exclamării:

Să micșoreze dăjdiile! (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*).

Când exclamația se referă la toată fraza, semnul exclamării se pune la sfârșitul ei: Nu pot să mă odihnesc! (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*).

La sfârșitul propozițiilor interogative se pune semnul întrebării:

— E rece?

— Potrivită. (I. L. Caragiale, *Petițiune*)

Când propoziția interogativă face parte dintr-o frază, semnul întrebării se pune la sfârșitul frazei:

Femeie,

Ce mare porți în inimă și cine ești? (L. Blaga, *Dorul*)

COORDONAREA ȘI SUBORDONAREA ÎN PROPOZIȚIE

În cadrul propoziției pot exista următoarele raporturi sintactice: *interdependență* între subiect și predicat, *coordonare* între părțile de propoziție de același fel (cu excepția predicatului și a verbului copulativ al predicatului nominal) și *subordonarea* atributelor față de substantive (sau substitutele lor) și a complementelor față de verbe (adjective sau adverbe).

Coordonarea între părțile de propoziție poate fi: *copulativă, disjunctivă, adversativă* și *conclusivă*. Ea se realizează prin juxtapunere sau prin joncțiune:

Tu **și** *eu* am putea învăța aici. (Coordonare copulativă între elementele subiectului multiplu).

Am nevoie *nu de carte,* **ci** *de caiete.* (Două complemente indirecte în raport adversativ).

Să-mi aduci **ori** *caietul* de notițe, **ori** *cartea.* (Două complemente directe în raport disjunctiv).

Nu putem sta de vorbă acuma, mai bine să lăsăm pe mâine, când ai și tu mai mult timp. **Așadar,** *pe mâine.* (Concluzia este exprimată printr-un complement circumstanțial de timp).

Subordonarea în cadrul propoziției prezintă câteva particularități:

1. *Atributul* determină substantive sau substitutele lor:

Gândul *ăsta* mă-nspăimântă. (T. Arghezi, *Greierele*).

Scanned with OKEN Scanner

2. *Celelalte părți secundare de propoziție* determină verbe la moduri personale sau nepersonale, iar câteva dintre ele și adjective ori adverbe:

Zările *de farmec* **pline**

Strălucesc *în luminiș* ... (G. Coșbuc, *Noapte de vară*) — *de farmec* (complement indirect) determină adjectivul *pline; în luminiș* (complement circumstanțial de loc) determină verbul *strălucesc.*

3. *Complementele directe* stau numai pe lângă verbe tranzitive:

Ți-aș da *pământul* în bucăți ... (M. Eminescu, *Luceafărul*)

Notă. Complementele directe interne (alcătuite din cuvinte care au aceeași rădăcină ca și verbul sau aparțin sferei lui semantice) sunt rare:

Și-a trăit traiul.

A umblat drum mult.

ROLUL ELEMENTELOR DE RELAȚIE (CONJUNCȚII ȘI LOCUȚIUNI CONJUNCȚIONALE COORDONATOARE, PREPOZIȚII ȘI LOCUȚIUNI PREPOZIȚIONALE)

Legătura dintre părțile de propoziție de același fel, când nu sunt juxtapuse, se face prin *conjuncții* și *locuțiuni conjuncționale coordonatoare.* Cele mai frecvente sunt: **și, dar, iar, însă, ci, sau, ori, așadar, prin urmare** etc. De cele mai multe ori la părțile de propoziție coordonate copulativ se îmbină juxtapunerea cu joncțiunea, în sensul că ultimul termen al enumerării este legat prin **și** de penultimul: *Am adus cărți, caiete* **și** *creioane.*

În cazul acesta se limitează enumerarea la câteva elemente precise. Să se compare:

Mi-am adus aminte de tine, de frații și de părinții tăi.

cu:

Mi-am adus aminte de tine, de frații, de părinții tăi (și, probabil, și de alte persoane).

Conjuncția **și** poate grupa elementele unei enumerări două câte două, după înțeles:

Mi-am cumpărat *cărți* **și** *caiete, creioane* **și** *gume, liniare* **și** *echere.*

Prepozițiile și *locuțiunile prepoziționale* leagă subordonații de regenții lor, când nu se folosesc mijloace flexionare.

Prepozițiile și locuțiunile prepoziționale hotărăsc la ce caz trebuie să stea substantivele (și substitutele lor) pe care le leagă cu alte cuvinte din propoziție. Sunt prepoziții și locuțiuni prepoziționale care se construiesc cu acuzativul: **la, din, prin** etc., **din cauză de, față de** etc., altele — cu genitivul: **contra, împotriva, de-a lungul, în fața** etc., unele prepoziții se construiesc cu dativul: **grație, datorită, mulțumită.**

Scanned with OKEN Scanner

Deși prepozițiile (locuțiunile prepoziționale) nu au funcție sintactică, fără ele nu s-ar putea exprima multe dintre raporturile sintactice. Numărul prepozițiilor nu este mare, importanța lor constă în valorile multiple pe care le au. Așa, de pildă, prepoziția **de** ajută la indicarea locului (*medaionul în atârna* **de gât**), timpului (*temele* **de azi**), cauzei (*tremură* **de frig**) etc.

Prepozițiile ajută la construirea celor mai multe părți secundare de propoziție: atributul substantival prepozițional (*casa* **de lemn**), unele nume predicative (*casa este* de **închiriat**), unele complemente indirecte (*se teme* **de ploaie**). Aproape toate circumstanțialele se construiesc cu ajutorul prepozițiilor.

Având valori atât de diferite, în decursul anilor unele prepoziții încep să se folosească în locul altora, pentru a exprima mai precis o idee, o stare de lucruri etc. Așa, de exemplu, în propozițiile cu predicatul exprimat printr-un verb la diateza reflexivă cu sens pasiv, prepoziția **de** este tot mai mult înlocuită de prepoziția compusă **de către** (*Cărțile bune se scriu* **de către** *scriitori mari*).

EXERCIȚII

I. Aflați propozițiile simple și pe cele dezvoltate; spuneți care sunt părțile secundare ale propozițiilor dezvoltate:

1. Brâncuși e român.

(L. Blaga, *Constantin Brâncuși*)

2. Văd și acum vorbele zburate
Ca un roi de fluturi.

(A. Maniu, *Cu fruntea în mână*)

3. La casa amintirii cu-obloane și pridvor,
Păianjeni zăbreliră și poartă, și zăvor.

(I. Pillat, *Aci sosi pe vremuri*)

4. Se-ntunecă!

(O. Cazimir, *Interior*)

5. Cerul se-ntunecă.

(A. Russo, *Cântarea României*)

6. Vântul de la miazănoapte bate cu furie.

(A. Russo, *Cântarea României*)

7. Murea prin seară strada și zilnicul ei muget...

(I. Barbu, *În ceață*)

8. Lumina a slăbit în dosul pâclelor.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

9. Lache și Mache sunt tineri cu carte.

(I. L. Caragiale, *Lache și Mache*)

Scanned with OKEN Scanner

II. Grupați propozițiile după aspectul lor negativ sau pozitiv și după scopul comunicării:

1. Nimeni n-a aflat locașul...

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

2. Ce cer? întrebă Lăpușneanul.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

3. Numai ficțiunea se desface de condițiile de timp și spațiu.

(G. Călinescu, *Opera lui Eminescu*)

III. Aflați propozițiile neanalizabile; spuneți prin ce sunt exprimate:

1. — Ce facem? rămânem tot aici ori ne mutăm?
— De! zise bărbatul, știu și eu ce să facem, eu zic să rămânem...!

(I. L. Caragiale, *Tempora*)

2. — Dacă o veni apa mai mare, o să înece și satul nostru...
— Ași! asta nu s-a întâmplat niciodată.

(Z. Stancu, *Desculț*)

3. — Te-ai îmbătat, ticălosule! — îl înfruntă ea cu asprime.
— Zău că eram treaz — se dezvinovăți el.

(I. Slavici, *Comoara*)

4. — Mă rog, dacă nu vă supărați, aveți apă?
— Da.

(I. L. Caragiale, *Petiție*)

IV. Spuneți ce rol au conjuncțiile coordonatoare, ce părți de propoziție leagă:

1. A doua zi boierii și țăranii se întoarseră la satul Hangului.

(V. Alecsandri, *Un episod din anul 1848*)

2. Frumos vorbi și subțirel
Lapona dreaptă, Enigel.

(I. Barbu, *Riga Crypto și lapona Enigel*)

3. La geamuri, toamna cântă funerar
Un vals, îndoliat și monoton...

(G. Bacovia, *Vals de toamnă*)

V. Copiați textele, subliniați cu o linie părțile secundare de propoziție și cu două regenții lor; arătați printr-o săgeată dependența părților secundare de propoziție față de regenții lor:

1. Te pierzi în golul singurătății
O, suflet, mereu de lume fugar.

(G. Bacovia, *Nocturnă*)

2. Drumul larg și neted șerpuiește pe malul drept al Oltului.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

Scanned with OKEN Scanner

3. Ascuns în maluri doarme Mureșul.

(G. Călinescu, *Viața lui Eminescu*)

VI. Grupați părțile de propoziție după modelul:

	Elementul de relație		Partea secundară de propoziție		
Regentul	prepoziție (locuțiune prepozițională) cu acuzativul	prepoziție (locuțiune prepozițională) cu genitivul	atribut	complement direct și indirect	complemente circumstanțiale

1. Roxanda luă un pahar de argint plin cu apă.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

2. Sâmbătă seara așteaptă în fața casei noastre.

(Z. Stancu, *Desculț*)

3. Trecură pe pod de gheață.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

VII. Comentați propozițiile exclamative; spuneți dacă sunt interogative sau enunțiative și ce sentimente exprimă; discutați punctuația lor:

1. Ne-om răzima capetele-unul de altul
Și surâzând vom adormi sub înaltul,
Vechiul salcâm. — Astfel de noapte bogată,
Cine pe ea n-ar da viața lui toată?

(M. Eminescu, *Sara pe deal*)

2. — Bine, — zise ea luându-l de scurt. — cum s-a putut apropia fără ca să simți? !
— De, — răspunse el mai strâmtorat, — uite așa, s-a apropiat.

(I. Slavici, *Comoara*)

3. — Dar de aici, de ce n-ai ridicat pământul?!
Ai servit în compania de geniu!? strigă el gata să-l umfle.

(I. Slavici, *Comoara*)

VIII. Explicați folosirea virgulei și a joncțiunii:

1. Aceste trei lucruri erau poezia, medicina și mustețele sale.

(C. Negruzzi, *Un poet necunoscut*)

2. — Aici stejarii, brazii și fagii trufași înalță capul lor spre cer.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

IX. Explicați punctuația:

1. Un pușcaș din avangardă alergă spre poartă răcnind:
— Iată-i că vin, iată-i că vin!

Scanned with OKEN Scanner

— Gata sunteți, copii? strigă prințul.
— Gata! răspunseră sute de glasuri.

(V. Alecsandri, *Un episod din anul 1848*)

2. E o femeie măruntă, măruntă, măruntă tare, adusă de spate.

(Z. Stancu, *Desculț*)

X. Identificați părțile de propoziție copulative, adversative, disjunctive și conclusive:

1. Cea mai obișnuită — dar în același timp cea mai vagă — caracterizare este cea care admite că rolul cazului e să arate raportul ce există între nume (și pronume) și celelalte părți ale frazei.

(S. Pușcariu, *Limba română*)

2. Evoluția de la rural la urban e de importanță relativă nu numai sub raportul valorii, ci și al sensului limitat la epocă.

[E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane (1900—1937)*]

3. Un unghi este sau drept, sau ascuțit, sau obtuz.

4. Voievodul va fi călăuzit de somn în planeta acestuia din urmă, în lună prin urmare.

(G. Călinescu, *Opera lui Eminescu*)

XI. Alcătuiți câteva propoziții enunțiative și câteva interogative cu predicatul exprimat prin verbe la condițional-optativ și conjunctiv.

XII. Alcătuiți două propoziții, una enunțiativă și una interogativă, neexclamative. Transformați-le în propoziții exclamative.

XIII. Alcătuiți o scurtă compunere în care să aveți propoziții enunțiative și interogative.

FRAZA

Propozițiile unei fraze pot fi, din punctul de vedere al înțelesului, *principale* sau *secundare*, iar din punctul de vedere al raportului cu alte propoziții, *regente* sau *subordonate*.

PROPOZIȚIILE PRINCIPALE ȘI PROPOZIȚIILE SECUNDARE

Propozițiile principale pot alcătui o comunicare fie singure, fie împreună cu alte propoziții. *Propozițiile secundare* nu pot forma o comunicare decât împreună cu propozițiile principale.

Propozițiile principale pot fi *independente, coordonate* cu alte propoziții principale sau *regente* față de propozițiile secundare.

Scanned with OKEN Scanner

Propozițiile principale independente au înțeles de sine stătător:

Acum, din cerul deschis ca o fereastră a infinitului, curge un eteric șuvoi de beteală (G e o B o g z a, *Cartea Oltului*).

Propozițiile principale coordonatoare alcătuiesc împreună o frază:

El s-așează lângă dânsa și o prinde de mijloc.

Ea șoptește vorbe arse de al buzelor ei foc. (M. E m i n e s c u, *Călin, File din poveste*)

Propozițiile principale regente au uneori un înțeles cuprinzător, alteori înțelesul lor este completat și precizat de propozițiile secundare care depinde de ele:

Era târziu marți dimineața,[1] / când Lică ieși cam nedormit la lumina zilei[2] / (I. S l a v i c i, *Moară cu Noroc*)

În sfârșit, principalul e[1] / că se simte bine.[2] / (M. S a d o v e a n u, *Dumbrava minunată*)

O b s e r v a ț i e. Regentele propozițiilor subiective și predicative sunt „insuficiente" din punct de vedere gramatical sau lexical pentru a realiza o comunicare fără completarea printr-o subordonată (vezi exemplul al doilea de mai sus).

Propozițiile secundare sunt propoziții al căror înțeles depinde de înțelesul altor propoziții, de aceea, privite în raporturile lor cu alte propoziții, ele sunt propoziții subordonate.

O jale mă aștepta de multe ori și acasă, *când mă duceam pe furiș până la capătul dorului.* (L. B l a g a, *Hronicul și cântecul vârstelor*)

S-a-ndătinat copilul cel pitic.

Să are și să strângă avuție. (T. A r g h e z i, *Plugul*)

Propozițiile tipărite în cursiv din frazele de mai sus sunt propoziții secundare.

N o t e. 1. Să nu se confunde propozițiile secundare introduse prin pronume sau adverbe relative cu propozițiile interogative directe care încep cu pronume sau adverbe interogative și care sunt propoziții principale; să se compare:

Cum *am zis,* mergea încet și gânditor. (C N e g r u z z i, *Sobieski și românii)* — propoziția este secundară (cum mergea? — *cum am zis*); înțelesul ei depinde de al propoziției *mergea încet și gânditor* — cu:

Cum *să-l găsim?* (I. L. C a r a g i a l e, *D-ale carnavalului*) — propoziția este principală.

2. Să nu se confunde propozițiile secundare introduse prin conjuncția **să** cu propozițiile principale enunțiative exclamative care încep cu **să.** Să se compare:

Nu spun **să** *mergi chiar acum.* (propoziție secundară)

cu:

Să *vină odată primăvara!* (propoziție enunțiativă exclamativă)

Scanned with OKEN Scanner

În primul exemplu, **să** are valoare dublă: este marcă a conjunctivului și **conjuncție subordonatoare.**

PROPOZIȚIILE REGENTE ȘI PROPOZIȚIILE SUBORDONATE

Propozițiile regente sunt propoziții (principale sau secundare) de care depind alte propoziții.

Vedeam *ce nu se vede,* **vorbea** *ce nu era.* (G. Bacovia, *Umbra*) — *vedeam* și *vorbea* sunt propoziții regente pentru propozițiile care le determină și care sunt subordonate.

Propozițiile secundare pot fi și ele regente, dacă de ele depind alte propoziții secundare:

Leonte Bumbu intrase[1] / să povestească repede nevestei[2] / ce-a aflat de la niște oameni[3] / care au trecut adineauri cu căruța spre Mozăceni.[4] / (L. Rebreanu, *Răscoala*) — prima propoziție *(Leonte Bumbu intrase)* este principală, regentă pentru a doua propoziție *(să povestească repede nevestei),* care este o propoziție secundară, subordonată primei și regentă pentru propoziția a treia; propoziția a treia *(ce-a aflat de la niște oameni)* este și ea secundară, subordonată celei de-a doua și regentă pentru propoziția a patra; propoziția a patra *(care au trecut adineauri cu căruța spre Mozăceni)* este secundară, subordonată față de a treia.

COORDONAREA ȘI SUBORDONAREA ÎN FRAZĂ

Două sau mai multe propoziții principale ori două sau mai multe propoziții secundare subordonate de același fel pot fi coordonate între ele:

Mura stă pe fața vetrei și-i cad lacrimi în cenușă. (O Goga, *A murit . . .*) — două propoziții principale coordonate între ele.

Paraschiv era atât de furios, *încât intrând în ușa bordeiului uită de șubrezenia patului* și *aproape se aruncă pe el.* (M. Preda, *Morometții*) — de o propoziție principală-regentă depind două propoziții secundare (subordonate), care sunt coordonate între ele.

Notă. Când avem mai multe propoziții subordonate de același fel care sunt coordonate între ele, elementul introductiv (cu excepția lui **să** — conjuncție subordonatoare, dar și marcă a conjunctivului) nu este repetat, dacă prezența lui nu este necesară. Să se compare:

Fiindcă nu s-a alcătuit dintr-o dată, ci [fiindcă] s-a clădit în timp, unitatea lui nu este asigurată. (T. Vianu, *Arghezi, poet al omului*) cu:

Când se va scrie marea monografie (. . .) se va vedea că fiecare din aspectele ei se leagă de o împrejurare concretă, adânc trăită, și că desfă-

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

șurarea ei întreagă a fost determinată, în fiecare moment, de recunoștințele particulare și publice ale celui care a clădit-o. (T. Vianu, *Arghezi, poet al omului*)

Ca și părțile de propoziție coordonate, propozițiile coordonate sunt: *copulative, adversative, disjunctive și conclusive.*

a) *Propozițiile coordonate copulative* exprimă un raport de asociere și se leagă prin conjuncțiile (locuțiunile conjuncționale) **și, nici, iar, nu numai..., ci (și), nu numai (că)... dar (și), (pre)cum și, atât... cât** și sau sunt juxtapuse:

Ușor el trece ca pe prag
Pe marginea ferestii
Și *ține-n mână un toiag*
Încununat cu trestii.
(M. Eminescu, *Luceafărul*)

— propoziții principale coordonate copulative.

... acum pot *să merg lesne și mai departe* **și** *să te duc eu la furcile* cu care **mă** sperii tu pe mine. (I. Slavici, *Moara cu Noroc*) — două propoziții secundare (subordonate) coordonate copulative.

Valea e-n ceață, munții fumegă (Al. Vlahuță, *România pitorească*) — două copulative juxtapuse.

b) *Propozițiile adversative* sunt coordonate care se opun una alteia fără să se excludă. Ele se leagă prin conjuncțiile **ci, dar, însă, iar,** și adversativ și locuțiunea conjuncțională **numai că** ori sunt juxtapuse:

Caii porniseră, **dar** *femeia se ținea mereu de căruță.* (M. Preda, *Moromeții*) — două principale coordonate adversative.

Budulea s-a gândit [...] *să vie* [...], **dar** *să nu spuie nimic.* (I. Slavici, *Budulea Taichii*) — două secundare (subordonate) coordonate adversative.

Te-am văzut și ieri pe cale,
M-am temut să te opresc. (G. Coșbuc, *Gazel*) — adversativă juxtapusă.

c) *Propozițiile disjunctive* exprimă acțiuni sau stări opuse care se exclud. Ele se leagă prin conjuncțiile **ori, sau, ori ... ori, sau ... sau, fie ... fie** sau sunt juxtapuse.

Sau *taci,* **sau** *zi ceva mai bun decât tăcerea. (Folclor)* — principale disjunctive.

Ori *că zici baba Rada,* **ori** *că zici Rada, baba,* totuna e. *(Folclor)* — două secundare disjunctive.

Mergi, nu mergi, mi-i egal. — disjunctive juxtapuse.

d) *Propoziția conclusivă* arată urmarea stării exprimate de o coordonată sau de un șir de coordonate. Ea se leagă prin conjuncțiile **deci,**

dară, așadar și prin locuțiunile conjuncționale **prin urmare, în concluzie, în consecință** sau sunt juxtapuse:

O luptă-i viața, **deci** *te luptă.* (G. Coșbuc, *Lupta vieții*) — conclusivă legată prin conjuncția *deci.*

I-am dat bani, i-am plătit și trenul, *nu mai am nici o obligație financiară față de el.* — o conclusivă juxtapusă.

Propozițiile subordonate depind de un cuvânt, de mai multe cuvinte din regentă, de o propoziție întreagă sau de mai multe propoziții; de aceea, importantă în analiza lor este aflarea elementului regent:

Ghiță / care nu știa nimic despre mărturisirile lui Marți / nu înțelegea unde bate comisarul cu întrebările lui / (I. Slavici, *Moara cu Noroc*) — subordonata *care nu știa nimic despre mărturisirile lui Marți* depinde de substantivul *Ghiță* din propoziția regentă *(Ghiță ... nu înțelegea),* iar subordonata *unde bate comisarul cu întrebările lui* depinde de verbul *nu înțelegea* din regentă.

De-aș ști[1] / că mă vei omorî[2] / nu pot[3] / să tac[4] / (C. Negruzzi *Alexandru Lăpușneanul*) — subordonata *de-aș ști* depinde de propozițiile *nu pot* și *să tac.*

Propozițiile subordonate sunt subiective, predicative, atributive, completive și circumstanțiale.

Notă. Propozițiile care lămuresc verbe din regentă pot sta și pe lângă modurile nepersonale ale acestora:

Văzând[1] / că nu mai vine,[2] / am plecat.[1] / — Propoziția *că nu mai vine* depinde de verbul la gerunziu *văzând.*

ROLUL ELEMENTELOR DE RELAȚIE ÎN FRAZĂ

Elementele de relație în frază sunt conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale, pronumele și adjectivele relative și nehotărâte, adverbele relative și nehotărâte.

Conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale coordonatoare leagă propoziții coordonate atât principale, cât și secundare: *Vine* **și** *stă mai mult. Am venit să te văd* **și** *să te întreb ceva.*

Notă. În analiza gramaticală, mai ales atunci când delimităm propozițiile unei fraze, să nu confundăm conjuncția care leagă părți de propoziție coordonate între ele cu cea care leagă propoziții coordonate.

Să se compare:

Ți-am adus *mere* și *struguri.*

cu:

Am venit și *te-am căutat.*

Scanned with OKEN Scanner

Primul și leagă părți de propoziție coordonate între ele, cel de-al doilea, două propoziții coordonate.

Același lucru se întâmplă și cu celelalte conjuncții coordonatoare: „Băiatul avea brațe *subțiri*, dar *puternice*" (**dar** leagă două atribute): „*Am venit*, dar *nu te-am găsit*" (**dar** leagă două propoziții).

Conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale subordonatoare introduc propoziții subordonate: *Nu știu* **dacă** *plec.*

Pronumele și adjectivele relative și nehotărâte, adverbele relative și nehotărâte, în afară de rolul de a introduce subordonate, au și funcție sintactică în propoziția subordonată pe care o introduc:

Cine *umblă pe toate drumurile* nu ajunge nicăieri. *(Folclor)* — **cine** este subiectul subordonatei.

Patru ani trecuseră de la scena aceasta, *în vremea* **cărora** *Alexandru-Vodă nu mai tăiase nici un boier.* (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*) — **cărora** este atribut.

Împărați **pe care** *lumea nu putea* să-i mai încapă.

Au venit și-n țara noastră de-au cerut pământ și apă. (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)— **pe care** este complement direct.

Când *îi văzu trecându-i pârleazul,* Guica se ridică de pe scaunul ei. (M. Preda, *Moromeții*) — **când** este complement circumstanțial de timp.

Notă. Ca și prepozițiile, unele conjuncții au sensuri multiple. Bunăoară **și** poate fi *copulativ* („Stau *și* mă uit"), *adversativ* („Am venit, *și* nu te-am găsit") etc.; **iar** poate fi *copulativ* („S-a dus, *iar* mai târziu s-a întâlnit cu un prieten"), *adversativ* („Eu muncesc, *iar* el se joacă"). Dintre conjuncțiile subordonatoare cele mai multe sensuri au **că, să, dacă.** Altele introduc numai anumite propoziții: **deși, încât, căci.**

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Propozițiile adversative și conclusive au topica fixă în frază.

Propozițiile juxtapuse se despart prin virgulă.

Virgula se mai pune:

— între propoziții coordonate copulative când sunt legate prin **nu numai ... ci și:**

Nu numai el a venit, ci au venit și colegii lui.

— între propoziții copulative când au nuanță adversativă și sunt legate prin **iar** ori **și** adversativ:

Stă castelul singuratic, oglindindu-se în lacuri,
Iar în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri. (M. Eminescu, *Scrisoarea IV*);

— între propoziții adversative;

Ședea departe, dar cu tramvaiul el ajungea numaidecât. (V. Voiculescu, *Limanul*);

— între propoziții disjunctive, când amândouă încep cu **fie, sau, ori**:
Ori scrii, ori citești.

— înainte de propoziția conclusivă:

Am fost la tine, dar nu erai acasă, prin urmare nu te-ai ținut de cuvânt.

Notă. Coordonatele legate prin **și** copulativ, prin **ori, sau** (nerepetate) nu se despart prin virgulă: Stau și mă gândesc.

CORESPONDENȚA DINTRE PROPOZIȚIILE SUBORDONATE ȘI PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE

Între propozițiile subordonate și părțile de propoziție există un anumit paralelism. Coordonarea și subordonarea sunt caracteristice atât propoziției cât și frazei. Dar între propoziție și frază nu există o suprapunere completă. În timp ce subiectul și predicatul sunt părți principale de propoziție, subiectiva și predicativa nu sunt propoziții principale, ci secundare. De asemenea, propoziția predicativă nu corespunde predicatului, ci numelui predicativ.

Mijloacele de realizare a raporturilor sintactice în cadrul subordonării sunt diferite la propoziție și frază:

— părțile secundare de propoziție se leagă de regentele lor prin mijloace flexionare sau prin prepoziții (locuțiuni prepoziționale);

— propozițiile subordonate se leagă de regentele lor prin conjuncții (locuțiuni conjuncționale) subordonatoare, pronume sau adverbe relative cu valoare conjuncțională.

Și din punctul de vedere al frecvenței lor sunt unele deosebiri:

— complementele circumstanțiale consecutive, condiționale, concesive sunt slab reprezentate;

— propozițiile consecutive, condiționale, concesive sunt foarte frecvente atât în limba vorbită, cât și în cea scrisă.

Notă. Cunoașterea paralelismului dintre părțile de propoziție și propozițiile subordonate ne ajută atât la *contragerea* propozițiilor, cât și la *expansiunea* (adică dezvoltarea, lărgirea, extinderea) părților de propoziție până la nivelul unor propoziții subordonate. *Contragerea* se poate face, în unele cazuri, punând verbul care alcătuiește predicatul la un mod nepersonal și înlăturând conjuncția sau înlocuind-o printr-o prepoziție. Să se compare:

După ce *a ajuns* acasă, a început *să scrie*.

cu:

Ajungând (sau *ajuns*) acasă, a început *a scrie*.

Scanned with OKEN Scanner

Expansiunea unei părți de propoziție până la nivelul unei propoziții presupune o operație inversă celei de contragere.

Să se compare:

La venirea mea, florile erau ofilite.

Când am venit eu, florile erau ofilite.

Substantivul *venirea* (provenit dintr-un infinitiv lung) s-a transformat într-un verb la mod personal, prepoziția *la* a fost înlăturată, apare însă *când*, care introduce o temporală, iar adjectivul pronominal posesiv *mea* a fost înlocuit cu pronumele *eu*.

ANALIZA SINTACTICĂ A PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI

Analiza sintactică a propoziției începe cu aflarea predicatului și a subiectului și continuă cu găsirea părților secundare de propoziție, ținându-se seama de regenții lor. Putem folosi procedeul următor:

Crescătoria aceasta de fazani din mijlocul pădurii exercită o vrajă uriașă până la mari depărtări. (V. Voiculescu, *Sezon mort*)

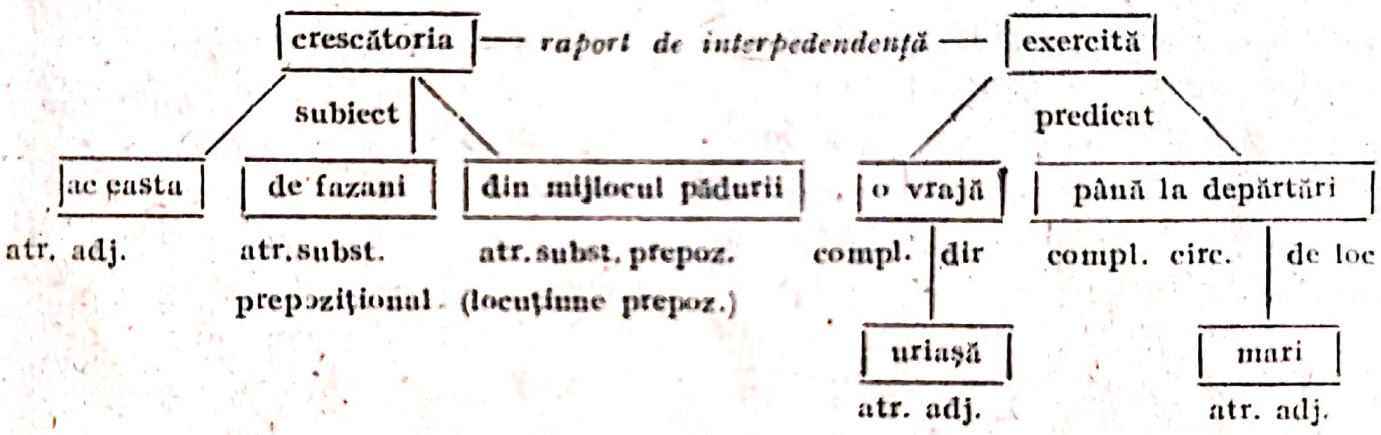

Un alt procedeu:

Această întâmplare minunată înfioră mulțimea ca o mișcare electrică. (N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*) = propoziție principală independentă, dezvoltată, afirmativă, enunțiativă propriu-zisă neexclamativă.

1. *această* = atribut adjectival, exprimat printr-un adjectiv pronominal demonstrativ, acordat în gen, număr și caz cu substantivul *întâmplare;*
2. *întâmplare* = subiect, exprimat printr-un substantiv comun, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ, nearticulat (din cauza adjectivului *această* pus în fața lui);
3. *minunată* = atribut adjectival, exprimat printr-un adjectiv variabil, cu patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul *întâmplare;*

Scanned with OKEN Scanner

4. *înfioră* = predicat verbal, exprimat prin verb predicativ tranzitiv, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul perfect simplu, persoana a III-a singular;

5. *mulțimea* = complement direct, exprimat printr-un substantiv colectiv, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, articulat cu articolul hotărât *a*;

6. *ca o mișcare* = complement circumstanțial de mod comparativ, exprimat printr-un substantiv comun, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ, articulat cu articolul nehotărât *o* precedat de adverbul comparativ *ca*, cu valoare de prepoziție;

7. *electrică* = atribut adjectival, exprimat printr-un adjectiv variabil, cu patru forme flexionare, acordat în gen, număr și caz cu substantivul *mișcare*. Se poate alcătui numai schema grafică a propoziției:

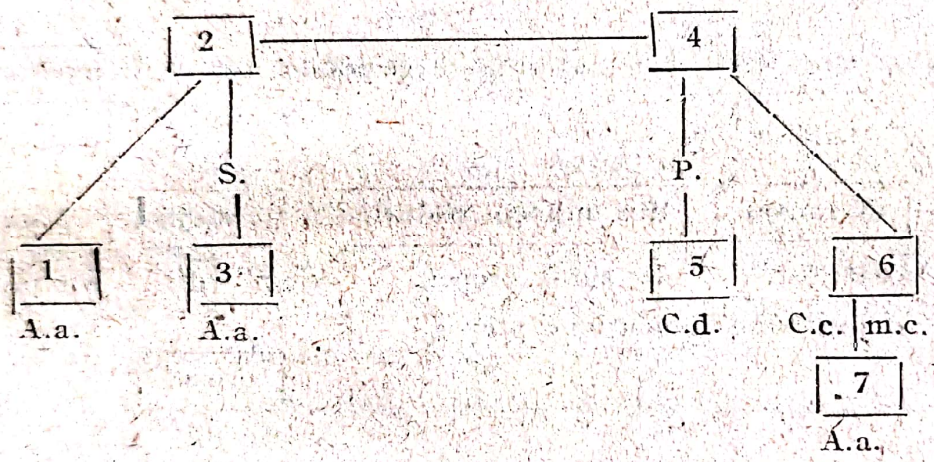

Analiza sintactică a frazei se face ținând seama de următoarele operații: se identifică toate predicatele verbale sau nominale, sunt delimitate apoi propozițiile ținând seama de înțelesul lor și de elementele care introduc propoziții subordonate și pe care le încercuim (conjuncții, locuțiuni conjuncționale, pronume și adverbe relative și nehotărâte). Propozițiile intercalate în regentele lor le punem între paranteze drepte, apoi numerotăm propozițiile în ordine și aflăm felul lor:

Văzând eu[1] [/că/ mi-am aprins paie-n cap cu asta[2]], am șterpelit-o de acasă numai cu beșica cea de porc[2]/, /nu cumva să/ -mi ieie tata ciubotele[3]/ și /să/ rămân de rușine înaintea tovarășilor[4]/. (I. Creangă, *Aminviri din copilărie*).

Scanned with OKEN Scanner

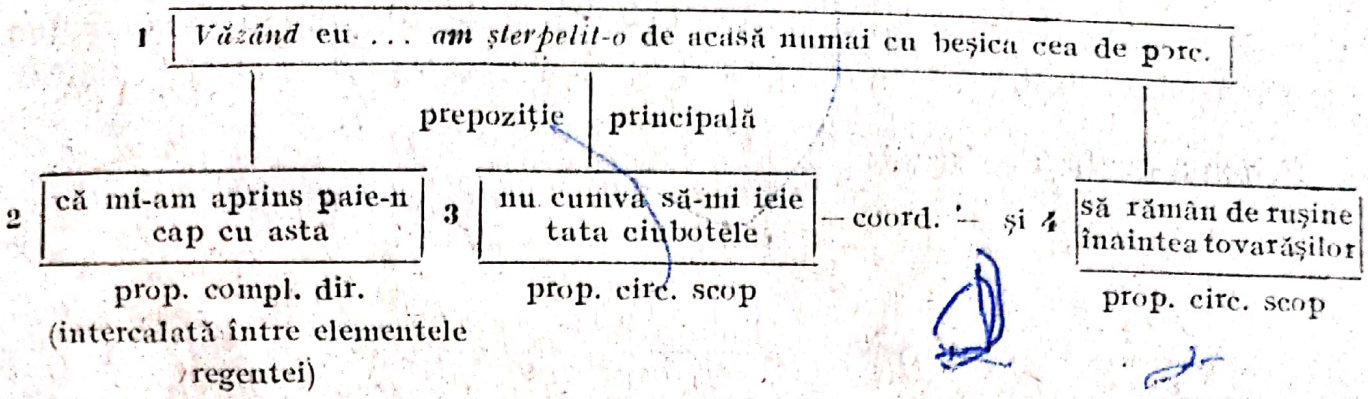

Alt procedeu de analiză a frazei:

A fost odată un vânător[1] / care[2] , / de câte ori *mergea la* vânătoare[3] / , *avea obicei*[2] să *ia* cu dânsul pe slujitorul său[4] /, iar[5] / când *se întorcea* înapoi,[6] / *povestea*[5] / cui *vrea*[7] / să -l *asculte*[8] / o mulţime de întâmplări minunate.[5] /.

(A. I. Odobescu, *Pseudo-kynegeticos*) = o frază alcătuită prin subordonare:

1. *A fost odată un vânător* = propoziţie principală regentă, dezvoltată, afirmativă, enunţiativă propriu-zisă neexclamativă;
2. *care ... avea obicei* = propoziţie atributivă subordonată faţă de propoziţia nr. 1, simplă, afirmativă, enunţiativă propriu-zisă neexclamativă;
3. *de câte ori mergea la vânătoare* = propoziţie circumstanţială de timp subordonată faţă de propoziţia nr. 2, dezvoltată, afirmativă, enunţiativă propriu-zisă neexclamativă;
4. *să ia cu dânsul pe slujitorul său* = propoziţie completivă directă subordonată faţă de propoziţia nr. 2, dezvoltată, afirmativă, enunţiativă, propriu-zisă neexclamativă;
5. *iar ... povestea ... o mulţime de întâmplări minunate* = propoziţie atributivă subordonată faţă de propoziţia nr. 1, şi coordonată cu propoziţia nr. 2, dezvoltată, afirmativă, enunţiativă, propriu-zisă neexclamativă;
6. *când se întorcea înapoi* = propoziţie circumstanţială de timp subordonată faţă de propoziţia nr. 5, dezvoltată, afirmativă, enunţiativă propriu-zisă neexclamativă;
7. *cui vrea* = propoziţie completivă indirectă subordonată faţă de propoziţia nr. 5, simplă, afirmativă, enunţiativă propriu-zisă neexclamativă.

Scanned with OKEN Scanner

8. *să-l asculte* = propoziție completivă directă subordonată propoziției nr. 7, dezvoltată, afirmativă, enunțiativă propriu-zisă neexclamativă

Schema grafică a frazei:

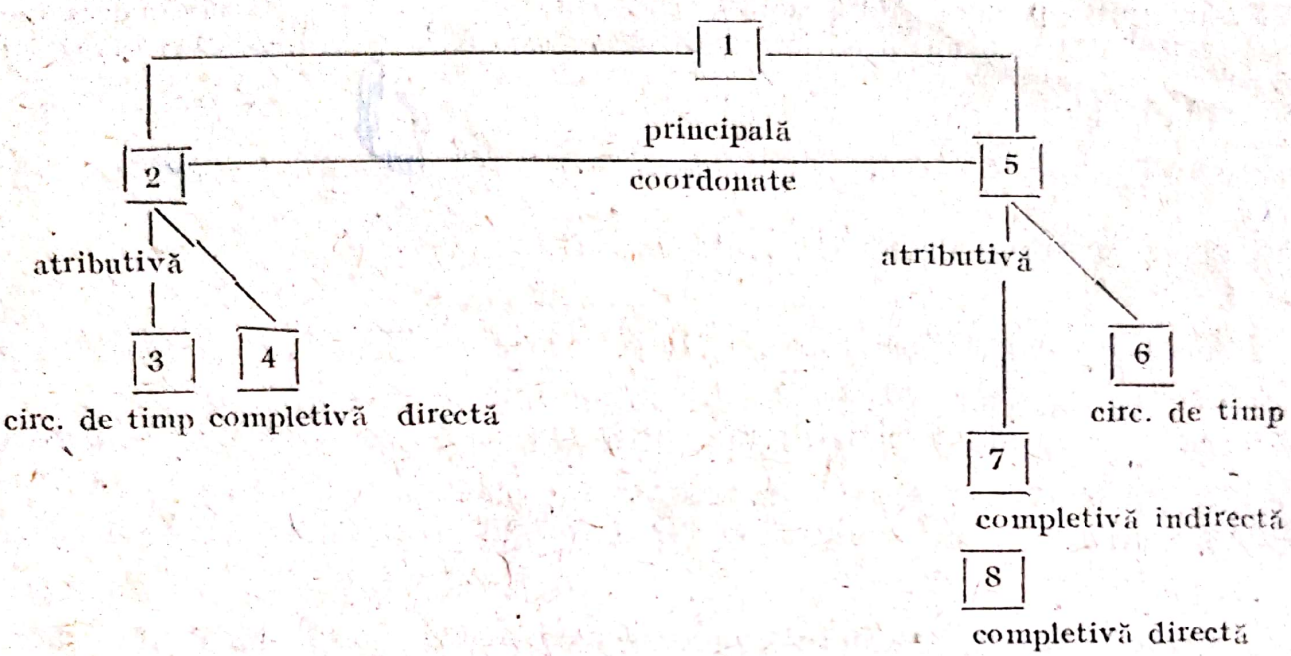

Note. 1. Conjuncția coordonatoare **iar** este aici copulativă, cu valoarea lui **și**, pronumele **care** nu se mai repetă = *care ... avea obicei ... iar [care] povestea ...*
2. *avea obicei* e locuțiune verbală = *obișnuia*.

Observații: 1. Când identificăm predicatele, trebuie să fim atenți la diateza verbelor care au pe lângă ele pronume reflexive. Să se compare:

Eu *îmi închipui* ceva.
Eu *îmi croiesc* drum prin pădure.

În ambele propoziții pronumele **îmi** este reflexiv (el se acordă în număr și persoană cu verbul în fața căruia se află), dar verbele nu sunt la aceeași diateză. În prima propoziție **îmi** nu poate fi înlocuit cu un pronume personal, pentru că nu se poate spune „eu îți închipui"; în acest caz, verbul **îmi închipui** este la diateza reflexivă și trebuie subliniate atât verbul, cât și pronumele reflexiv, care nu este decât un semn al diatezei reflexive; în schimb, în a doua propoziție **îmi** poate fi înlocuit cu pronumele personal **îți** („eu îți croiesc drum"), ceea ce înseamnă că verbul *croiesc* este la diateza activă pronominală, deci îmi nu trebuie subliniat o dată cu verbul, nefiind marcă a diatezei reflexive; are funcția sintactică de complement indirect.

2. Să avem în vedere că, în general, o subordonată se introduce printr-o singură conjuncție (locuțiune conjuncțională) subordonatoare sau printr-un singur pronume ori adverb relativ sau nehotărât cu valoare de conjuncție (precedate sau neprecedate de prepoziții). Când, în text, o conjuncție subordonatoare este urmată de o altă conjuncție subordonatoare (locuțiune, pronume sau adverb), avem a face cu intercalarea unei propoziții sau a mai multora îndată după conjuncția subordonatoare a regentei: *„Să știi[1] / că[2] / deși e târziu[3] / eu tot vin / = Să știi că ... eu tot vin (deși e târziu).* În această frază, prima conjuncție, **că**, introduce propoziția care urmează după intercalare (*că ... eu tot vin*), iar a doua conjuncție, **deși**, introduce propoziția imediat următoare, adică pe

cea intercalată : *deși e târziu*. Rar se întâmplă ca în unele fraze cu intercalări că să aibă după anumite propoziții un cuvânt care să înceapă cu să, ca în acest exemplu din *Amintirile* lui Creangă : *Auzisem eu din oameni că, dacă vrei să nu te muște câinii și să te lase în pace, cum îi vezi că sar la tine, să te tupilezi jos la pământ = Auzisem eu din oameni că ... să te tupilezi jos la pământ (dacă vrei să nu te muște câinii și să te lase în pace)*. În cazul acesta că introduce subordonata. Rolul lui să este slăbit, el rămânând doar un semn al conjunctivului.

EXERCIȚII

I. Aflați propozițiile principale și spuneți care sunt independente, care coordonate și care regente:

1. Drumul ocolește-n larg ca să facă urcușul lin.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

2. Cu aceasta intrăm în câmpul larg al filologiei pentru care Eminescu arată o deosebită băgare de seamă.

(G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*)

3. Ascultă tu, bine, iubito,
Nu plânge și nu-ți fie teamă.

(G. Bacovia, *Melancolie*)

4. Despre arendaș, Lică nu mai vorbi nici un cuvânt.

(I. Slavici, *Moara cu Noroc*)

5. Era în murgul serii și soarele-asfințise.

(I. Heliade Rădulescu, *Zburătorul*)

II. Delimitați propozițiile, găsiți propozițiile coordonate și spuneți ce fel de coordonate sunt și cum se leagă între ele:

1. Despre partea închinării însă, doamne, să ne ierți;
Dar acu vei vrea cu oaste și război ca să ne certi,
Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale [...].

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

2. Frobenius crede că a descoperit cu aceasta, și nu avem nici o pricină să-i bănuim optimismul, vatra culturii egiptene. Cultura egipteană n-a apărut deci cu atribute majore, ci a avut o lungă fază de ascendență minoră.

(L. Blaga, *Elogiul satului românesc*)

3. Ai avut două pâni întregi; doi lei ți se vin.

(I. Creangă, *Cinci pâni*)

4. Nici un gând nu-i lumina în minte, inima însă îi poruncea întruna: „Înainte"!

(L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)

III. Discutați dependența propozițiilor subordonate de regentele lor și spuneți care dintre regente sunt propoziții principale și care sunt secundare:

1. Bunul-simț și tactul sunt însușiri pe care cu greu le achiziționezi; ele fac parte din acel complex de calități pe care le numim „talent".

(S. Pușcariu, *Limba română*)

Scanned with OKEN Scanner

2. În limpezi depărtări aud din pieptul unui turn
cum bate ca o inimă un clopot
și-n zvonuri dulci
îmi pare
că stropi de liniște îmi curg în vine, nu de sânge.

(L. Blaga, *Gorunul*)

3. Nu cred să fie alt spectacol în lume care să-mi poată face o impresie mai mare decât aceea ce mi-a pricinuit privirea acelui târg nou, care la cel mai mic vânt era în primejdie de a se preface în ruine.

(V. Alecsandri, *Balta Albă*)

IV. Delimitați propozițiile, aflați propozițiile subordonate, spuneți care dintre elementele introductive au funcție sintactică în subordonată și ce funcție anume:

1. E vremea rozelor ce mor.

(Al. Macedonski, *Rondelul rozelor ce mor*)

2. Forța vitală a acestor pământuri — cărora localnicii le spun „Balta" și asupra cărora năvălesc țăranii cu plugurile — e de cea mai pură esență cosmică.

(Geo Bogza, *Tablou geografic*)

3. Pe când la Cotmeana se petreceau acestea, Mircea și Stoica urmau prin păduri calea lor cea rătăcită.

(A. I. Odobescu, *Mihnea-Vodă cel Rău*)

4. Socotește-te că ești pe drum; ai umblat mult; te-ai ostenit; simți în sine-ți un gol pe care l-ar împlini cu desfătare o bună și gustoasă mâncare.

(A. I. Odobescu, *Câteva ore la Snagov*)

V. Aflați propozițiile regente și pe cele subordonate; spuneți prin ce se introduc propozițiile subordonate:

1. Pascalopol este un om inteligent, prea stăpân pe sine ca să se lase ciugulit de toți.

(G. Călinescu, *Enigma Otilici*)

2. Ei vor lăuda desigur biografia subțire
Care s-o-ncerca s-arate că n-ai fost un lucru mare.

(M. Eminescu, *Scrisoarea I*)

3. Arborele este și el o ființă, măcar că unde l-ai plantat, acolo rămâne.

(I. Simionescu, *Flora României*)

VI. Analizați sensul propozițiilor coordonate și spuneți dacă **și** este copulativ sau adversativ; observați dacă punctuația este corectă:

1. Am gândit că iau pe Stana și-am luat pe Satana.

(*Folclor*)

2. Am scăpat de dracul și am dat peste tată-său.

(*Folclor*)

3. Boierul plăti banii și se întoarse la Zamfira ca să o iele.

(V. Alecsandri, *Istoria unui galbân ...*)

Scanned with OKEN Scanner

VII. Delimitați propozițiile și explicați punctuația lor:

1. Florica povestea și plângea, iar bătrânii își strângeau mâinile ascultând.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

2. Peste vârfuri trece lună,
Codru-și bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.

(M. Eminescu, *Peste vârfuri*)

3. Ori te poartă cum ți-e vorba, ori vorbește cum ți-e portul.

(Folclor)

VIII. Alcătuiți o frază în care să aveți, printre altele, două propoziții adversative și o propoziție conclusivă.

IX. Construiți o frază în care să aveți propoziții disjunctive și copulative.

X. Dați exemple de propoziții subordonate introduse prin pronumele *care* cu funcție de subiect, de complement indirect și de complement direct în subordonată.

SUBIECTUL ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ

1. SUBIECTUL

Subiectul este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului și răspunde la întrebarea *cine?* sau *ce?*

Subiectul poate să fie *exprimat* sau *neexprimat*.

A. **Subiectul exprimat** poae fi alcătuit dintr-un singur cuvânt (*Elevul* învață), dintr-o sintagmă (*Istoria literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu a apărut în 1941), din două sau mai multe cuvinte în raport de coordonare, alcătuind *subiectul multiplu* (*Elevii* și *profesorii* au plecat în excursie), și chiar dintr-o propoziție, numită *propoziție subiectivă* (Se știe *că vine*).

PRIN CE POATE FI EXPRIMAT SUBIECTUL

Subiectul poate fi exprimat prin substantiv, prin pronume (care de regulă substituie substantivul) sau prin orice altă parte de vorbire cu rol de substantiv:

substantiv — *comun*

Veniți: *privighetoarea* cântă și *liliacul* e-nflorit.
(Al. Macedonski, *Noaptea de mai*)

propriu:

Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare.
(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

substantiv provenit din *adjectiv propriu-zis* sau din *adjectiv de origine participială:*

Scumpul mai mult păgubește, *leneșul* mai mult aleargă.
(Folclor)

Rănitul a fost transportat grabnic la spital.

Scanned with OKEN Scanner

substantiv provenit din *adverb*: *Binele* cu bine răsplătește. *(Folclor)*

pronume
- *personal*: *Eu* să fiu a ta stăpână, *tu* stăpân vieții mele. (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)
- *posesiv*: *Ai mei* pieduți sunt, pașă, toți (G. Coșbuc. *El-Zorab*)
- *demonstrativ*: *Aceasta-i* tristețea cea mare a spicelor. (L. Blaga, *Cântecul spicelor*)
- *interogativ*: *Cine* râde cu zgomot, răsturnându-se în scaune? (I. Al. Brătescu-Voinești, *Microbul*)
- *relativ*: *Cine-i* tânăr și voinic / Iese noaptea la colnic / Fără par, fără nimic. (V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*)
  Ce naște în întuneric crește la lumină. *(Folclor)*
- *nehotărât*: Am un copac cu patru crăci: *una* înverzește, *alta* rodește, *una* veștejește și *alta* se usucă. *(Folclor)*
- *negativ*: *Nimeni* nu se naște învățat. *(Folclor)*

numeral cardinal și ordinal: Când *doi* se ceartă *al treilea* câștigă. *(Folclor)*

verb la
- *infinitiv*: E ușor a *scrie* versuri / Când nimic nu ai a spune. (M. Eminescu, *Criticilor mei*)
- *gerunziu* (numai după un reflexiv impersonal): E mai bine *a ști* puține și bine. *(Folclor)*
- *supin*: Se aude *cântând*. E ușor *de zis*, dar greu *de făcut*.

interjecție (dacă predicatul este exprimat prin verbul reflexiv impersonal *a se auzi*): În acel moment se auzi *trosc*!

B. **Subiectul neexprimat** poate fi *inclus*, *subînțeles* și *nedeterminat*.

Subiectul inclus. În limba română, spre deosebire de alte limbi (cum ar fi franceza, engleza germana), subiectul — pronume personal de persoana I sau a II-a (singular și plural) — poate să nu fie exprimat, deoarece el este inclus în desinența verbului: *Învățăm* în fiecare zi (subiectul: *noi*). Când se insistă asupra subiectului sau e pus în relief prin contrast, exprimarea lui este obligatorie: **Noi** suntem, domnule profesor. (I. Slavici, *Budulea Taichii*) **Noi** *mergem la școală*, **voi** *rămâneți acasă*.

Subiectul subînțeles. Dacă subiectul a mai fost exprimat în decursul frazei sau într-o fază anterioară, menționarea lui nu mai este necesară: *Lili* însă nu auzea nimic și umbla cu ochii, blândă ca o oaie bolnavă, după Felix. (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*).

Subiectul nedeterminat. Există propoziții (puține la număr) ale căror subiecte sunt neprecizate, neidentificabile: *Scrie în ziarul de dimineață; A transmis și la radio.*

Propoziții care nu pot avea un subiect gramatical exprimabil. Propozițiile ale căror predicate sunt exprimate prin verbe unipersonale prin

Scanned with OKEN Scanner

formă și impersonale prin conținut ce arată fenomene atmosferice (*plouă, fulgeră, trăsnește* etc.) sau fenomene ale naturii (*se întunecă, se înserează* etc.) nu pot avea un subiect gramatical exprimabil, deoarece acțiunea unor astfel de verbe nu poate fi atribuită unei persoane: *Plouă, plouă, plouă,* / Vreme de beție — / Și s-asculți pustiul, / Ce melancolie! (G. Bacovia, *Rar*)

Observații: a) Substantivele la cazul vocativ din propozițiile imperative și interogative nu sunt subiective: **Ioane,** *taci din gură*! **Costică,** *mergi la bibliotecă*? În asemenea situații subiectul este inclus în desinența verbului — *taci* (**tu**). b) Faptul că în unele propoziții subiectul este un pronume de persoana I sau a II-a (singular sau plural) care n-a mai fost exprimat înlrucât este cuprins în desinența verbului determină pe unii elevi să interpreteze acest *subiect inclus* drept *subiect subînțeles*. Această interpretare este eronată, deoarece *subiectul subînțeles* presupune un pronume de persoana a III-a (singular și plural).

C. **Cazul subiectului.** Subiectele exprimate prin părți de vorbire care se pot declina sunt în cazul nominativ.

a) *Excepții aparente*

— Substantivele în genitiv: **Ai casei** *au plecat*. Subiectul real este substantivul *oamenii* (Oamenii *casei*).

— Substantivele precedate de prepoziția *de, din* sau *dintre*: *Se mai întâmplă* **de acestea** (*lucruri* de acestea); *Au mai plecat* **din oameni** [*unii* din (dintre) oameni].

b) *Excepții propriu-zise*

— În propozițiile cu caracter afectiv, subiectul poate fi precedat de prepoziția *la*, exprimând ideea de cantitate: *Au venit* **la oameni,** *de nu încăpeau în casă*! (*la oameni* = *oameni foarte mulți*).

— Câteodată, pronumele relativ *cine* sau *care* cu funcția de element introductiv al propoziției subordonate și, în același timp, și de subiect al acestei propoziții apare la genitiv, dativ sau acuzativ, în loc de nominativ: *Hai, fiecare pe la casa* **cui** *ne are*. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie* [= *casa aceluia* **care** *ne are*]; *Banii i-am dat* **cui** *a avut nevoie* [= *i-am dat aceluia* **care** *a avut nevoie*].

D. **Subiectul logic și subiectul gramatical.** În general, subiectul gramatical coincide cu cel logic: *Budulea asculta cu mare băgare de seamă.* (I. Slavici, *Budulea Taichii*). Substantivul *Budulea* este în nominativ și în același timp el este autorul acțiunii exprimate de verbul *asculta;* el este subiect logic și gramatical.

Există însă cazuri când subiectul gramatical nu coincide cu cel logic, și anume când predicatul este exprimat printr-un verb la diateza pasivă sau la diateza reflexivă cu sens pasiv: *Apa a fost înghițită printre crăpături de prăpăstiile stâncii dușmane.* (Al. Vlahuță, *România pitorească*); *Notele bune se obțin de către elevii silitori.* Substantivele *Apa* și

Scanned with OKEN Scanner

Notele se află la nominativ și sunt subiectele gramaticale ale propozițiilor respective, dar nu sunt autorii acțiunii. Acțiunea predicatelor este săvârșită de către *prăpăstiile* și *elevii* precedate de prepoziția *de* sau *de către*. Ele sunt subiecte logice; gramatical sunt **complemente de agent.** Transformând diateza pasivă în diateza activă, subiectul logic devine subiect gramatical, iar subiectul gramatical devine complement direct: *Prăpăstiile stâncii dușmane au înghițit printre crăpături apa; Elevii silitori obțin note bune.*

În construcțiile cu verbul *a fi* precedat de pronumele personal neaccentuat în dativ (*mi*, *ți* etc.) + un substantiv de tipul: *sete, dor, frig* etc. substantivul este considerat subiect gramatical, iar pronumele, subiect logic. Situația nu se schimbă nici când, din motive stilistice, are loc o inversiune: **Dor** *mi-i de tine.*

Observație. Verbul la modul gerunziu poate avea un subiect care uneori este identic cu cel al propoziției, alteori diferit. Să se compare:

Văzând *eu* că nu mai vine, am pornit la vale (*eu*).

cu:

Ajungând *el* acasă târziu, *mama* l-a certat.

EXERCIȚII

I. Aflați subiectele din textele următoare: spuneți la ce întrebări răspund și prin ce sunt exprimate:

1. Un drum îngust și mlăștinos străbate acea luncă înveselită...

(A. I. Odobescu, *Doamna Chiajna*)

2. Una-i una și două-s mai multe

(*Folclor*)

3. Cele bune
să se-adune
cele rele
să se spele.

(*Folclor*)

4. Cei din satele vecine [...] au venit și azi...

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

5. Unii se mai repezeau pe acasă...

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

6. Îmi place a privi sumeția lui.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

7. Asta e ușor de constatat.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe...*)

II. Identificați subiectele exprimate, pe cele incluse și pe cele subînțelese:

1. Și pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten,

Scanned with OKEN Scanner

Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătând din pinten.

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

2. Purtăm încă în noi, fără zăbavă, visuri.

(L. Blaga, *Andante*)

3. Când ies dimineața din casă, o trăsură de trap mare intră pe strada mea.

(I. L. Caragiale, *Bacalaureat*)

4. Drumeții dădeau din cap și întorcându-se acasă spuneau că este la Cocorăști un cimpoieș care are un fecior foarte învățat.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

III. Găsiți subiecte multiple și explicați punctuația sau legătura dintre elementele lor componente:

1. Iarna și zăpada te fascinau.

(Fănuș Neagu, *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*)

2. Alunii, cornii, ulmii și mestecenii înfloriseră.

(M. Sadoveanu, *Primăvara*)

3. Văzduh și port, pescari și vameși
au ațipit în spațiul cald.

(L. Blaga, *Plajă*)

IV. Explicați de ce propozițiile următoare nu pot avea subiect gramatical exprimabil:

1. S-a înserat bine.

2. Plouă mărunt peste zăpada puțin înghețată.

(Z. Stancu, *Desculț*)

V. Explicați de ce în unele propoziții din textele de mai jos subiectele-pronume personale de persoana I și a II-a sunt exprimate și în altele sunt incluse:

1. Am și eu o slăbiciune, și eu sunt om!

(I. L. Caragiale, *Lanțul slăbiciunilor*)

2. Străin la vorbă și la port,
Lucești fără de viață.

Căci eu sunt vie, tu ești mort,
Și ochiul tău mă-ngheață.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

3. Stau câteodată și-mi aduc aminte [...]

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

VI. Identificați subiectele și explicați topica lor:

1. Zarea-și picură argintul
pe ovezele de aur,

Ostenit, din aripi bate,
Ca un vis pribeag, un graur.

(O. Goga, *Sara*)

2. A vorbi despre viața lui Creangă era până mai ieri un lucru destul de greu.

(M. Sadoveanu, *Ion Creangă*)

Scanned with OKEN Scanner

3. Cu atâta se sfârși ospățul.

(A. I. Odobescu, *Mihnea-Vodă cel Rău*)

4. Totul i se păruse atunci o nebunie.

(C. Ţoiu, *Galeria cu viță sălbatică*)

5. La un semn deschisă-i calea [...]

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

VII. Explicați cazul subiectelor din textele:

1. După ce ai lui Bilon plecară, Birică-tatăl rupse tăcerea.

(M. Preda, *Morometii*)

2. Vin oaspeți și cânele latră.
Le ies înainte grăbiți
Ai casei pe pragul de piatră.

(G. Coșbuc, *Crăciunul în tabără*)

3. Cui i-e foame codri visează.

(Folclor)

VIII. Dați câte un exemplu de propoziție în care subiectul să fie: *oricare, toți, orice.*

IX. Alcătuiți câte o propoziție în care subiectul să fie exprimat prin numeral ordinal și adjectiv substantivizat precedat de articolul demonstrativ (adjectival) *cel.*

X. Stilizați fraza înlocuind subiectele tipărite cursiv prin pronume relative cu funcție de subiect:

Am avut un creion, *creionul* scria destul de bine, dar *creionul* nu era al meu.

XI. Alcătuiți trei propoziții care să aibă fiecare câte un subiect exprimat prin pronume relativ (*care, cine, ce*).

XII. Dați câte un exemplu, în propoziție, de subiect exprimat prin numeral (cardinal sau ordinal), pronume posesiv și verb la supin.

XIII. Alcătuiți o compunere scurtă în care subiectele să fie exprimate prin substantive, pronume și verbe la infinitiv, iar predicatele să fie verbale, exprimate prin verbe și locuțiuni verbale.

2. PROPOZIȚIA SUBIECTIVĂ

Propoziția subiectivă îndeplinește funcția de subiect al propoziției regente.

A. **Construirea propozițiilor subiective în funcție de felul verbului regent.** Propoziția subiectivă poate avea rol de subiect pe lângă:

a) *un verb la un mod personal:* Cine a cunoscut pe unul *a cunoscut* și pe celălalt.

b) *verbe unipersonale prin formă și impersonale prin conținut: Se zicea* că are să treacă Vodă pe acolo spre mănăstiri. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*); *Trebuie* să plec.

Scanned with OKEN Scanner

Notă. Verbele la diateza pasivă cu valoare impersonală, cum ar fi *e hotărât, e spus e știut,* **sunt urmate** de propoziții subiective: **Este** *de mult* **știut** *că trebuie să fii puțin trist, cu adevărat trist și fără motiv, ca să poți percepe comedia.* (Al. Ivasiuc, *Păsările*).

c) *forme impersonale ale unor verbe personale:* *Ți-ar fi plăcut* să mă omori? (I. L. Caragiale, *Vizită . . .*)

d) *expresii unipersonale prin formă și impersonale prin conținut:* *Nu-i rău,* măi Ștefane, să știe și băietul tău oleacă de carte (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*); Apoi ție ți-e *ușor* să sudui. (L. Rebreanu, *Răscoala*).

e) *adverbe și locuțiuni adverbiale predicative:* Amicul meu X, care este în termeni familiari cu toată lumea *firește* că nu va zice ca mine și ca dumneata (I. L. Caragiale, *Amicul X*); *Desigur (fără îndoială)* că vine.

B. **Propoziția subiectivă se introduce prin:**

a) *pronume sau adjectiv pronominal relativ ori nehotărât în nominativ sau în alte cazuri:* **Cine** *fuge după doi iepuri* nu prinde nici unul. *(Folclor)*; **Care** *începe bine* sfârșește frumos. *(Folclor)*; **Pe cine** *l-a mușcat câinele* se teme și de lătrătură. *(Folclor)*; Se știe **câți** *clevi au medii mari.*

b) *adverb relativ sau nehotărât:* Nu se știe **când (unde, cum)** *vine*; E suficient **cât** *ai dat.*

c) *conjuncțiile* **că, să, ca ... să, dacă, de** (cu sensurile „că", „să", „dacă"); Așa-i **că** *voi habar n-aveți de toate aceste ...* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*); Dar fost-a scris părintelui Duhu **să** *nu asculte în totul sfaturile cuviosului starițî.* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*); Mi-i totuna **de (dacă)** *vii acum sau mâine.*

Observații: 1. Câteodată propoziția subiectivă poate fi reluată în regentă printr-un pronume:

Că lucrurile merg mai bine acum, **asta** *se știe.*

2. Propozițiile subiective care stau pe lângă verbe (expresii verbale) impersonale sau adverbe predicative nu trebuie confundate cu propozițiile completive directe. Le putem deosebi ținând seama de faptul că, în timp ce completiva directă stă pe lângă o regentă care are subiect exprimat sau neexprimat, subiectiva stă pe lângă o regentă care n-are subiect, această funcție îndeplinind-o propoziția subiectivă. Să se compare:

Văd (eu) *că vine* = propoziție completivă directă.

cu:

Se vede *că vine* = propoziție subiectivă.

EXERCIȚII

I. Delimitați propozițiile și arătați care sunt subiective:

1. Neîndoios că tipul ăsta infect e plin de vicii [...].

(Al. Ivasiuc, *Păsările*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Era limpede că lumea îl credea nesăbuit.

(M. Preda, *Moromeții*)

3. Fără îndoială că aici au fost îngropați oameni sărmani despre care s-a vorbit și care au pierit luptând cu hoții pentru avutul lor.

(M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

4. Și mi se pare că n-am trecut de locurile primejdioase.

(M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

5. De aicea trebuie să apucăm pe drumușorul de la stânga.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

6. În sfârșit, e bine că și-a adus aminte.

(M. Sadoveanu, *Oameni în lună*)

7. E adevărat că, la Dunăre, Vidinul nu intra în socoteala de mai sus și că la Vidin comanda un om ca Osman-Pașa.

(D. Zamfirescu, *În război*)

8. Nu-i așa că se cunoaște că n-am dormit?

(I. L. Caragiale, *Petiție*)

9. I se părea că scapă dintr-un cazan clocotitor.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

II. Grupați propozițiile subiective după felul regentului, folosind tabelul:

Regentul					
Verbe personale	Verbe unipersonale prin formă și impersonale prin conținut	Forme impersonale ale verbelor personale	Expresii unipersonale prin formă și impersonale prin conținut	Adverbe și locuțiuni adverbiale predicative	Propoziția subiectivă

1. Fără îndoială că nu aștepta de la mine nici vorbă bună, nici dezmierdare.

(M. Sadoveanu, *Un om năcăjit*)

2. Cine întreabă nu greșește.

(Folclor)

3. Se vede, în adevăr, că era foarte sincer.

(D. Zamfirescu, *Îndreptări*)

4. Este adevărat că i-ai refuzat pe toți?

(D. Zamfirescu, *În război*)

5. Nu-mi venea în minte ce-aș putea spune unui copil.

(M. Sadoveanu, *Un om năcăjit*)

Scanned with OKEN Scanner

III. Analizați morfologic cuvintele prin care sunt introduse subiectivele:

1. Puțin ne importă dacă aceste trei dame se hotărăsc a părăsi locul lor...
(I. L. Caragiale, *D-l Goe...*)

2. Dar cui nu-i e sete, n-are decât să nu beie.
(M. Sadoveanu, *Ploaie la Nada Florilor*)

3. Acum parcă înțelegea că este cu putință ca unul să citească ceea ce au scris alții fiindcă toți cărturarii scriu într-un fel.
(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

4. Îndată după dejun trebuie să plece, ca să poată prinde la Costești acceleratul.
(L. Rebreanu, *Răscoala*)

5. Cine se scoală dimineață departe ajunge.
(*Folclor*)

6. Care vrea să afle câte ceva la badea Neculai vine.
(M. Sadoveanu, *Un instigator*)

7. I se pare foarte ciudat cum o mamă așa de înaltă și groasă poate să aibă o fată așa de uscată și subțire ca o ață.
(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

IV. Analizați topica propozițiilor subiective:

1. Se vede că se teme de ceva.
(A. I. Odobescu, *Mihnea-Vodă cel Rău*)

2. Cine pleacă și te lasă
E cuprins de jalea grea.
(V. Alecsandri, *Adio Moldovei*)

V. Alcătuiți câte o propoziție subiectivă introdusă prin adverbele relative *unde*, *când*, *cât* și prin conjuncția *de*.

VI. Alcătuiți câte o propoziție subiectivă care să aibă ca regent un adverb predicativ, o locuțiune adverbială predicativă, o formă impersonală a unui verb personal.

VII. Alcătuiți o frază în care propoziția subiectivă introdusă prin conjuncția *să* să se afle înaintea regentei.

VIII. Încercați să înlocuiți propoziția subiectivă din fraza următoare printr-un subiect: Cine nu deschide ochii deschide punga.

IX. Înlocuiți subiectul din propoziția de mai jos printr-o propoziție subiectivă: Voinicul nu se teme de nimic.

PREDICATUL ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ

1. PREDICATUL

Predicatul este partea principală de propoziție care spune ceva despre subiect, și anume: ce face, ce este, cine este, cum este sau ce acțiune suferă.

Se disting două feluri de predicate: *verbal* și *nominal*.

PREDICATUL VERBAL

Predicatul verbal este folosit mai frecvent și este exprimat prin:

a) *verb la un mod personal la diateza activă, pasivă sau reflexivă:* Orbul îl *aude* și *zâmbește*. (L. Blaga, *Pan*); Jupâneasa *este salutată* ... (I. L. Caragiale, *Vizită* ...); După o scurtă șoväire, *se răzgândise*. (I. Teodoreanu, *La Medeleni*).

b) *locuțiune verbală:* Numele acesta îi *aduse aminte* de toate cele ce se petrecură. (C Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

c) *interjecție care redă o acțiune: Hai*, iubită, la plimbare! (V. Alecsandri, *Sania*)

Notă. *Adverbele și locuțiunile adverbiale predicative* **(poate, firește, desigur, pesemne, de bună seamă, bineînțeles** etc.) **se comportă la fel ca predicatele verbale:** *Bineînțeles* că vine.

PREDICATUL NOMINAL

Predicatul nominal este format dintr-un *verb copulativ* (la un mod personal) și unul sau mai multe *nume predicative.*

A. **Verbul copulativ** cel mai frecvent este verbul **a fi:** Dimineața *era* senină.

Verbul *a fi* poate forma și singur predicatul, când are înțeles de sine stătător, însemnând „a exista", „a se găsi", „a se afla", „a-și avea obârșia", „a se trage", „a proveni", „a dura", „a dăinui", „a se întâmpla", „a se petrece" (**Era** *pe la începutul secolului nostru*), „a costa", „a valora" (*Cât* **e** *litrul de lapte?*), „a se duce" (**Am fost** *la Brașov cu trenul*).

Alte verbe copulative sunt: **a deveni** (cu sinonimele **a ajunge, a se face, a ieși**), **a însemna, a părea, a rămâne** etc.: Băiatul *a devenit (a ajuns, s-a făcut, a ieșit, este)* inginer.

Notă. În afară de verbul **a deveni** (care este totdeauna copulativ, celelalte verbe pot fi și predicative. Să se compare:

Ion *a ajuns* inginer. Adică: Ion *a ieșit (a devenit, s-a făcut, este)* inginer — verb copulativ

cu:

Ion *a ajuns* acasă. (Unde **a ajuns? acasă; a ajuns** = *verb predicativ*; **acasă** = complement circumstanțial de loc).

B. **Numele predicativ** poate fi exprimat prin:

a) *substantiv, pronume în nominativ, în genitiv sau în acuzativ cu prepoziție sau cu locuțiune prepozițională:* Moș Nichifor nu-i o *închipuire* din poveste, ci e *un om* ca toți oamenii ... (I. Creangă, *Moș Nichifor Coțcariul*)

El este *voinicul* din poveste.
Cartea mea este *aceasta.*
Comportarea lui este *împotriva prevederilor* regulamentului.
Poarta este *de lemn* uscat.

b) *adjectiv sau participiu cu valoare adjectivală:*

Glasul ei nu-i *gros* și *răgușit,* ci-i *mai subțire* și *mai frumos.* (I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

Lucrarea este *terminată.*

c) *numeral:* Cu cele patru se face *zece.*

d) *verb:*

— *la infinitiv:* A trăi înseamnă *a merge* ... (Geo Bogza, *Cartea Oltului*) — să se observe că și subiectul este tot un verb la infinitiv.

— *la supin:* Ce a scos din voi Apusul, când nimic nu e *de scos?* (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

e) *adverb* (întâlnit mai ales în expresii unipersonale prin formă și impersonale prin conținut): E *ușor* a scrie versuri. (M. Eminescu, *Criticilor mei*)

(E) *Bine* că ai venit.

f) *interjecție:* E *vai* de el!

Notă. De multe ori e greu de deosebit un nume predicativ exprimat printr-un adjectiv provenit dintr-un participiu de un participiu care intră în alcătuirea verbelor la diateza pasivă. Așa, de pildă, în propoziția: „Cartea este cartonată", cuvântul *cartonată* poate arăta o însușire a cărții, având deci valoarea de adjectiv, dar poate intra în construcția diatezei pasive și în acest caz există un complement de agent (care poate fi și subînțeles): „Cartea este cartonată de un prieten". Numai contextul ne poate arăta dacă este vorba de un nume predicativ, care formează împreună cu verbul copulativ un predicat nominal, sau de un verb la diateza pasivă, și atunci avem a face cu un predicat verbal.

ACORDUL PREDICATULUI CU SUBIECTUL

1) **Acordul în număr și persoană.** Atât predicatul verbal exprimat printr-un verb la diateza activă ori reflexivă, cât și verbul copulativ al predicatului nominal sau verbal auxiliar al diatezei pasive se acordă în *număr* și *persoană* cu subiectul: **Ei** *plecaseră.* **Băieții** *erau* silitori. **Noi** *fuseserăm* chemați de diriginte.

Notă. a) Când unul dintre elementele subiectului multiplu îl exclude pe celălalt, predicatul se pune la singular: Ori mama, ori tata *vine* la gară.

b) Când elementele subiectului multiplu sunt pronume de persoane diferite, persoana I are preponderență față de persoanele a II-a și a III-a

Scanned with OKEN Scanner

și persoana a II-a față de a III-a; *Eu, tu și el mergem la școală; tu și el luați cărțile acestea.*

2) **Acordul în gen, număr și caz.** Numele predicativ adjectiv și participiul verbului de conjugat din diateza pasivă se acordă cu subiectul în gen, număr și caz: **Pomii** *înfloriți sunt* **frumoși. Cărțile** *sunt* **citite** *de elevi.*

Notă. a) Când subiectul multiplu este alcătuit din substantive nume de persoane care sunt de genuri diferite, masculinul are precădere asupra femininului; numele predicativ adjectiv se pune la plural masculin: **Elevii** *și elevele sunt* **silitori.**

b) Când subiectul multiplu este alcătuit din substantive nume de lucruri, acordul se face astfel:

— numele predicativ adjectiv se acordă cu substantivul cel mai apropiat când substantivele sunt la plural, indiferent de genul lor: *Garoafele* **și trandafirii** *sunt* **frumoși.** *Trandafirii* **și garoafele** *sunt* **frumoase.**

— numele predicativ adjectiv se acordă la feminin-neutru când substantivele sunt la feminin sau neutru, indiferent dacă sunt la singular sau plural (substantivele neutre și feminine au aceeași formă la plural): *Cartea (cărțile) și caietul (caietele) sunt curate.*

— când substantvele sunt de genul neutru și masculin, numele predicativ adjectiv stă la neutru, dacă masculinul e la singular: *Muntele* **și dealurile** *sunt* **frumoase.**

— la masculin, când substantivul masculin e la plural și cel neutru la singular: *Dealul* **și munții** *sunt* **frumoși.**

3) **Excepții de la regulile acordului.** a) *Acordul după înțeles.* Când subiectul este exprimat printr-un substantiv cu sens colectiv la singular, determinat de un substantiv la plural care impune ideea de pluralitate, predicatul stă la plural, *acordul făcându-se după înțeles* cu substantivul la plural: **Au venit** *o mulțime de* **oameni.** Când substantivul colectiv la singular constituie o unitate, acordul se face cu acesta: **Un grup** *de specialiști* **a venit** *la atelier.*

Dacă subiectul exprimat printr-un substantiv colectiv la singular nu este determinat de un atribut la plural, predicatul se poate pune la plural în cazul când determinarea subiectului este subînțeleasă: „Un sfert *au fost ascultați* în recreație“ (este vorba de elevi).

b) *Acordul prin atracție.* Câteodată, când predicatul se află înaintea subiectului multiplu, acordul se face cu primul component al acestuia:

„**A fost** odată *o babă* și *un moșneag*“.

Prin ei **curge** *rumenirea* mândră ca de trandafiri / Și *zăpada* viorie din obrajii tăi subțiri. (M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

Notă. Să se evite acordurile greșite de felul acestora: *Cartofii* **se vinde** *cu kilogramul. Apropierea geografică și politică* **au adus** *avantaje ambelor popoare. O mulțime de exerciții* **a fost rezolvată.** *Ce-s cu aceste cărți?*
(Corect: *se vând, a adus, au fost rezolvate, -i*).

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIȚII

I. Copiați textele și subliniați cu o linie predicatele verbale și cu două pe cele nominale:

1. Un om fusese o frunză și numai om cu om
Au izbutit să crească și să se facă pom.

(T. Arghezi, *Cântare omului*)

2. Multe sunt de făcut și puține de vorbit, dacă ai cu cine te înțelege.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. Probabil că plecase pentru că se închisese poarta.

(Al. Ivasiuc, *Păsările*)

II. Analizați morfologic predicatele verbale:

1. Voi intrați aici, prieteni.

(Al. Davila, *Vlaicu-Vodă*)

2. Noi atunci am pârlit-o la fugă. Iar el, zvârr! cu o scurtătură în urma noastră.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. Desigur că i-ați întâlnit numele.

(Al. Ivasiuc, *Păsările*)

4. Fără îndoială că l-am văzut, răspunse cerbul.

(M. Sadoveanu, *Nopțile de Sânziene*)

III. Copiați textele și scrieți dedesubtul predicatelor verbale modul și timpul verbelor prin care sunt exprimate:

1. Veniți mai aproape!

(L. Blaga, *Veniți după mine, tovarăși*)

2. Se poate să aibă dreptate poetul.

(D. Zamfirescu, *Îndreptări*)

3. Să știți, oameni buni, că pieirea mea e poruncită de turci...

(M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

IV. Analizați verbele *a fi, a ieși, a rămâne, a se face* și spuneți dacă formează predicate verbale sau dacă intră în alcătuirea predicatelor nominale:

1. În pădurea de stejari se făcu noapte.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

2. Tăcerea se izbește de trunchiuri, se-ncrucișă, se face depărtare, se face nisip.

(N. Stănescu, *O călărire în zori*)

3. La mijloc de codru des
Toate păsările ies,

(M. Eminescu, *La mijloc de codru...*)

4. Dacă ar fi să iasă toți învățați...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

5. De ce m-ați dus de lângă voi, Să fi rămas fecior la plug,
De ce m-ați dus de-acasă? Să fi rămas la coasă.

(O. Goga, *Bătrâni*)

6. În aer e parfum de roze.

(Al. Macedonski, *Noapte de mai*)

7. Dragoș e indispensabil aici în momentele acestea.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

V. Identificați predicatele nominale și analizați morfologic părțile de vorbire prin care sunt exprimate numele predicative:

1. Tu ești copilă.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

2. N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta spaimă, Baiazid!

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

3. Cea dintâi a ei pornire fu de a se repezi la ușă și a striga.

(D. Zamfirescu, *În război*)

4. Județul Teleorman este unul din cele mai bogate.

(N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

5. Când mantaua crăiască este de piei de oaie,
Atunci judecătorii fiți siguri că despoaie.

(Gr. Alexandrescu, *Lupul moralist*)

6. Acceleratul era ticsit de oameni îngroziți, care-și părăsiseră gospodăriile de frica țăranilor, fugind la București.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

VI. Aflați predicatele nominale și analizați morfologic verbele copulative:

1. Soldatul părea a se înfrupta din toate bunurile pământești [...].

(D. Zamfirescu, *În război*)

2. Pământul Arșițenilor e nisipos și sterp.

(Em. Gârleanu, *Nucul lui Odobac*)

3. Deodată ochiul devine gol pe dinlăuntru.

(N. Stănescu, *A treia elegie*)

VII. Explicați locul predicatului nominal față de subiect și al numelui predicativ față de verbul copulativ: discutați acordul dintre predicat și subiect:

1. Mitică este omul care pentru fiecare ocazie a vieții găsește un cuvânt de spirit la moment.

(I. L. Caragiale, *Mitică*)

2. Cât pentru Porojan, el devine un pitar de frunte.

(V. Alecsandri, *Vasile Porojan*)

3. A voastră-i jalea cea mai mare,
A voastră-i truda cea mai sfântă!

(O. Goga, *Plugarii*)

Scanned with OKEN Scanner

4. Mai liniștit era Platamonu.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

5. Greu e totul, timpul, pasul,
Grea-i purcederea, popasul.

(L. Blaga, *Popasul*)

6. E un sentiment dulce acesta.

(Nichita Stănescu, *Vârsta de aur a dragostei*)

VIII. Explicați punctuația sau legătura dintre elementele numelui predicativ multiplu:

1. Moșneagul era scurt, îndesat, cu ițari albi, cu cămașă fără flori și c-un ilic negru peste cămașă.

(M. Sadoveanu, *În satul unui prietin*)

2. Valea era îngustă și mlăștinoasă.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

IX. Explicați subînțelegerea predicatului verbal sau a verbului copulativ al predicatului nominal:

1. — Dormi, Mură?
— Ca Oltul și ca stelele, mămucă.

(Gala Galaction, *Copca Rădvanului*)

2. Lauda mincinosului, bucuria nebunului.

(*Folclor*)

2. PROPOZIȚIA PREDICATIVA

Propoziția predicativă are funcția de nume predicativ pe lângă un verb copulativ din regentă.

A. **Construirea propoziției predicative.** Datorită faptului că propoziția predicativă are funcția unui nume predicativ pe lângă un verb copulativ, regenta ei este insuficientă: *Băiatul este*[1] */ cum au vrut părinții*[2]*/*.
(regenta) (propoziție predicativă)

Se observă că propoziția nr. 1 (regenta) devine inteligibilă numai prin adăugarea subordonatei, adică a propoziției nr. 2 (propoziția predicativă).

B. **Propoziția predicativă se introduce prin:**

a) *pronume sau adjectiv pronominal relativ sau nehotărât* **(cine, ce, ceea ce, oricare, oricine, orice** etc.):

... doar să te porți de-acum tare bine, să mai fiu **ceea ce**-am *fost pentru tine* ... (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) *adverb comparativ sau locuțiune conjuncțională comparativă:* **(ori)cum, (ori)cât (de), parcă, după cum, ca și cum, precum** etc.

Dar Ipate acum nici treabă nu-și mai căuta (...), era **cum** *e mai rău.* (I. Creangă, *Povestea lui Stan Pățitul*)

A cere cuiva să fie erou în împrejurările josnice ale unei societăți decăzute îi **ca și cum** *ai cere unui vultur închis într-o odăiță* să zboare la o mie de metri deasupra pământului (N. Iorga, *Cugetări*)

Scanned with OKEN Scanner

Iară Lică era vesel, era **precum** *nu fusese mai înainte* ... (I. Slavici, *Moara cu Noroc*)

c) *conjuncție:* **că, să, ca ... să, dacă** și **de** (cu sensul „să" sau „că"): Soarele părea **că** *lunecase pe alt tărâm* (M. Sadoveanu, *Baltagul*) Întrebarea este **dacă** *vine și el.*

Observație. Să nu se confunde propoziția predicativă cu cea subiectivă care stă pe lângă unele verbe impersonale. Le putem deosebi ușor, dacă ținem seama de următoarele: regenta predicativei are un subiect exprimat sau neexprimat (subînțeles sau inclus), propoziția predicativă având funcția de nume predicativ al verbului copulativ, în timp ce propoziția subiectivă are funcția de subiect pe lângă o regentă care nu poate avea subiect. Să se compare: *Ascendenții lui par* **să vie de peste munte.** (G. Călinescu, *I. Creangă*) — predicativă, cu: *Părea* **că printre nouri s-a fost deschis o poartă.** (M. Eminescu, *Melancolie*) — subiectivă: sau *Lucrul cel mai important este* **să studiem temeinic.** — predicativă cu: *Important este* **să studiem temeinic.** — subiectivă.

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Locul subiectului față de predicat și al propoziției subiective și predicative față de regentele lor nu este fix. El depinde de accentul pe care îl pune vorbitorul pe una sau pe alta dintre părțile de propoziție (subiect sau predicat) ori pe una sau pe alta dintre propoziții în cadrul frazei (subordonata subiectivă, respectiv predicativă) pe de o parte și regenta pe de altă parte.

Subiectul nu se desparte de predicat prin virgulă sau prin alt semn dacă între ele nu sunt intercalări. Propoziția subiectivă și cea predicativă nu se despart prin virgulă de regentele lor.

Notă. Propozițiile subiective și predicative sunt uneori subordonate unor propoziții regente alcătuite numai dintr-un verb copulativ (*a fi* sau *a însemna*): *Ceea ce doresc*[1] */ este*[2] */ să-mi restitui creionul*[3] */* = „*Dorința* mea este (subiectivă) (predicativă) *restituirea creionului*". Nu aceeași situație este în fraza: „Dacă (De) mă-ncântă tabloul acesta este că (fiindcă) l-ai făcut tu" = „*Încântarea* mea în legătură cu tabloul acesta este (se întâmplă, are loc) că (fiindcă) l-ai făcut tu". Prima propoziție este subiectivă, a doua e principală (verbul *este* e predicativ = *se întâmplă*), a treia este cauzală.

EXERCIȚII

I. Aflați propozițiile predicative și analizați morfologic verbul copulativ din regentă:

1. Trist lucru este să nu aibă cineva alt regim decât meritele părinților.
(C. Bolliac, *Sentințe*)

2. Natalia păru că-și dă seama de cele întâmplate.
(D. Zamfirescu, *În război*)

3. Tata zâmbește. Asta nu înseamnă întotdeauna că e vesel.
(I. Teodoreanu, *În casa bunicilor*)

Scanned with OKEN Scanner

II. Identificați propozițiile predicative și analizați morfologic elementul introductiv:

1. Scena cea mai frumoasă era când se întorcea cu banii de la Finanțe.

(I. Al. Brătescu-Voinești, *Microbul*)

2. Ceea ce e mai caracteristic punctului meu de vedere este că limba vorbită și nu cea scrisă e limba operei de artă.

(Camil Petrescu, *Cum am scris romanul „Un om între oameni"*)

3. Banul din negoț este al oricui ar voi să te înșele.

(Barbu Delavrancea, *Hagi-Tudose*)

III. Copiați textele, delimitați propozițiile și subliniați cu o linie propozițiile subiective și cu două pe cele predicative.

1. [...] se poate că timpul avea cu oamenii nesfârșită răbdare...

(M. Preda, *Morometii*)

2. Un noroi negru, gros, părea că se rostogolește moale dinspre zare spre trăsură [...]

(G. Călinescu, *Enigma Otiliei*)

3. Ce nu voia să spună Cosma nimănui era că-și pregătise familia să fie gata în orice clipă de plecare.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

4. Credeam în primul moment că e ce trebuia să fie. Nu era însă ce trebuia să fie.

(M. Sadoveanu, *Morminte*)

IV. Alcătuiți câte o propoziție predicativă pe lângă verbele copulative *a se face, a deveni, a rămâne.*

V. Construiți câte o propoziție predicativă introdusă prin conjuncțiile *dacă, de* și prin adverbele comparative *cât, cum* și locuțiunile conjuncționale comparative *după cum, ca și cum.*

VI. Explicați deosebirea dintre propozițiile tipărite cursiv, ținând seama de înțelesul verbului regent:

Rămâne *să vedem și noi.*

Băiatul rămâne *cum a fost.*

VII. Transformați numele predicative tipărite cu litere cursive în propoziții predicative: Vremea nu părea *a fi* prea frumoasă spre seară, dar călătoria noastră părea *terminată.*

ATRIBUTUL ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ

1. ATRIBUTUL

Atributul este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor al acestuia și răspunde la una dintre întrebările: *care? ce fel de? (al, a, ai, ale) cui? câți, câte?* După părțile de vorbire

Scanned with OKEN Scanner

prin care sunt exprimate, atributele sunt: *adjectivale, substantivale, pronominale, verbale și adverbiale.*

A. **Atributul adjectival** poate fi exprimat prin:

a) *adjectiv propriu-zis la orice grad de comparație:* Peste firea *mută* doarme / Cerul *plin de stele.* (G. Topîrceanu, *În drum*); Îmbrăcară azi vestmântul / *Cel mai mândru, cel mai scump* ... (E. Jebeleanu, *Bălcescu*)

Notă. Uneori adjectivul este însoțit de articolul demonstrativ (adjectival): *Budulea cel bătrân* venea acum tot a doua săptămână la oraș. (I. Slavici, *Budulea Taichii*).

b) *numeralul cu valoare adjectivală: Doi* oameni, cunoscuți unul cu altul, călătoreau odată, vara, pe un drum. (I. Creangă, *Cinci pâini*); *Cea dintâi* rază de soare s-a împletit pe dânsa ca o sârmă de aur. (Em. Gârleanu, *Frunza*)

c) *adjectiv pronominal (posesiv, demonstrativ, relativ, interogativ, nehotărât, negativ* și *de întărire):* De aceea am făcut și eu un praznic, după puterea mea (I. Creangă, *Capra cu trei iezi*); Era adevărat că *acest* sergent nu încetase să se arate vesel de când venise ... (Marin Preda, *O oră din august*); *Unele* hore se desfac și se leagănă mândre ... (Z. Stancu, *Desculț*)

d) *verb la participiu sau gerunziu cu valoare adjectivală:* Lucrul *făcut* nu se mai poate desface. *(Folclor)*

Toarnă ca într-un sac *spart. (Folclor)*

Eu a țării mele / Sunt *lucinda stea!* (V. Alecsandri, *Steaua țării*)

B. **Atributul substantival,** după mijloacele de exprimare, este de patru feluri:

a) *atribut substantival în genitiv:* Bucuria *caprei* nu era proastă. (I. Creangă, *Capra cu trei iezi*); Cărțile *a zece copii* erau cartonate. (Este o construcție cu valoare genitivală alcătuită dintr-un substantiv la forma de acuzativ, *copii,* precedat de prepoziția *a,* plus un numeral, *zece*).

b) *atributul substantival în dativ* (folosit destul de rar astăzi) determină un substantiv nearticulat care denumește, în general, grade de rudenie sau atribuții sociale: Preot *deșteptării* noastre ... (M. Eminescu, *Epigonii*)

c) *atributul substantival cu prepoziție* (exprimat printr-un substantiv precedat de o prepoziție sau de o locuțiune prepozițională ori de un adverb de comparație cu valoare de prepoziție): Ion trecu încet pârleazul **de**

lângă *gard.* (L. Rebreanu, *Ion*); Avea trei feciori **ca** *brazii.* Mărul **din fața** *casei* înflorise de timpuriu.

d) *atributul substantival apozițional (apoziția). Apoziția* poate fi:

— *simplă* (când este exprimată printr-un substantiv în cazul nominativ sau în cazul regentului): Dumvrabă *vornicul* intră în fruntea tovarășilor săi. (A. I. Odobescu, *Doamna Chiajna*)

— *dezvoltată,* când este exprimată printr-un grup de cuvinte (un substantiv urmat de un atribut sau chiar de una ori mai multe propoziții atributive): Și Nic-a lui Costache, *dușmanul meu,* și cu Toader a Catincăi, *alt hojmalău,* au trecut pe lângă mine... (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

C. **Atributul pronominal.** După mijloacele de exprimare, ca și în cazul atributului substantival, atributul pronominal este de patru feluri:

a) *atributul pronominal în genitiv:* Pe vița tâmplei port / umbra frunzei *lui.* (Nichita Stănescu, *Cântec*)

b) *atributul pronominal în dativ* (cunoscut și sub numele de *dativ posesiv*); Ochii-*mi* plâng, sufletu-*mi* geme. (V. Alecsandri, *Sora și hoțul*)

c) *atributul pronominal cu prepoziție:* Un sultan *dintre aceia*... (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

d) *apoziția pronominală* (folosită rar): Noi, *eu și dumneata,* zicem d. Petre Carp... (I. L. Caragiale, *Amicul X*)

D. **Atributul verbal** poate fi exprimat prin verb la *infinitiv, supin* sau *gerunziu* (neacordat): Apostol, cuprins deodată de o dorință violentă *de a-și descărca* inima, răspundea grăbit (L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*); Dar tata spunea că nu mai are bani *de dat* pentru mine. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*); Cu obrajii îmbujorați, cu ochii *lucind,* părea îmbătată de fuga calului. (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

E. **Atributul adverbial** poate fi exprimat prin adverb fără prepoziție, adverb cu prepoziție (de obicei **de** sau **din**) sau prin locuțiune adverbială: Pe malul *dimpotrivă* (...) se desfăcea în lumină un plai înalt ... (Gala Galaction, *Copca Rădvanului*); Apărea în stele dințate / Chipul tău **de** *atunci,* numai contur. (Nichita Stănescu, *Visul unei nopți de iarnă*); Din mesteacănul *de-afară* / Flori îngălbenite curg. (O. Goga, *Amurg*); Am citit despre viața *de zi cu zi* a oamenilor din vremea lui Pericle.

Scanned with OKEN Scanner

ACORDUL ATRIBUTULUI ADJECTIVAL CU REGENTUL SĂU

Atributul adjectival se acordă în gen, număr și caz cu substantivul pe care-l determină: *casa* **frumoasă,** *casele* **frumoase.**

Acordul în caz este vizibil când substantivul feminin este în genitiv sau dativ: *o clădire* **veche,** *unei clădiri* **vechi.**

Când atributul adjectival se află mai departe de substantivul pe care-l determină, el poate să rămână în nominativ, dacă poate avea valoarea unei propoziții subordonate atributive: *Își aduce aminte de titlul unei cărți mai vechi și mai importante,* **cumpărată** *de el de la un anticar* (= care *a fost cumpărată*).

Acordul în gen. Dacă două substantive de genuri diferite sunt determinate de un singur atribut adjectival la plural, acordul se face ca la numele predicativ exprimat prin adjectiv: *Tabloul și fotografia* **înrămate** *se află pe perete.* Când două sau mai multe substantive de genuri diferite sunt determinate de un atribut adjectival pronominal posesiv, acesta se acordă cu substantivul pe lângă care stă: *fratele și sora* **mea**; *sora și fratele* **meu.**

Acordul în număr. Un substantiv la plural poate fi determinat de două sau mai multe adjective la singular: *limbile* **franceză, engleză** și **germană.**

Două substantive la singular pot fi determinate de un adjectiv la plural, calitatea exprimată prin adjectiv referindu-se la ambele substantive: *Gustul și cultura lui* **remarcabile** *l-au ajutat să înțeleagă evoluția poeziei românești.*

Acordul articolului posesiv. Când atributul substantival ori pronominal în genitiv sau atributul adjectival exprimat printr-un adjectiv posesiv este precedat de articolul posesiv *(al, a, ai, ale)*, articolul se acordă în gen și număr cu substantviul pe care-l determină atributul: **cartea** *aceasta* **a** *elevului*; **cărțile** *acestea* **ale** *elevului.* Dacă între substantivul determinat și atribut se intercalează un determinant cu prepoziție, este nevoie de o analiză atentă pentru a ști cu cine se acordă articolul posesiv. Să se compare:

Muzeul de istorie **al** *orașului* = muzeul orașului care ne oferă exponate privind istoria în general.

cu:

Muzeul de istorie **a** *orașului* = muzeul care cuprinde exponate privind istoria orașului.

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Atributul stă de cele mai multe ori după regentul său și nu se desparte de el prin virgulă; *Am o carte* **frumoasă.** Apoziția izolată simplă sau dezvoltată se desparte de regentul său prin virgulă sau se izolează prin virgulă de restul propoziției: *Ion,* **prietenul meu,** *a venit astăzi.*

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIȚII

I. Găsiți atributele adjectivale și spuneți prin ce sunt exprimate:

1. Atuncea ea ridică puțin capul și zărește venind un car tras de doi boi.

(I. Creangă, *Ursul păcălit de vulpe*)

2. Pe-un pat alb ca un linţoliu zace lebăda murindă [...].

(M. Eminescu, *Epigonii*)

3. Mergea în urma carului al doilea [...]

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

2. Trecuseră trei zile.

(L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)

II. Identificați atributele substantivale și spuneți ce fel de atribute substantivale sunt:

1. Ținând picioarele pe mocheta de culoarea paiului în perioada secerișului, trecu în baie.

(Fănuș Neagu, *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*)

2. Țăranii ascultau și-l priveau nemișcați, cu ochii ca de sticlă.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

III. Analizați pronumele prin care sunt exprimate atributele pronominale:

1. Dar, cum am spus, omul nostru era un om de aceia căruia-i mâncau câinii din traistă și toate trebile câte le făcea, le făcea pe dos.

(I. Creangă, *Dănilă Prepeleac*)

2. Iar Manea turba,
Mândra-și săruta.

(V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*)

3. Undele lui vorbesc întruna [...].

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

IV. Spuneți la ce moduri sunt verbele care alcătuiesc atributele verbale:

1. De ce, de ne-ce, nu știu; dar știu că au pus fiecare bilet de închiriat.

(I. L. Caragiale, *De închiriat*)

2. Pomi suferind de gălbinare ne ies în drum.

(L. Blaga, *Bunătate toamna*)

3. El avea nesocotința de a părăsi caeastă minunată poziție și de a lua în goană pe transilvăneni...

(N. Bălcescu, *Puterea armata și arta militară a Valahiei*)

Scanned with OKEN Scanner

V. Arătați prin ce sunt exprimate atributele adverbiale:

1. Se poate ca bolta de sus să se spargă...

(M. Eminescu, *Mortua est!*)

2. Boierii călări au alergat la sania din față.

(Camil Petrescu, *Un om între oameni*)

VI. Identificați atributele, spuneți ce fel de atribute sunt și analizați topica și punctuația lor:

2. Grue, vechiul meu tovarăș, pavăza și brațul meu,
Iacă zorile ce-n neguri le zăream doar tu și eu.

(Al. Davila, *Vlaicu-Vodă*)

2. Frumos odor e Fulga.

(V. Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)

VII. Dați câte un exemplu de atribut exprimat prin verb la gerunziu acordat și neacordat cu substantivul. Spuneți ce fel de atribut este fiecare dintre ele.

VIII. Ce deosebire este între atributele tipărite cursiv, în privința acordului și a felului atributelor: Creionul *acela* e aici; creionul *aceluia* e aici.

IX. Îndreptați greșelile de acord din textul: *Băiatului acesta i-am dat niște cărți care nu erau a mele.*

2. PROPOZIȚIA ATRIBUTIVĂ

Propoziția atributivă are funcția unui atribut. Ea se introduce prin: a) *pronume relativ:* **care, ce, cine** (mai frecvent forma de genitiv-dativ *„cui"*), **cât, (câtă, câți, câte)**; *pronumele relativ invariabil* **de** (în special în combinație cu pronumele demonstrativ, forma populară, **ăl**): Tripon, **care** *n-apucase a închide gura,* continuă acum înfuriat. (L. Rebreanu, *Răscoala*); Bogat e acela **ce** *nu e dator. (Folclor)*; Nu dorm toți **câți** *au ochii închiși. (Folclor)*; Să crape ăl **de** *știe ceva...* (E. Barbu, *Groapa*)

b) *adverb relativ cu sau fără prepoziție:* Nici școala **unde** *m-a învățat el* nu mai este. (M. Sadoveanu, *Domnu Trandafir*); A trecut vremea aceea **pe când** *numai boierii făceau totul în țara noastră și o storceau după plac.* (I. Creangă, *Moș Ion Roată și Unirea*); Fără să fi știut, topometristul aducea încă o dată dovadă **cât** *de scumpe au fost pentru Glad hainele de general.* (Șt. Bănulescu, *Cartea milionarului*)

Notă. Să nu se confunde propoziția atributivă introdusă prin adverbele relative *unde, când, cum* cu propozițiile circumstanțiale introduse prin aceleași adverbe relative. Le putem ușor deosebi, dacă ținem seama că propoziția atributivă determină un substantiv, în timp ce propozițiile circumstanțiale determină un verb (adjectiv sau adverb). Să se compare: Am venit în *ziua* **când m-ai chemat** (atributivă) cu: *Am venit* **când m-ai chemat** (propoziție circumstanțială de timp).

Scanned with OKEN Scanner

c) *conjuncție* **(că, să, ca ... să, dacă)** : Aici, lângă Iablanicioara, l-a ajuns într-o zi vestea **că** *Alexandru Șuțu a murit.* (G. Galaction, *La Vulturi*). Nu trecu mult timp și sosi vremea **să** *se facă nunta lui Ilie* ... (A. I. Odobescu, *Mihnea-Vodă cel Rău*) ; Vine vremea **ca** *luptătorul* **să** *cheme pe domnii pământului.* (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*) ; Întrebarea **dacă** *vine* mi-am pus-o de multe ori.

Observații. 1. Pronumele și adverbele relative și nehotărâte care introduc propoziții subordonate au funcție sintactică : *A venit un băiat* **care** *e prietenul meu* = *A venit un băiat* ; **băiatul** *e prietenul meu* (subiect).

2. Pronumele **care** având funcție de complement direct precedat totdeuna de prepoziția **pe** : *Aceasta e o carte* **pe care** *am citit-o eu.*

3. Care cu funcția de atribut genitival se acordă în gen și număr cu substantivul pe care îl determină propoziția atributivă : *Acesta e* **copacul** *la umbra* **căruia** *am stat*

m. sg.

4. Dacă substantivul care se află între prepoziție și pronumele relativ este mutat după pronumele relativ, în locul lui se pune articolul posesiv (genitival) corespunzător

a

genului și numărului substantivului deplasat : *Acesta e copacul la* [**umbra**] **cărui umbră** *am stat.*

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Propoziția atributivă stă de obicei după substantivul determinat. Din punctul de vedere al legăturii dintre subordonată și regentă, atributiva poate fi *neizolată* sau determinativă, când aduce o precizare fără de care enunțul ar avea alt sens decât cel dorit de vorbitor : *Băieții* **pe care mi i-ai trimis ieri** *sunt foarte silitori* (nu toți băieții sunt silitori, ci numai aceia pe care mi i-ai trimis ieri). Propoziția atributivă neizolată sau determinativă nu se desparte prin virgulă de regenta ei. Când atributiva nu determină, ci aduce numai o explicație suplimentară cu privire la regentă, se numește atributivă *izolată* sau *explicativă* și se desparte prin virgulă de regenta ei : *Volumul „Poemele luminii"*, **care a apărut în 1919,** *este primul volum de poezii al lui Lucian Blaga.* Propoziția atributivă *care a apărut* în 1919 poate lipsi, fără ca fraza să-și schimbe sensul.

Notă. Apoziției îi corespunde la nivelul frazei, într-o oarecare măsură, *propoziția apozitivă.* Ea denumește, precizează, explică un cuvânt, un grup de cuvinte, una sau mai multe propoziții: „Vorba ceea: *La plăcinte înainte, la război înapoi*" (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*); „Mi-am dat toată silința, *adică am făcut tot* ce se putea face"; „Am ascultat sfatul tău, *ceea ce mă va ajuta în elaborarea lucrării*".

Scanned with OKEN Scanner

Propoziția apozitivă poate fi juxtapusă cu termenul sau propoziția pe care o determină sau poate fi introdusă prin adverbele explicative *adică* și *anume*, uneori prin conjuncțiile *că, ca să, să* sau prin pronumele *ce* sau *ceea ce*; unele propoziții apozitive au înaintea lor o punctuație anumită (*două puncte, linie de pauză*), altele au numai *virgulă:* Dorința mea era aceasta: *să se facă vreme frumoasă.* Propozițiile apozitive se recunosc ușor punând înaintea lor adverbele *adică* și *anume* (în caz că ele nu figurează în text) sau reluând regenta prin substantivul *lucru* + *care*: „...ceea ce mă va ajuta" = „*lucru care mă* va ajuta".

EXERCIȚII

I. Delimitați propozițiile, aflați propozițiile atributive, subliniați cu o linie elementele care introduc aceste subordonate și cu două linii cuvintele pe care le determină:

1. Mă gândeam la vremea când am cutreierat cu tine aceste locuri, când am mâncat ouă răscoapte sus, între ruini, când am băut, firitisindu-ne unul pe altul în singurătatea aceea, sticla cea cu vin armaș pe care ne-o dăruise părintele Visarion și când am cântat într-un amurg liniștit, într-o pulbere de aur...

(M. Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)

2. Iar ceru-ncepe a roti
În locul unde piere.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

3. Cineva făcea, atunci, observația că asta dovedește la copilă „simțul muzicei".

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

4. Viața mamei, în timpul cât a fost tata bolnav, a fost ca o zbatere înfrigurată.

(M. Sadoveanu, *Printre gene*)

5. Ieșise la lumină cu gust de harțag și îndemn să facă ceva pentru prietenia lui cu notarul.

(M. Sadoveanu, *Bulboana lui Vălinaș*)

6. Din coșurile înalte ale fabricilor gâlgâie rotocoale de fum ce se risipesc molatic în zarea nesfârșită.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

7. [...] ceru lămuriri dacă el și Costache mănâncă bine și au toată îngrijirea din partea Marinei.

(G. Călinescu, *Enigma Otiliei*)

II. Subliniați cu o linie elementele introductive care nu au funcție sintactică și cu două pe cele care au. Spuneți ce funcție sintactică are fiecare dintre ele. Identificați propozițiile atributive:

1. Nu era deprinsă cu lumea în mijlocul căreia se afla.

(I. Slavici, *Mara*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Munții spre care călătoresc atâtea nave fără nume se văd în depărtare.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

3. Chemai pe Colțan și pornii, neliniștit, la vale, spre fântânițele asupra cărora fluturau crengile mestecenilor.

(M. Sadoveanu, *Hultanul*)

4. Nu le mai faceți ziduri unde să-nchid-avere...

(M. Eminescu, *Împărat și proletar*)

5. Și după mintea ce-o aveam, ne-am fi întors înapoi chiar atunci, de nu eram dați în sama lui moș Luca, de care ne rușinam ca și de părinții noștri.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

6. Primise dispoziție să plece.

III. Explicați topica și punctuația propozițiilor atributive:

1. La steaua care-a răsărit
E-o cale-atât de lungă [...].

(M. Eminescu, *La steaua*)

2. Însă, vai de omul care se ia de gânduri!

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. Păsări, ce-au fost vreodată călătoare,
Fac toamna încercări ca de plecare.

(L. Blaga, *Zboruri uitate*)

4. Beizade Alecu Ruset avu un râs scurt, care nu era tot așa de plăcut ca zâmbetul.

(M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

IV. Analizați textele, spuneți ce fel de propoziții sunt cele introduse prin *dacă*; analizați regentul fiecăruia și explicați deosebirea dintre aceste trei fraze:
Întrebarea dacă-mi dă cartea mi-o pun abia acum.
Întrebarea este dacă vine.
Nu se știe dacă vine.

V. Analizați frazele de mai jos și spuneți dacă propozițiile scrise cu litere cursive sunt atributive izolate sau neizolate. La cele izolate puneți semnele de punctuație corespunzătoare:

1. Omul *care a venit la mine* era foarte înalt.
2. N-am un caiet nou *în care să trec temele acestea.*
3. Bătea un vânt foarte puternic *pe care îl simțeam destul de bine.*
4. Gheorghe *care de-abia aștepta plecarea mea* zicea că-i foarte ocupat.
5. Am ajuns la capitolul *care este cel mai interesant.*

VI. Spuneți cu cine se acordă articolul posesiv (genitival) *al* și pronumele relativ *care* din fraza: Grădina *ai cărei* pomi au înflorit pare ninsă.

VII. Alcătuiți o scurtă compunere cu propoziții atributive introduse prin *care, ale cui, ce, cât, să, că.*

Scanned with OKEN Scanner

VIII. Care dintre propozițiile introduse prin pronumele *ce* și *care* sunt atributive?

1. Știu ce vrei să spui.
2. Nu-i chiar rău ce propui.
3. Părerea ce mi-am făcut-o despre tine rămâne bună.
4. Nu se știe care va învinge.
5. Desigur că sportivul care va persevera va putea să ajungă campion.

IX. Identificați greșelile de acord din frazele de mai jos și îndreptați-le:
Această carte a căror pagini sunt învechite a fost citită de mulți oameni.
Știu că e o carte în al cărui cuprins găsești multe lucruri folositoare.

COMPLEMENTUL DIRECT ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ

1. COMPLEMENTUL DIRECT

Complementul direct este partea secundară de propoziție care determină un verb tranzitiv (locuțiune verbală) sau o interjecție cu valoarea unui verb tranzitiv, arătând obiectul asupra căruia se răsfrânge o acțiune sau rezultatul unei acțiuni. El răspunde la întrebările: *pe cine? ce?*

A. **Regentul** complementului direct poate fi:

a) *un verb tranzitiv*;

Clopotul vechi **împle** cu glasul lui *sara*. (M. Eminescu, *Sara pe deal*)

Acțiunea verbului *împle* se răsfrânge asupra substantivului **sara,** care e complement direct.

Sunt poeți ce-**au scris** *o limbă* ca un fagure de miere. (M. Eminescu, *Epigonii*)

Rezultatul acțiunii verbului *au scris* este **o limbă** *(ca un fagure de miere)*.

b) *o locuțiune verbală:*

Îl **avusesem** totdeauna **în vedere** *pe* eminentul *tânăr*. (I. L. Caragiale, *Tempora*).

c) *o interjecție cu valoarea unui verb tranzitiv:*

Iat-*o* plină dinspre munte
Iese luna din brădet. (G. Coșbuc, *Noapte de vară*)

B. **Prin ce poate fi exprimat complementul direct:**

a) *substantiv (sau substitutul acestuia) în acuzativ cu sau fără prepoziția* **pe** *— cu prepoziția* **pe**: nume proprii de persoane sau de animale (Făt-Frumos o izbi **pe** *Mama-Pădurii* — M. Eminescu, *Făt-Frumos-din-Lacrimă*); nume comune de persoane, cu sau fără articol, identificate de vorbitori (Căpitanul cheamă **pe** *ajutorul* său — N. Filimon, *Ciocoii*

Scanned with OKEN Scanner

vechi și noi); adjective și numerale substantivizate, precedate de articolul demonstrativ (adjectival) *cel, cea, cei, cele* (**Pe** *cei doi* i-am luat cu mine, iar **pe** *cel mic* l-am lăsat acasă), și pronume (cu excepția formelor neaccentuate ale pronumelui personal și reflexiv, a pronumelui relativ și interogativ *ce*, a demonstrativului cu valoare neutră și a pronumelor nehotărâte și negative care nu se referă la persoane): Dar **pe** *mine* ce m-atrage, dar **pe** *mine* ce mă-ncântă ... (V. Alecsandri, *La gura sobei*).

— *fără prepoziția* **pe**: substantive comune ce nu denumesc persoane (Calul mănâncă *ovăz*); pronume personale și reflexive neaccentuate (De ce nu *mă* asculți?); pronume demonstrative care au valoare neutră (*Asta* n-o pot crede); pronume nehotărâte și negative (care nu se referă la persoane): ...și aud *ceva* zbătându-se înăuntru. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*).

b) *verb la infinitiv, gerunziu* sau *supin*:

Nime nu îndrăznea *a grăi* împotriva lui. (C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

...aud *trosnind* gătejele uscate. (D. Anghel, *În grădină*)

După ce mântuim *de băut* cana ceia, ni se aduce alta. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Reluarea și anticiparea complementului direct printr-un pronume personal neaccentuat în acuzativ. Complementele directe exprimate prin substantive sau substitutele lor pot fi reluate sau anticipate prin pronume neaccentuate în acuzativ.

Reluarea este obligatorie când complementul direct este exprimat printr-un substantiv articulat cu articolul hotărât și se află înaintea regentului (*Floarea* aceasta **o** iau cu mine) sau printr-un substantiv propriu sau comun precedat de prepoziția *pe* ori prin pronume personal, posesiv, nehotărât: *Pe Maria* (*pe fată, pe ea, pe a mea, pe aceea, pe fiecare*) **o** cunosc de mult.

Anticiparea are loc atunci când complementul direct este exprimat prin pronume personal accentuat în acuzativ, pronume posesiv, demonstrativ sau nehotărât și este așezat după regent: L-am cunoscut *pe el* (*pe al nostru, pe acesta, pe fiecare*).

Observații. 1. Unele verbe tranzitive pot avea în același timp două complemente directe, unul al *persoanei* și altul al *obiectului*: Am anunțat (am ascultat, am sfătuit, am învățat, am întrebat) **pe cineva** *ceva*.

2. Unele verbe intranzitive pot avea un complement direct alcătuit din rădăcina lor sau dintr-un cuvânt din aceeași sferă semantică: **Ați luptat** *luptă* deșartă (M. Eminescu, *Epigonii*): **A mers** *cale lungă*. Un astfel de complement direct care determină un verb intranzitiv se numește **complement intern**.

Scanned with OKEN Scanner

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Complementul direct poate sta atât după regent, cât și înaintea lui. Când se află imediat după regent, nu se desparte prin virgulă; așezat înaintea lui, se desparte sau nu prin virgulă după gradul legăturii lui cu regentul. Să se compare:

Pe colega mea am văzut-o ieri (nu pe prietena ei).

cu:

Pe colega mea, am văzut-o ieri.

EXERCIȚII

I. Identificați complementele directe și spuneți prin ce sunt exprimate:

1. Vede arzând pe el casa și i-e lene ca să iasă.

(*Folclor*)

2. Maria nu răspunde nimic la aceste din urmă cuvinte.

(N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

3. Și mănâncă ei... până ce gătesc de mâncat toate cele cinci pâni.

(I. Creangă, *Cinci pâni*)

4. Și din ceasul acela, au început a vorbi ele între ele...

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

5. Bun staroste mi-am găsit.

(I. Creangă, *Povestea lui Stan Pățitul*)

6. Pe câmp o moale căldură
Mă urmărește statornic.

(L. Blaga, *Vara în jurul cetății*)

II. Aflați complementele directe și analizați morfologic regentul lor:

1. Eu chem degrabă chelnerul.

(I. L. Caragiale, *Atmosferă încărcată*)

2. [...] plec, după ce salut frumos pe cei doi tineri camarazi.

(I. L. Caragiale, *Atmosferă încărcată*)

3. Băbuța-și caută la răspântii satul.
Băieții, casa, fetele, bărbatul.

(T. Arghezi, *Satul ei*)

4. Băgai de seamă în tonul lui Dionis oarecare ranchiună.

(V. Voiculescu, *Sakuntala*)

5. Și iată-i pe o culme nocturnii călători.
Lucind sub cerul palid în mantie de nori!

(V. Alecsandri, *Dan căpitan de plai*)

Scanned with OKEN Scanner

III. Explicați de ce unele complemente directe sunt construite cu prepoziția *pe* și altele fără prepoziția *pe*. Arătați ce loc ocupă ele față de regentul lor.

1. Eu să te întreb pe dumneata, nu dumneata pe mine.

(I. L. Caragiale, *Amicul X*)

2. Amicul meu salută foarte familiar pe domnul din trăsură...

(I. L. Caragiale, *Amicul X*)

3. Personalul trenului umblă forfota, examinând roatele tamponate cu toată presiunea.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe...*)

4. Ochii ei mici nu părăseau o clipă pe nevasta lui Lipan.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

5. Au poftit carne friptă pe grătar și pâne albă...

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

IV. Găsiți complementele directe, spuneți prin ce sunt exprimate și explicați reluarea și anticiparea lor prin pronume personale neaccentuate:

1. Răscoala am stârnit-o noi toți, satul întreg.

(Z. Stancu, *Desculț*)

2. [...] îi sărută de câteva ori pe amândoi.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

3. Nu-l văzusem de mult pe domnu Trandafir.

(M. Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)

4. Sălățile din grădina ursului, pielea și capul cerbului le-a adus la stăpânu-său cu toată inima...

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

5. Pe mine, odinioară, pasărea asta m-a prigonit mult.

(V. Voiculescu, *Lipitoarea*)

V. Spuneți de ce în unele propoziții de mai jos complementul direct este reluat și în altele nu:

1. L-am văzut pe colegul meu.
2. Am văzut un coleg.
3. Mă duc la școală.
4. M-a chemat mama.
5. Pe mine nu m-a chemat nimeni.
6. Nu-l văd pe Ion.
7. Nu văd munții.

VI. Dați trei exemple de complemente directe exprimate prin pronume diferite precedate de prepoziția *pe* și trei prin pronume neprecedate de prepoziția *pe*.

VII. Alcătuiți două propoziții în care să aveți complement direct exprimat printr-un adjectiv substantivizat, în prima, și, în a doua, unul exprimat prin numeral substantivizat.

Scanned with OKEN Scanner

VIII. Spuneți ce funcție sintactică au verbele la supin:
E ușor de spus. Am de scris foarte mult.

IX. Analizați cuvântul tipărit cursiv și spuneți ce funcție sintactică are:
1. Văd *casa*.
2. Se vede *casa*.
3. Aceasta este *casa* noastră.

2. PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ DIRECTĂ

Propoziția completivă directă îndeplinește funcția unui complement direct. Ea poate fi introdusă prin:

a) *conjuncție* [**că, (pre)cum, că, să, ca ... să, dacă** și **de** cu sensul „să" sau „dacă"]: Voind **să** *uit* **că** *sunt din lume,* voiesc **să** *cred* **că** *sunt din cer.* (Al. Macedonski, *Noaptea de mai*); Nu știu **dacă** *visează, ori Clăița vorbește într-aiurea.* (I. Slavici, *Budulea Taichii*); Am jurat **ca** *peste dânșii* **să** *trec falnic, fără păs.* (M. Eminescu, *Scrisoarea III*); Nu știe **de-i** *vis, ori aievea-i.* (C. Coșbuc, *Pașa Hassan*)

b) *pronume sau adjective pronominale relative sau nehotărâte:* Acum să-mi spui **cine** *ești.* (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*); Deodată băgai de seamă **în ce** *singurătate mă aflu.* (M. Sadoveanu, *Într-o poiană*); Mi-a povestit **câte** *a pătimit.* (M. Sadoveanu, *Județ al sărmanilor*); I-am dat **orice** *carte a cerut.*

c) *adverb relativ:* Vede **cum** *din ceruri luna lunecă și se coboară* (M. Eminescu, *Scrisoarea III*); Ei șoptesc, multe și-ar spune și nu știu **de-unde** *să-nceapă.* (M. Eminescu, *Călin, File din poveste*); Nimeni nu bagă de seamă **când** *se strecurase printre scaune.* (M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*); Acum nu vă mai spun **cât** *era de încărcat carul cu lemne.* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*).

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Completiva directă poate sta atât după, cât și înaintea regentei. Când stă după regentă, nu se desparte de aceasta prin virgulă: *Am auzit că nu te mai duci la patinoar.* Când stă înaintea regentei, se desparte în general de aceasta prin virgulă: *Că te vei supăra pe mine, n-aș fi crezut.*

Observație: Să nu se confunde *propozițiile completive directe* cu **construcțiile relative infinitivale** cu rol de complemente directe. Să se compare:

El știe *ce face.*

cu:

El are *ce face.*

În primul exemplu sunt două propoziții; ele au ca predicat verbe la moduri personale (**știe** și **face**). Propoziția **ce face** e o *propoziție completivă directă.* În exemplul al doilea **face** este la modul infinitiv, deci nu poate fi predicat, ci împreună cu pronumele *ce* formează o **construcție relativă infinitivală** cu rol de complement direct.

Scanned with OKEN Scanner

Verbul *a avea* urmat de un pronume relativ sau de un adverb relativ are după el sau un verb la conjunctiv, sau la infinitiv fără prepoziția *a*: „Are *ce (cine, cum, unde, când) merge*" = **construcție infinitivală**; „Are *unde să studieze*" = *prepoziție completivă directă*

După verbul *a putea* (și, învechit, *a ști* cu sensul *a putea*) infinitivul apare, de asemenea, fără prepoziția *a*: El poate cânta. Ea știe citi.

EXERCIȚII

I. Identificați propozițiile completive directe, analizați morfologic elementele introductive și spuneți care dintre ele au funcție sintactică:

1. N-o întrebă cum de n-a rezistat Cornel, la ce n-a rezistat, ce-i ceruse să facă și de ce avea nevoie de asemenea certitudini.

(Al. Ivasiuc, *Păsările*)

2. Iar străinii îl întreabă iar, dar cu glasurile cu totul schimbate și cu o altă lumină în ochi, de unde-i, și la ce școală a învățat, cum își petrece viața.

(M. Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)

3. Nu știu dacă cunoaște careva dintre cei mai tineri unde a fost prisaca lui Buburuz.

(M. Sadoveanu, *Prisaca de altădată*)

4. Se uita prin curte întrebându-se care o fi intrarea spre camera lui...

(Al. Ivasiuc, *Părările*)

5. A întrebat-o un aprod bătrân pe cine caută.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

II. Grupați propozițiile completive directe după modelul:

Regentul	Elementul introductiv			Propoziția completivă directă
	Conjuncție	Adverb relativ	Pronume relativ	
Verb tranzitiv				
Interj. cu val. verbală				

1. Acum iată că din codru și Călin mirele iese.

(M. Eminescu, *Călin, file din poveste*)

2. Felix se înroși crezând că fusese vorba de dânsul...

(G. Călinescu, *Enigma Otiliei*)

3. El îmi arată ce este mai frumos în el.

(Nichita Stănescu, *Arătarea pietrei*)

Scanned with OKEN Scanner

4. Noi n-am știut când veniți.

(M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

5. Simțeam că eu și mama suntem trecători în casa aceea...

(M. Sadoveanu, *Printre gene*)

III. Delimitați propozițiile completive directe și analizați morfologic regentul fiecăreia:

1. Copilița băgă de seamă că de o parte și de alta a cărării florile își plecaseră capetele și dormeau.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

2. Fă cum crezi că e mai bine și poruncește.

(M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

3. Nimeni nu mai are ce să-mi fure...

(E. Jebeleanu, *Această bogăție*)

4. Simțeam cum se urcă în mine veninul vechi al amărăciunii.

(M. Sadoveanu, *Printre gene*)

5. Iar eu n-am să-nțeleg dacă trebuie
să-l schimb
sau dacă el vrea să-l schimb.

(Nichita Stănescu, *Schimbarea la față*)

6. Și iată, și iată — Tresare și sare
Că Ianuș deodată — Și zice-n glas mare...

(*Folclor*)

IV. Subliniați cu o linie complementele directe și cu două propozițiile completive directe:

1. Atunci, deodată, tuturor mesenilor pe loc li s-a stricat cheful și au început a vorbi care ce știa și cum îl ducea capul...

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

2. Apoi văd pe Făt-Frumosul trist cum măsură poiana...

(G. Coșbuc, *Atque nos*)

3. Gherea spune undeva că lui Caragiale îi era imposibil să conceapă o operă până ce nu știa exact numele tuturor personagiilor.

(G. Ibrăileanu, *Numele proprii în opera comică a lui Caragiale*)

V. Aflați propozițiile subiective și pe cele completive directe:

1. Bine, rău, el făcea ceea ce socotea că trebuie să facă, și atât.

(M. Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)

2. Îi venea greu să creadă că peste câteva zile n-are să se mai scoale cu noaptea-n cap, să scoată oile din obor și să plece cu ele pe izlaz.

(M. Preda, *Moromeții*)

Scanned with OKEN Scanner

3. E drept să spun că eu sunt fără multe cunoștințe în ramura aceasta, că nu ne este iertat să mergem la teatru.

(D. Zamfirescu, *Îndreptări*)

4. Nu știu cum s-a întâmplat de a rămas pictura cu totul înlăturată din cărarea mult cotitei mele colinde de vânător.

(A. I. Odobescu, *Pseudo-kynegetikos*)

VI. Analizați propozițiile subordonate introduse prin pronumele **câți**:

Nu știu câți au venit. Întrebarea este câți au venit.
Nu se știe câți au venit. Întrebarea câți au venit nu mi-o mai spun.

VII. Transformați complementele directe tipărite cursiv în propoziții completive directe:

Am auzit *buciumând* în depărtare și am început *a înțelege* că nu mă rătăcisem.

COMPLEMENTUL INDIRECT ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

1. COMPLEMENTUL INDIRECT

Complementul indirect arată la cine se referă acțiunea unui verb (locuțiune verbală) sau însușirea unui adjectiv ori a unui adverb și răspunde la întrebările: *cui? la cine? de cine? de ce? despre cine? despre ce? pentru cine? pentru ce?*

A. **Regentul** complementului indirect poate fi:

a) *verb:* Ce **zici** dumneata, moș Luca, *despre unele* ca acestea? (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*); Asta nu **plăcea** deloc *comisului* cel bătrân (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*).

b) *locuțiune verbală:* De câte ori, iubito, *de noi mi*-**aduce aminte,** Oceanul cel de gheață mi-apare înainte. (M. Eminescu, *De câte ori, iubito ...*)

c) *adjectiv:* **Deprins** *cu* astfel de *odăi,* lui Eminescu i se păru totul firesc ... (E. Lovinescu, *Mite, Bălăuca*)

d) *interjecție cu valoare verbală:* **Vai** *de turma* fără păstori. *(Folclor)*

B. **Prin ce poate fi exprimat complementul indirect:**

a) *substantiv (sau substitutul lui)* în:

— *cazul dativ:* Privirea și vorba lui [=Mihai] dau *sufletelor* încredere și *brațelor* tărie. (A. Vlahuță, *România pitorească*).

Notă. În locul dativului se folosește în limba vorbită și chiar la unii scriitori o construcție prepoziționlă cu **la** care cere cazul acuzativ:

Am dat grăunțe *la păsări*.

Construcția este folosită și în limba literară, mai ales atunci când complementul indirect este un nume comun de persoană la plural, determinat de un numeral sau de alt cuvânt cu sens cantitativ: Am dat toate cărțile *la trei colegi*.

— *cazul acuzativ sau genitiv precedat de prepoziții sau locuțiuni prepoziționale*: ... numai **la** *un lucru* mă gândesc. (N i c h i t a S t ă n e s c u, *Crește altă iarbă*)

Calul atunci dă năvală **asupra** *ursului* ... (I. C r e a n g ă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Prea te arăți mândră **față de** *fetele* și *muierile* din mahala și nu-i frumos, nu-i bine! (G. M. Z a m f i r e s c u, *Domnișoara Nastasia*)

b) *adjectiv precedat totdeauna de prepoziție*: Tu **din** *tânăr* precum ești / Tot mereu întinerești. (M. E m i n e s c u, *Revedere*)

c) *verb la infinitiv, gerunziu, supin*: Așa avui eu parte, / Într-un castel, departe, / A mă-*ntâlni* cu ea. (V. A l e c s a n d r i, *Ursita mea*); Negustorul nu mai prididea *aducând* alte costume. (E. B a r b u, *Groapa*); ... încep a mă da *la scris*. (I. C r e a n g ă, *Amintiri din copilărie*)

Reluarea complementului indirect prin pronumele personal neaccentuat în dativ are loc atunci când este exprimat prin substantiv, pronume personal, demonstrativ sau relativ în dativ și se află înaintea regentului.

Băiatului (lui, acestuia) i-am dat o carte.

Cărții (caietului) i-am adăugat câteva pagini.

Anticiparea se impune atunci când complementul indirect exprimat prin pronume personal (reflexiv) accentuat sau prin pronume demonstrativ se află după regent:

I-am dat o carte *ei (acesteia)*

N o t ă. În celelalte situații, anticiparea este facultativă:
(*I*)-am dat mâncare *băiatului (fiecăruia)*.

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Ca și complementul direct, complementul indirect poate să stea atât după regent, cât și înaintea lui. Când stă imediat după regent nu se desparte prin virgulă; când se află înaintea regentului, folosirea virgulei e în funcție de legătura dintre acesta și regent. Să se compare:

De lucrul acesta (nu de altul) mi-am dat seama.

cu:

De lucrul acesta mi-am dat seama (după cum ai văzut).

Scanned with OKEN Scanner

Observație. Să nu se confunde *complementele indirecte* cu **complementele de agent** (care stau pe lângă verbe la diateza pasivă, pe lângă verbe reflexive cu sens pasiv și chiar pe lângă unele participii cu valoare pasivă și care sunt subiecte logice).

Să se compare:

Mă tem *de el.*

cu:

Casa a fost construită *de el.*

În prima propoziție, **de el** este *complement indirect*; în a doua **complement de agent.** La nivelul frazei, *complementului de agent* îi corespunde **propoziția subordonată de agent.**

Să se compare:

Povestirea a fost scrisă *de el.*

cu:

Povestirea a fost scrisă *de cine știe toată lumea.*

EXERCIȚII

I. Găsiți complementele indirecte, spuneți prin ce sunt exprimate, analizați morfologic regentul lor:

1. Noi râdem de unul-doi, și patruzeci râd de noi.

(*Folclor*)

2. Zările de farmec pline
Strălucesc în luminiș.

(G. Coșbuc, *Noapte de vară*)

3. Melcul și-a astupat bine ochii
Cu ceară...

(Marin Sorescu, *Melcul*)

4. Adu-ți aminte de mama ta și de tatăl tău, când șezi în mijlocul celor mari.

(*Folclor*)

5. Bucuros de minuni
surâdea pentru doi, pentru trei
pentru toți semenii mei.

(Nichita Stănescu, *Cântec*)

II. Analizați cazurile substantivelor și pronumelor prin care sunt exprimate complementele indirecte:

1. Orbului degeaba îi spui că s-a făcut ziuă.

(*Folclor*)

2. Bătrânul rămase uimit de cutezarea cea mare a fanariotului.

(N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

3. Ție, omule, zise mama, așa ți-i a zice, că nu șezi cu dânșii în casă toată ziulica să-ți scoată peri albi.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

III. Explicați reluarea și anticiparea complementului indirect prin pronume ne accentuat în dativ:

1. Unora din băieți le dă teme, pe alții îi asculta.

(M. Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)

2. Bătrânelului îi dădu întâi ocol.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

3. Nevestei mele să-i mai spui
Să-mi cumpere o coasă . . .

(G. Coșbuc, *O scrisoare de la Muselim Selo*)

4. Lui Bologa îi era scârbă de toți, cu Gross în frunte.

(L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)

5. Îi dă zestre Petruții șase boi.

(Camil Petrescu, *Un om între oameni*)

IV. Grupați complementele indirecte după modelul:

Regentul	Întrebarea	Complementul indirect exprimat prin						
		substantiv		pronume		verb		
		în dativ	în acuzativ cu prepoz.	în dativ	în acuzativ cu prepoz.	la infinitiv	la gerunziu	la supin
verb								
locuțiune verbală								
adjectiv								
interjecție								

1. El s-a mulțumit învățând lecția din carte.
2. Vai de mine! țipă mama.

(I. L. Caragiale, *Vizită*)

3. Palatul era plin de boieri . . .

(N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

4. Băiatul nu se temea a pleca singur.
5. Și Moromete se apucă din nou de legat snopii și de făcut clăi.

(M. Preda, *Moromeții*)

6. Ornamentația interioară și mobilierul corespundeau exteriorului.

(Al. Philippide, *Floarea de piatră*)

Scanned with OKEN Scanner

7. Îți aduci aminte de copilăria noastră?

(C. Negruzzi, *Istoria unei plăcinte*)

V. Alcătuiți trei propoziții în care să fie complemente indirecte exprimate prin verbe la supin, substantive și un pronume în genitiv precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale.

VI. Analizați morfologic și sintactic cuvintele tipărite cursiv: Din parte-*mi*, fiecare să facă ce vrea, dar spuneți-*mi* cum o s-o scoateți la capăt în felul acesta.

VII. Construiți o propoziție în care complementul indirect să fie reluat prin pronume personal neaccentuat în dativ și o propoziție în care să nu fie reluat.

VIII. Alcătuiți o compunere scurtă în care să aveți complemente indirecte exprimate prin pronume personale, neaccentuate, demonstrative și nehotărâte.

2. PROPOZIȚIA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

Propoziția completivă indirectă îndeplinește funcția unui complement indirect și poate fi introdusă prin:

a) *pronume sau adjectiv pronominal relativ sau nehotărât în genitiv, dativ sau în acuzativ cu prepoziție:* Profesorul s-a oprit **asupra** *cui i-a dat răspunsuri bune.* Dau caietul **cui** *mi-l cere.* Nu-și dădea seama *de* **câte** *minute se afla în spital.*

b) *conjuncție sau locuțiune conjuncțională* **(că, cum că, să, ca ... să, dacă, de** cu sensul „să" sau „dacă"; **ca nu cumva să** etc.); Era hotărât **să** *nu se culce,* ci *numai* **să** *se odihnească.* (G. Călinescu, *Enigma Otiliei*); Câteodată stau și mă gândesc **că** *proastă minte am avut.* (M. Sadoveanu, *Printre gene*); Mă tem **ca nu cumva să** *întârzii.*

c) *adverb relativ:* Nu m-am gândit **când** *să plec.* Ea a doua zi se miră **cum** *de firele sunt rupte.* (M. Eminescu, *Călin, File din poveste*); Nu-și dădea seama **unde** *vrea* să ajungă.

Observație. Completiva indirectă (cu excepția celei introduse prin *cui*) poate fi ușor deosebită de completiva directă, înlocuind-o cu un substantiv nume de lucru. La completiva directă substantivul apare fără prepoziție, în timp ce la completiva indirectă apare cu prepoziție:

Văd *că plouă* (adică văd *ploaia*) = completivă directă.

Mă gândesc *să plec* (adică mă gândesc la *plecare*) = completivă indirectă.

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Propoziția completivă indirectă stă, de obicei, după regentă și, în cazul acesta, nu se desparte prin virgulă:

Sunt convins *că vine.*

Scanned with OKEN Scanner

Câteodată subordonata completivă indirectă poate sta înaintea regentei și, în această situație, se desparte prin virgulă:

Că-mi ești prieten adevărat, mi-am dat seama de mult.

Notă. Propozițiile subordonate subiective, predicative, atributive, completive directe și indirecte introduse prin pronume relative sau adverbe relative care depind de un termen regent cu sens de informare conțin în ele o întrebare la care nu se așteaptă un răspuns: ele sunt **propoziții interogative indirecte.** Aceste propoziții nu trebuie confundate cu *propozițiile interogative directe*, care sunt propoziții principale. Deosebirea dintre ele se poate face ușor dacă ținem seama că în fața celor directe se pun două puncte, ghilimele sau linie de dialog. Aceste propoziții încep cu majusculă. **Propozițiile interogative indirecte** sunt strâns legate de regenta lor și nu au nevoie de semne de punctuație.

Să se compare:

L-am întrebat: — „*Unde-ai fost?*“

cu:

L-am întrebat *unde-a fost.*

EXERCIȚII

I. Delimitați propozițiile, aflați propozițiile completive indirecte, analizați morfologic regentul și elementul introductiv:

1. Pentru mine însă numai două merțe de orz și două de ovăz a dat tata cui se cuvine...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Îmi aduc aminte cum s-a făcut o sară caldă și luna se ridica deasupra livezilor, în răsărit...

(M. Sadoveanu, *Printre gene*)

3. Nu-ți dai seama că ei îți vreau binele...

(G. Călinescu, *Enigma Otiliei*)

4. A alunecat pe gheață, gata să-și piardă echilibrul.

II. Grupați propozițiile completive indirecte după modelul:

Regentul	Întrebarea	Elementul introductiv			Propoziția completivă indirectă
		conjuncție	pronume relativ	adverb relativ	

1. Nu-și dădea seama că de fapt nimic nu răzbătea în afară.

(M. Preda, *Morometii*)

2. Vă mirați cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece?

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

Scanned with OKEN Scanner

3. ...urletul apei ne silește să vorbim tare.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

4. Pe urmă povestește cui are vreme să-l asculte.

(I. L. Caragiale, *Ion*)

III. Explicați topica și punctuația propozițiilor completive indirecte:

1. Zâmbind, tu rănile-ți ascunde — Cui te lovește nu-i răspunde...
Și-n stele sufletu-ți avântă; — Tu ești poet — deci cântă.

(Al. Vlahuță, *Tu ești poet*)

2. Hai, nu mai sta la îndoială, că mă tem să nu ne apuce noaptea pe aici.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

IV. Aflați propozițiile completive directe și completive indirecte și spuneți cum le-ați putut deosebi:

1. Voia să-și dea seama cam cât ar putea fi ceasul.

(Al. Philippide, *Floarea din prăpastie*)

2. Avem nevoie să se afle în lume ce fel de fapte groaznice săvârșesc acești ismailiteni care se află în coasta noastră.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

3. Duduia Lizuca se minuna cum o ființă așa de închisă și de ursuză ca bursucul poate să joace și să fie veselă.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

4. Am străbătut de curând un lan de grâu și am fost uimit încă o dată de câtă frumusețe și înțelepciune a firii s-au revărsat asupra mea.

(Geo Bogza, *Dialogul fundamental*)

V. Spuneți ce fel de propoziție subordonată este fiecare dintre cele introduse prin pronumele relativ *cine:*

Nu se știe cine a venit — Nu-mi dau seama cine a venit.
Întrebarea este cine a venit — Nu știu cine a venit.

VI. Alcătuiți câte o propoziție completivă indirectă introdusă prin conjuncțiile *dacă, de ca ... să* și prin pronumele nehotărât *oricine* la cazul dativ.

VII. Alcătuiți o frază după schema:

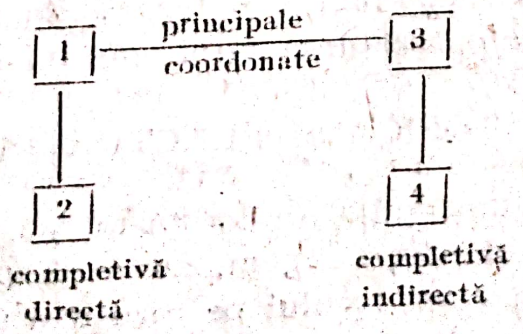

Scanned with OKEN Scanner

VIII. Construiți propoziții subiective, completive directe și completive indirecte pe lângă verbe la gerunziu.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

1. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

Complementul circumstanțial de loc arată locul, punctul de plecare, direcția, spațiul străbătut, limita unei acțiuni și răspunde la întrebările: *unde? de unde? până când? pe unde? încotro?*

A. **Regentul** complementului circumstanțial de loc poate fi *un verb* (la un mod personal sau nepersonal), *o locuțiune verbală* sau *o interjecție verbală:*

Am zărit lumină *pe pământ.* (M. Sorescu, *Am văzut lumină*)

Până a nu intra *în Ardeal,* Mihai se chibzui a feri, în lipsă-i, Țara Românească de năvălirile turcilor. (N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*).

A pornit *spre casă.*

Tac, ţac *prin cobac,* / **Fâș, fâș** *prin tufiș. (Folclor)*

a) *substantiv sau substitutul acestuia (precedat sau nu de prepoziție ori de locuțiune prepozițională) în acuzativ, genitiv și mai rar în dativ* (așa-zisul *dativ locativ*);

Ne adăpostim **subt** *un fag* (Al. Vlahuță, *România pitorească*) ; **La mijloc de** *codru* des / Toate păsările ies. (M. Eminescu, *La mijloc de codru* ...) ; A trecut întâi o boare / **Pe deasupra** *viilor.* (G. Topârceanu *Rapsodii de toamnă*) ; Așterne-te *drumului* / Ca și iarba câmpului. *(Folclor).*

b) *adverb cu sau fără prepoziție ori locuțiune adverbială:*

...Aveam, *departe,* munții în ceață, *înainte* se desfășurau dealurile păduroase... Ne urmăreau cu priviri liniștite **până** *departe.* (M. Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)

Parisu-și urlă vasta neodihnă / Și fără somn se zbate vinovatul. / E noapte-*n jur, de-a lungul* și *de-a latul.* (O. Goga, *Notre Dame, III*)

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Complementul circumstanțial de loc poate sta atât după, cât și înaintea regentului. Când stă după regent, nu se desparte prin virgulă: *Plec la școală.* Când stă înaintea locului pe care îl ocupă în ordinea normală

a complementelor și când autorul insistă asupra lui, se desparte prin virgulă: *Atunci,* **din depărtări,** *se vedea Valea Bistriței.* Se desparte, de asemenea, prin virgulă, când este așezat între subiect (însoțit sau nu de determinări) și predicat, dar numai când subiectul este așezat înaintea predicatului: *Oameni,* **în pădure,** *intrau destul de rar.*

EXERCIȚII

I. Găsiți complementele circumstanțiale de loc, spuneți prin ce sunt exprimate, analizați morfologic și sintactic regentul lor:

1. — Hai în teleguță.
   — Baio, că-s desculță.
   — Haida în teleagă.
   — Baio, că-s beteagă.

(Folclor)

2. Un nor se oprește deasupra noastră.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

3. Undeva un zbor se aude.

(L. Blaga, *Inviere*)

4. Noaptea o petrecură sfătuind împrejurul focurilor.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

5. [...] urdiile se duc tot spre asfințit, și mai ales spre miazănoapte.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

II. Găsiți complementele circumstanțiale de loc și spuneți la ce cazuri sunt substantivele prin care sunt exprimate:

1. Pe câmpu-nghețat caii mureau...

(Nichita Stănescu, *Pe câmpul de piatră*)

2 Am mers amândoi de-a lungul cheiului.

III. Identificați complementele circumstanțiale de loc și grupați-le după modelul:

Regentul	Întrebarea	Complementul circumstanțial de loc exprimat prin			
		substantiv în			
		acuzativ cu prepoziție sau locuțiune prepozițională	genitiv cu prepoziție sau locuțiune prepozițională	adverb cu sau fără prepoziție	locuțiune adverbială

1. [...] soarele împrăștie de deasupra Măgurii, pe omături, o strălucire orbitoare.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Scanned with OKEN Scanner

a complementelor și când autorul insistă asupra lui, se desparte prin virgulă: *Atunci,* **din depărtări,** *se vedea Valea Bistriței.* Se desparte, de asemenea, prin virgulă, când este așezat între subiect (însoțit sau nu de determinări) și predicat, dar numai când subiectul este așezat înaintea predicatului: *Oameni,* **în pădure,** *intrau destul de rar.*

EXERCIȚII

I. Găsiți complementele circumstanțiale de loc, spuneți prin ce sunt exprimate, analizați morfologic și sintactic regentul lor:

1. — Hai în teleguță.
   — Baio, că-s desculță.
   — Haida în teleagă.
   — Baio, că-s beteagă.

(Folclor)

2. Un nor se oprește deasupra noastră.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

3. Undeva un zbor se aude.

(L. Blaga, *Înviere*)

4. Noaptea o petrecură sfătuind împrejurul focurilor.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

5. [...] urdiile se duc tot spre asfințit, și mai ales spre miazănoapte.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

II. Găsiți complementele circumstanțiale de loc și spuneți la ce cazuri sunt substantivele prin care sunt exprimate:

1. Pe câmpu-nghețat caii mureau...

(Nichita Stănescu, *Pe câmpul de piatră*)

2 Am mers amândoi de-a lungul cheiului.

III. Identificați complementele circumstanțiale de loc și grupați-le după modelul:

Regentul	Întrebarea	Complementul circumstanțial de loc exprimat prin			
		substantiv în			
		acuzativ cu prepoziție sau locuțiune prepozițională	genitiv cu prepoziție sau locuțiune prepozițională	adverb cu sau fără prepoziție	locuțiune adverbială

1. [...] soarele împrăștie de deasupra Măgurii, pe omături, o strălucire orbitoare.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Iar Oltul îl poartă spre zările Sudului, ca pe o solie de calmă fertilitate.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

3. Ici și colo a ei haină s-a desprins din sponci.

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

4. În dreptul acestei insule se întinde, pe câmpia din stânga, Giurgiul.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

5. Cobora pe Topolog
Dintre munți, la vale...
Și la umbra unui stog
A căzut din cale.

(G. Topîrceanu, *Balada morții*)

6. Acolo, lângă izvoară. iarba pare de omăt...

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

IV. Analizați morfologic cuvintele tipărite cursiv și arătați diferența dintre ele.

1. Porțile se închiseră *în urma* alaiului.

(M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

2. Ne uităm îngrijați *în urmă*, ploaia vine perdea spre noi.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

V. Analizați sintactic substantivele precedate de prepoziția *la*. Spuneți ce funcție sintactică au:

Am dat grăunțe la pui. Drumul la deal este scurt. Ai plecat la pădure? Ați înșirat la vorbe!

Mă gândesc la cartea citită. S-au adunat la oameni!

VI. Explicați topica și punctuația complementelor circumstanțiale de loc:

1. La Făgădău,
La Vadul Rău,
Sus la răscruci,
Vin trei haiduci
Pe cai mărunți.

(Șt. O. Iosif, *Doina*)

2. Vezeteul iarăși ia cucoșul și-l zvârle în cireadă! [...] Apoi, iar vine la fereastră, întinde aripele în dreptul soarelui, de întuneacă de tot casa boierului.

(I. Creangă, *Punguța cu doi bani*)

VII. Alcătuiți o propoziție în care să aveți un complement circumstanțial de loc pe lângă o locuțiune verbală.

VIII. Formulați patru propoziții cu complemente circumstanțiale de loc care să arate locul, direcția, punctul de plecare, limita unei acțiuni și spuneți la ce întrebări răspund.

IX. Ce funcție sintactică au substantivele precedate de prepoziția *pe*:

Mă bizui *pe* învățătură.

Scanned with OKEN Scanner

Nu l-am văzut *pe* colegul meu.
Mai plouă încă *pe deal.*

X. Explicați topica și punctuația complementului circumstanțial de loc din propoziția următoare: reconstruiți propoziția în așa fel, încât să nu fie nevoie de virgule: *Drumurile, prin pădure, erau desfundate.*

2. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

Propoziția circumstanțială de loc îndeplinește funcția unui complement circumstanțial de loc și poate fi introdusă prin:

a) *adverbe relative,* **unde, încotro,** *precedate uneori și de prepoziție:* Haiti ! lipsești dinaintea mea și du-te **unde** *a dus surdul roata* ... (I. Creangă, *Dănilă Prepeleac*); În lungul lui, **pe unde** *ar fi urmat* să vină cântecul, vine Oltul ... (Geo Bogza, *Cartea Oltului*).

b) *compusele nehotărâte ale adverbelor relative* **unde** și **încotro (oriunde, orișiunde, oriîncotro** etc.): ... și de-acum înainte sunt gata să te întovărășesc **oriunde** *mi-i porunci,* stăpâne. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*). De altfel pe aici, **oriîncotro** *te întorci,* numai moșii boierești ai să vezi. (L. Rebreanu, *Răscoala*).

c) *pronumele relative sau nehotărâte precedate de prepoziții:* **către cine, către ce, către oricine, la oricine, spre oricine, spre cine, spre ce** etc.: Mă duc **spre cine** *mă cheamă.* Propoziția circumstanțială de loc *spre cine mă cheamă* cumulează și o valoare de completivă indirectă.

Observații. 1. Să nu se confunde propoziția circumstanțială de loc introdusă prin *unde* cu atributiva introdusă prin *unde.* Le putem ușor deosebi, dacă ținem seama de regentul fiecăreia dintre ele. Să se compare:

Am ajuns pe strada **unde** *locuiești* (adică strada pe care locuiești): propoziție atributivă.

Am ajuns **unde** *locuiești* (Unde am ajuns? — am ajuns unde locuiești): propoziție circumstanțială de loc.

2. Adverbul relativ din propoziția circumstanțială de loc poate avea în regentă corelativul *acolo*: *Unde* mă trimiți, **acolo** mă duc.

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Propoziția circumstanțială de loc stă, de obicei, după regentă și, în cazul acesta, nu se desparte prin virgulă: *Am plecat* **unde puteam învăța.** Când stă înainte de regentă, se desparte prin virgulă, dacă accentul nu cade pe ea. Să se compare:

Unde plouă la timp, holdele cresc mari.

Unde plouă la timp [nu în altă parte] cresc holdele mari.

Scanned with OKEN Scanner

EXERCIȚII

I. Identificați propozițiile circumstanțiale de loc, analizați morfologic regentul lor și spuneți ce funcție sintactică au cuvintele prin care se introduc.

1. Te duci s-aduci pe stăpân de pe unde-i steclesc ochii și petrece.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

2. Intrați pe aleea de lilieci și ajungeți unde trebuie.

(M. Sadoveanu, *Morminte*)

3. Mă duc unde mi-i voia.

(M. Sadoveanu, *Baltagul*)

II. Grupați propozițiile circumstanțiale de loc după modelul:

Regentul	Întrebarea	Elementul introductiv			Propoziția circumstanțială de loc
		adverbe relative cu sau fără prepoziție	compusele nehotărâte ale adverbelor relative	pronume relative sau nehotărâte precedate de prepoziții	

1. Du-mă, dus de valul ce mă mână,
Până unde valul tău se bate.

(Șt. O. Iosif, *Cântec*)

2. Unde nu gândești, acolo îl găsești.

(*Folclor*)

3. Oriîncotro te-i uita, vezi colori felurite...

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

4. Pe unde a sărit capra, trebuie să sară și iada.

(*Folclor*)

5. De unde nu gândești, de-acolo sare iepurele.

(*Folclor*)

6. Se îndreptau către cine îi chemau.

III. Subliniați cu o linie adverbul care introduce subordonata circumstanțială de loc și cu două linii corelativul său din regentă:

1. Unde prindea omul, acolo îl ocăra.

(I. Slavici, *Popa Tanda*)

2. Unde este vorbă multă, acolo e treabă scurtă.

(*Folclor*)

Scanned with OKEN Scanner

IV. Explicați topica și punctuația propozițiilor circumstanțiale de loc:

1. Unde a căzut săgeata vătafului de copii, au făcut poarta.

(I. Neculce, *O samă de cuvinte*)

2. Se uită înapoi unde-și lăsase ghiozdanul și pantofii.

(Eugen Barbu, *Groapa*)

V. Ce fel de propoziție este fiecare dintre cele introduse prin adverbul relativ *încotro*:

Nu se știe încotro pleacă.
Știu încotro pleacă.
Nu-și dă seama încotro pleacă.
Mă duc și eu încotro a plecat el.

VI. Alcătuiți o frază cu o atributivă introdusă prin adverbul relativ *unde* și o frază cu o circumstanțială de loc introdusă prin adverbul relativ *unde*. Arătați cum le putem recunoaște.

VII. Comentați dacă propoziția circumstanțială de loc din textul următor poate sau nu poate fi pusă la sfârșitul frazei:

Ajunși încă din zorii zilei unde ierburile erau mari, cai au început să necheze îngrozitor.

VIII. Construiți o frază după schema:

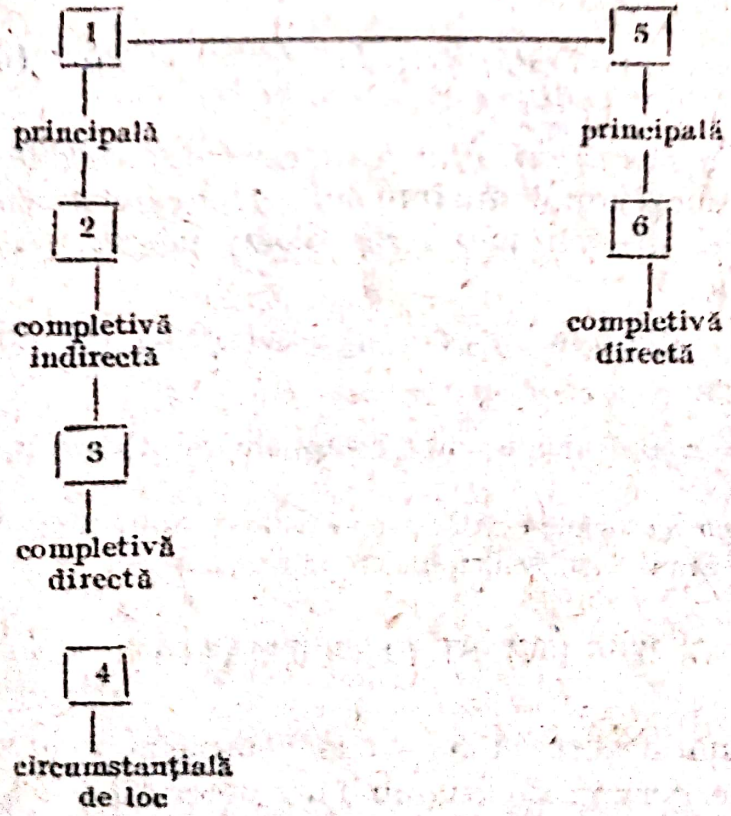

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP

1. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

Complementul circumstanțial de timp arată timpul (momentul, epoca, durata, limita, frecvența) unei acțiuni și răspunde la întrebările: *când? de când? până când? cât timp?*

Complementul circumstanțial de timp poate fi exprimat prin:

a) *substantiv în acuzativ fără prepoziție, de obicei însoțit de determinative (adjective sau numerale cu valoare adjectivală):* Dar în deșert așteaptă **atâta** *vreme.* (N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară a Valahiei*)

b) *substantiv în acuzativ precedat de prepoziție sau de locuțiune prepozițională:* El iar, privind **de** *săptămâni,* / Îi cade dragă fata. (M. Eminescu, *Luceafărul*); — Scoală, duglișule, **înainte de** *răsăritul* soarelui ... (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

c) *adverb (cu sau fără prepoziție) sau locuțiune adverbială:* Îl vede *azi,* îl vede *mâni,* / Astfel dorința-i gata. (M. Eminescu, *Luceafărul*); **De** *ieri* am început lucrul; *Pe urmă* cugetă la dragostea lui. (M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

d) *adjectiv referitor la vârstă, precedat de prepoziție:* **De** *tânăr* am învățat o meserie.

e) *verb la gerunziu sau la infinitiv* (care este precedat de prepoziția **până** sau de locuțiunea prepozițională **înainte de**): *Ajungând acasă,* m-am apucat de lucru; A doua zi plecăm **până-a** *nu răsări soarele.* (Al. Vlahuță, *România pitorească*);

Înainte de *a se apropia de porți,* s-au oprit. (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*).

Observație. Unele complemente circumstanțiale de timp au și o nuanță de loc:

Pe drum m-a ajuns un prieten. (Când m-a ajuns? — în timp ce eram *pe drum,* dar și: Unde m-a ajuns? — *pe drum*).

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Topica și punctuația sunt la fel ca la complementele circumstanțiale de loc. Construcțiile gerunziale cu sau fără determinări, așezate la înce-

Scanned with OKEN Scanner

putul frazei, se despart prin virgulă (indiferent de funcția lor sintactică): *Ajungând acasă*, ne-am apucat de treabă.

EXERCIȚII

I. Identificați complementele circumstanțiale de timp și spuneți ce arată fiecare: momentul, epoca, începutul acțiunii, durata, frecvența, limita:

1. Budulea cel cu fluierul în șenpar venea acum în toate vinerile și ne aducea câte ceva de acasă.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

2. [...] fiecare ceată slujește pe rând câte o săptămână.

(N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară a Valahiei*)

3. De la venirea mea cu a doua domnie și până astăzi, am arătat asprime către mulți.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

4. În Moldova, pe vremea aceea, nu se introdusese încă moda mâncărurilor alese.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

5. Acum e la largul lui și la strâmtul meu.

(*Folclor*)

II. Găsiți complementele circumstanțiale de timp; analizați morfologic cuvintele prin care sunt exprimate:

1. Pe ulița pustie sună când și când [...] călcâiele vreunui trecător grăbit.

(Em. Gârleanu, *Comoara*)

2. Bate întotdeauna alt clopot.

(Nichita Stănescu, *Bate întotdeauna alt clopot*)

3. Să trăim de acum în pace.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

4. Până acum n-a lucrat nimic și acum șade.

(*Folclor*)

5. Adunându-se boierii, 47 la număr, Lăpușneanul se puse în capul mesii.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

III. Grupați complementele circumstanțiale de timp după modelul:

Regentul	Întrebarea	Complementul circumstanțial de timp exprimat prin			
		substantiv fără prepoziție, dar cu determinări adjectivale	adverb (cu sau fără prepoziție) sau locuțiune adverbială	verb	
				la gerunziu	la infinitiv precedat de prepoziție sau locuțiune prepozițională

Scanned with OKEN Scanner

1. Ieșind, pe poartă, Grigore întoarse capul.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

2. Îndată toți alergară pe ziduri.

(C. Negruzzi, *Sobieski și românii*)

3. Până a geme boii scânțâie carul.

(*Folclor*)

4. A doua zi de dimineață plecăm la Peșteră.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

5. Iarna, vara, pe ploaie, pe ninsoare, era osândită la spălat în casă.

(V. Alecsandri, *Istoria unui galbân*)

IV. Alcătuiți trei propoziții: două cu complemente circumstanțiale de timp exprimate printr-un substantiv și un verb la infinitiv precedate de locuțiunea prepozițională *înainte de* și una cu un complement circumstanțial de loc exprimat printr-un substantiv precedat de aceeași locuțiune prepozițională.

V. Construiți propoziții cu complemente circumstanțiale de timp și de loc exprimate prin substantive precedate de prepozițiile *până, după* și *la*.

VI. Analizați morfologic și sintactic cuvântul *sara:*

Sură-i *sara* cea de toamnă.

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

Sara pe deal buciumul sună cu jale.

(M. Eminescu, *Sara pe deal*)

VII. Spuneți ce fel de circumstanțiale sunt complementele tipărite cu litere cursive: de timp sau de loc?

1. Soarele spre asfințit
Și-a urmat cărarea
Zi cu zi l-au troienit
Vremea și uitarea.

(G. Topârceanu, *Balada morții*)

2. Simion mai trase câteva brazde, *pe urmă* se opri . . .

(L. Rebreanu, *Ion*)

VIII. Spuneți ce parte de propoziție este *noaptea-jumătate* din textul următor; complement direct sau complement circumstanțial de timp?

Un orologiu sună *noaptea-jumătate* . . .

(D. Bodintineanu, *Mama lui Ștefan cel Mare*)

2. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP

Propoziția circumstanțială de timp sau temporală are funcția unui complement circumstanțial de timp.

Acțiunea exprimată de verbul din regentă poate fi în *raport de anterioritate, posterioritate* sau *simultaneitate* față de acțiunea verbului din subordonată.

Scanned with OKEN Scanner

1. Ieșind, pe poartă, Grigore întoarse capul.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

2. Îndată toți alergară pe ziduri.

(C. Negruzzi, *Sobieski și românii*)

3. Până a geme boii scânțâie carul.

(*Folclor*)

4. A doua zi de dimineață plecăm la Peșteră.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

5. Iarna, vara, pe ploaie, pe ninsoare, era osândită la spălat în casă.

(V. Alecsandri, *Istoria unui galbân . .*)

IV. Alcătuiți trei propoziții: două cu complemente circumstanțiale de timp exprimate printr-un substantiv și un verb la infinitiv precedate de locțiunea prepozițională *înainte de* și una cu un complement circumstanțial de loc exprimat printr-un substantiv precedat de aceeași locțiune prepozițională.

V. Construiți propoziții cu complemente circumstanțiale de timp și de loc exprimate prin substantive precedate de prepozițiile *până*, *după* și *la*.

VI. Analizați morfologic și sintactic cuvântul *sara:*

Sură-i *sara* cea de toamnă.

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

Sara pe deal buciumul sună cu jale.

(M. Eminescu, *Sara pe deal*)

VII. Spuneți ce fel de circumstanțiale sunt complementele tipărite cu litere cursive: de timp sau de loc?

1. Soarele spre asfințit
Și-a urmat cărarea
Zi cu zi l-au troienit
Vremea și uitarea.

(G. Topârceanu, *Balada morții*)

2. Simion mai trase câteva brazde, *pe urmă* se opri . . .

(L. Rebreanu, *Ion*)

VIII. Spuneți ce parte de propoziție este *noaptea-jumătate* din textul următor; complement direct sau complement circumstanțial de timp?

Un orologiu sună *noaptea-jumătate* . . .

(D. Bodintineanu, *Mama lui Ștefan cel Mare*)

2. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP

Propoziția circumstanțială de timp sau temporală are funcția unui complement circumstanțial de timp.

Acțiunea exprimată de verbul din regentă poate fi în *raport de anterioritate*, *posterioritate* sau *simultaneitate* față de acțiunea verbului din subordonată.

1) **Raportul temporal de anterioritate.** Acțiunea din regentă se petrece înaintea celei din subordonată. Propoziția temporală de anterioritate se introduce prin conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale: **până (nu), până a (nu), până ce, până când, (mai) înainte (ca...) să**: [Bisisica] nu se mai oprea **până nu** *ajungeau pe locurile de păscut.* (M. Preda, *Moromeții*); Frica ținea **până ce** *dădeam de desișurile cu mure.* (M. Sadoveanu, *Domnu Trandafir*); Mă vei însoți la drum **până când** *îți voi spune eu*; Am ajuns în tribună **înainte ca** *sportivii* **să** *fi apărut pe stadion.*

2) **Raportul temporal de posterioritate.** Acțiunea din regentă se petrece după cea din subordonată. Propoziția temporală de posterioritate se introduce prin locuțiune conjuncțională [**după ce, (de) îndată ce, imediat ce o dată ce, pe dată ce, de când, de pe când, de cum**] sau adverb relativ (**când, cum**): **După ce** *treburile se isprăveau* ... mama se așeza la o fereastră (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*); **Îndată ce** *soarele scapătă după culme,* luna [...] ieși în răsărit. (M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*); Însă **imediat ce** *părăsi biroul* dădu drumul îngrijorării și tensiunii ... (Al. Ivasiuc, *Păsările*); **Când** *țăranul își mai veni în fire,* subprefectul îl întrebă ... (I. L. Caragiale, *Arendașul român*); Cucoșul, **cum** *scăpă din mâinile moșneagului,* fugi de-acasă ... (I. Creangă, *Punguța cu doi bani*); **De cum** *se face ziuă și scot mânzat'afară* /.../ Un dor nespus m-apucă, și plâng, măicuță, plâng ... (I. H. Rădulescu, *Zburătorul*)

3) **Raportul temporal de simultaneitate.** Acțiunea din regentă se petrece în același timp cu cea din subordonată. Propoziția temporală de simultaneitate se introduce prin locuțiune conjuncțională **(în timp ce, în vreme ce, câtă vreme, cât timp, pe când)** sau prin adverb relativ **(când, cum, cât)**: **În vreme ce** *trăsura alerga pe cuburile de granit,* Grigore Iuga [...] privea furnicarul de oameni ... (L. Rebreanu, *Răscoala*); Doar izvoarele suspină, / **Pe când** *codrul negru tace* (M. Eminescu, *Somnoroase păsărele*); **Cât** *e noaptea-n lung și-n lat* / nu s-aude un lătrat. (L. Blaga, *Trenul morților*).

Notă. Acțiunea din regentă se poate repeta ori de câte ori are loc acțiunea din subordonată. Asemenea propoziții temporale de simultaneitate sunt iterative și se introduc prin locuțiunea conjuncțională (ori) **de câte ori** sau prin adverbul **oricând**:

De câte ori, *iubito, de noi mi-aduc aminte,*
Oceanul cel de gheață mi-apare înainte.

(M. Eminescu, *De câte ori, iubito...*)

Observație. Nu trebuie confundată propoziția circumstanțială de timp introdusă prin **când** cu propoziția atributivă introdusă prin **când**. Să se compare:
Am venit **când** *m-ai chemat!* (Când am venit?) — circumstanțială de timp.
Am venit **în ziua când** *m-ai chemat!* (În care zi am venit?) — atributivă.

Propoziția circumstanțială de timp poate sta atât înaintea, cât și în urma regentei. Când stă înaintea regentei, se desparte prin virgulă dacă nu se insistă asupra ei. Să se compare:

După ce am ajuns acasă, mi-am desfăcut cravata.

După ce am ajuns acasă mi-am desfăcut cravata (nu înainte).

Când este așezată după regentă, nu se desparte prin virgulă, decât atunci când regenta conține un complement circumstanțial sau când după ea urmează o propoziție circumstanțială. Să se compare:

Ploaia începe *când nici nu te aștepți.*

cu:

Ploaia începe în munți, *când nici nu te aștepți.*

Propozițiile circumstanțiale de timp intercalate între elementele regentei se izolează prin virgulă:

Oamenii, *după ce au mâncat,* au pornit-o la drum.

EXERCIȚII

I. Găsiți propozițiile circumstanțiale de timp, analizați morfologic elementele introductive și înlocuiți-le cu altele fără să schimbați raportul temporal:

1. El se luptă voinicește pân'ce [...] izbuti să iasă din primejdioasa strâmtoare.

(A. I. Odobescu, *Doamna Chiajna*)

2. De cum a dat în fapt de zori
Veneau cu fete și feciori.

(G. Coșbuc, *Nunta Zamfirei*)

3. Cum se potoli deplin vântul, iată sosi șătrarul prin ultimele scuturături ale ploii.

(M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

4. Până să zică „bou breaz" vine soarele l-amiaz.

(*Folclor*)

5. Îndată ce împresurarea cuprinse așezarea lui Suleiman-Beg, haremul fu spintecat cu topoarele și gratiile rupte cu cângile.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

6. Cât e vară, se prăjește și tot geme: Ala-Ala! Când vine toamna, se trage în casă și-i pun slujitorii primprejur tipsii cu mangal aprins.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

Scanned with OKEN Scanner

II. Grupați propozițiile circumstanțiale de timp după modelul:

Regentul	Întrebarea	Raportul temporal					
		anterioritate		posterioritate		simultaneitate	
		element introductiv	propoziția	element introductiv	propoziția	element introductiv	propoziția

1. Doar izvoarele suspină,
   Pe când codrul negru tace;
   Dorm și florile-n grădină —
   Dormi în pace!

(M. Eminescu, *Somnoroase păsărele*)

2. Cât ținu tremurarea vântului, stăturăm în blăni și cergi, cu nasurile înghețate și ochii îndureraţi.

(M. Sadoveanu, *Drum la moș Anania*)

3. Brațele i se legănară tot mai încet, tot mai domol, până când somnul le statornici.

(I. Teodoreanu, *Cel din urmă basm*)

4. A încerat să se târască după ei, dar n-a putut, și a rămas în loc, urmărindu-i cu ochii până ce au pierit în zarea despre miazăzi.

(I. Al. Brătescu-Voinești, *Puiul*)

5. Însă imediat ce părăsi biroul dădu drumul îngrijorării și tensiunii...

(Al. Ivasiuc, *Păsările*)

6. În vreme ce femeile folosesc limpezimea undelor cu năzuința frumuseții, bărbații își însușesc forța cu care Oltul trece la vale, pentru a măcina grâul.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

III. Delimitați propozițiile, spuneți în ce raport temporal — față de regentă — se află fiecare propoziție circumstanțială de timp introdusă prin *cum* și *când*:

1. Cucoșul, cum scăpă din mâinile moșneagului, fugi de-acasă și umbla pe drumuri, bezmetic. Și cum mergea el pe un drum, numai iacă găsește o punguță cu doi bani. Și cum o găsește, o și ia în clonț și se întoarnă cu dânsa înapoi spre casa moșneagului.

(I. Creangă, *Punguța cu doi bani*)

2. Când auzeam noi pe moș Luca pomenind cu drag de casă și când mai vedeam cum rămân satele și locurile frumoase în urmă, supărarea noastră creștea la culme!

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. Oamenii îi vestiră când era încă departe și dădea din când în când câte un strigăt, înfruntând singurătatea.

(M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

IV. Aflați propozițiile circumstanțiale de timp și discutați topica și punctuația lor:

1. Ș-atunci inima numai de-a bate să încete
Când voi culca sub țărână a dușmanilor cete!

(V. Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)

2. Pe cât s-aude, îndată ce face Măria sa nuntă, ne gătim ca să batem război...

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

3. Când coboară întunericul, lumini se aprind la ferestre.

(Geo Bogza, *Cartea Oltu[illegible]ui*)

V. Alcătuiți câteva fraze cu propoziții circumstanțiale de timp introduse prin conjuncționale: *îndată (ca...) să, pe dată ce, o dată ce, în vreme ce, în timp ce, câtă vreme (cât timp), de câte ori.*

VI. Ce fel de propoziție este fiecare dintre cele introduse prin *cât:* Nu știu c[illegible] e ceasul. Întrebarea este *cât* costă. Timpul cât am stat la munte a fost cel mai plăcut. Nu m-am hotărât cât să cer. Nu se știe cât este de mare. Cât ne ținem de treabă, ne merge bine.

VII. Dați un exemplu de propoziție circumstanțială de timp introdusă prin *când* și una atributivă introdusă, de asemenea, prin *când*. Explicați deosebirea dintre ele.

VIII. Reformulați fraza în așa fel, încât propoziția circumstanțială de timp să fie plasată în interiorul regentei și apoi înaintea acesteia. Explicați punctuația: Copiii n-au mai vrut să aștepte când au auzit așa ceva.

IX. Transformați propozițiile circumstanțiale, prin contragere, în părți de propoziție: După ce am ajuns în vârful dealului, ne-am oprit pentru cinci minute să ne odihnim, dar n-a fost posibil, pentru că, înainte ca cele cinci minute să se scurgă, ne-a apucat ploaia.

X. Alcătuiți o frază după următoarea schemă:

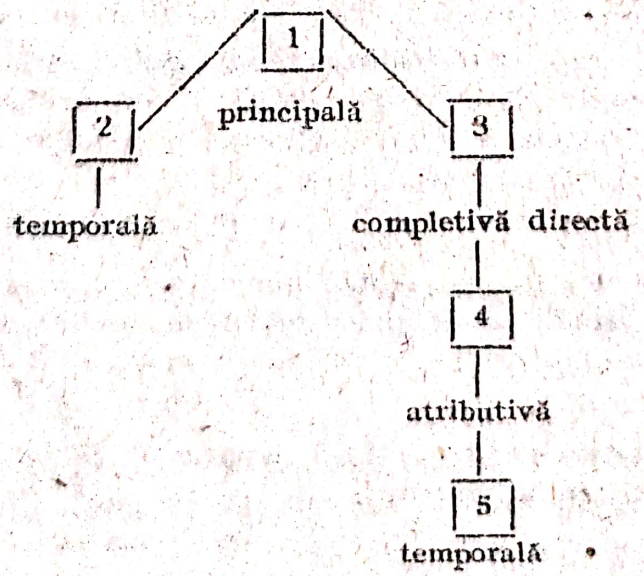

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD

1. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE MOD

Complementul circumstanțial de mod arată cum sau în ce măsură se desfășoară o acțiune ori se prezintă o stare, o însușire și răspunde la întrebările: *cum? în ce fel? în ce măsură? cât (de)?*

Regentul complementului circumstanțial de mod poate fi *un verb (o locuțiune verbală), o interjecție cu valoare verbală, un adjectiv sau un adverb (o locuțiune adverbială)*:

I-**am sunat** clopotul *scurt, zvâcnit, repezit, a ceartă* ... (Z. Stancu, *Desculț*).

Hai *repede*!

Pe picioruşele lungi, **subțiri,** *ca niște lujere*, trupul lui se leagănă agale (Em. Gârleanu, *Mărinimie*).

... Amintiri / Țârâiesc **încet** *ca greierii* / Printre negre vechi zidiri. (M. Eminescu, *Singurătate*).

Complementul circumstanțial de mod poate fi: *propriu-zis, comparativ, de măsură.*

a) **Complementul circumstanțial de mod propriu-zis** poate fi exprimat prin *adverb* (precedat sau nu de prepoziție), *locuțiune adverbială, numeral cu valoare adverbială, substantiv fără prepoziție cu valoare adverbială, substantiv* (sau substitutul lui) precedat de prepoziție [**cu, fără** [**de**], **a, pe, în, întru, după, din** etc.], *un verb la infinitiv* (precedat de prepoziția **fără**) ori la *gerunziu* sau prin *interjecție*:

Cavalcada fugea *cotit, iepurește* ... (M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*); ... suim, *încet-încet*, Codrul Pașcanilor. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*).

Soarele rupe orizontul *în două*. (Nichita Stănescu, *O călărire în zori*)

Veneau și ceferiștii *grămadă*. (E. Barbu, *Groapa*)

Vitoria se uita (...) **cu** *îndârjire*. (M. Sadoveanu, *Baltagul*)

Câinii cum îl văd / La el se reped / Și latr-**a** *pustiu* / Și urlă **a** *morțiu*. (*Folclor*)

Fără de *a* mai *spune* o vorbă, ei se despărțiră (A. I. Odobescu, *Mihnea-Vodă cel Rău*).

Calul merge *șchiopătând*.

Și odată pornesc ei, *teleap, teleap, teleap!* (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*).

Scanned with OKEN Scanner

b) **Complementul circumstanțial de mod comparativ** poate fi exprimat prin *substantiv, pronume, adjectiv, verb la participiu* sau *la infinitiv* precedate de adverbe de comparație (cu valoare de prepoziții) sau de locuțiuni prepoziționale [**ca (și), cât (și), asemenea, în chip de**], când sunt de *egalitate*, și de *adverbe* cu valoare de prepoziție **(decât, ca)** și prepoziția **de,** când sunt de **inegalitate**:

Doarme **ca** *un copilaș* / Legănat de vise. (St. O. Iosif, *Gruia*)
Mai dulce **decât** toți *arborii* foșnește plopul. (Z. Stancu, *Desculț*)

c) **Complementul circumstanțial de mod care arată măsura** poate fi exprimat prin *substantiv* (care indică unități) însoțit de *numeral* (care arată valori, greutăți, dimensiuni) precedat, mai ales, de prepoziție **(cu, de, pentru, pe, până la)**:

I-a dat **cu** *trei lei* mai mult.
Zăpada era înaltă **de** *un metru*.

Notă. Nu trebuie confundat *complementul circumstanțial de mod* cu **elementul predicativ suplimentar,** care este o parte secundară de propoziție cu dublă subordonare. Să se compare:

Ea mergea *șchiopătând*.

cu:

Ea mergea *cântând*.

Gerunziul *șchipătând* arată cum mergea ea și este un *complement circumstanțial de mod*. Nu aceeași funcție sintactică o are *cântând* din a doua propoziție. El nu arată modalitatea mersului, ci exprimă o acțiune simultană cu cea a lui *mergea*, adică: ea mergea, și în timpul mersului, cânta. *Cântând* poate fi transformat într-o propoziție coordonată: *Ea mergea și cânta*. **Cântând** este **elementul predicativ suplimentar.**

Când un verb ca *a merge, a sta, a veni, a se întoarce, a se duce, a se apropia, a găsi, a se uita, a fuma, a alerga, a păși* etc. este determinat de un adjectiv, acesta are o dublă dependență, pe de o parte, față de verb, pe de alta, față de un substantiv (sau un substitut al acestuia) cu funcție de subiect sau de complement, cu care se acordă.

Să se compare:

Băiatul scrie *frumos*.

cu:

Băiatul îl consideră *frumos*.

Adverbul *frumos*, din primul exemplu, arată cum scrie băiatul și este un *complement circumstanțial de mod*. Adjectivul *frumos*, din al doilea exemplu, arată o însușire care se referă atât la verbul *consideră*, cât și la un substantiv substituit prin pronumele *îl*, deci este un **element predicativ suplimentar.**

În propoziția *O văd plecând*, cuvântul *plecând* nu arată modul cum se realizează acțiunea lui *văd*. Dacă am înlocui gerunziul printr-un participiu (socotind terminată acțiunea lui *plecând*), am obține propoziția *O văd plecată*, unde **plecată** este un **element predicativ suplimentar.**

Scanned with OKEN Scanner

Elementul predicativ suplimentar *este partea secundară de propoziție care însoțește un verb, exprimând o caracteristică sau o acțiune simultană cu cea a verbului și referitoare la un nume sau la o construcție echivalentă, cu diferite funcții pe lângă acel verb.*

Să se compare și:

Fata cânta *voios.*

cu:

Fata cânta *voioasă.*

Elementului predicativ suplimentar îi corespunde la nivelul frazei **propoziția predicativă suplimentară.**

Să se compare.

O văd *plecând* = element predicativ suplimentar.

cu:

O văd *că pleacă* = propoziție predicativă suplimentară.

EXERCIȚII.

I. Grupați complementele circumstanțiale de mod după modelul:

Regentul	Întrebarea	Complementul circumstanțial de mod exprimat prin						
		adverb	numeral	substantiv		verb		interjecție
				fără prepoziție (cu val. adv.)	cu prepoziție	la infinitiv	la gerunziu	

1. Să nu spun minciuni, dar Ipate se îmbogățise însutit și înmiit.

(I. Creangă, *Povestea lui Stan Pățitul*)

2. Mam-mare se ridică bătrânește și se duce în coridor.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

3. Toți care știu de dânsul spun multe, dar șoptind.

(V. Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)

4. Dușmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste...

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

5. Gogălț, gogălț, gogălț, îi mergeau sarmalele întregi pe gât.

(I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

6. Iacătă-l și pe nepotul care ține creionul popândău pe hârtie...

(Fănuș Neagu, *Păpușa*)

Scanned with OKEN Scanner

7. Mihai stă în nelucrare.

(N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară a Valahiei*)

II. Găsiți complementele circumstanțiale de mod, analizați morfologic și sintactic regentul, spuneți ce fel de complemente modale sunt (propriu-zise sau comparative) și prin ce sunt exprimate:

1. A țesut pânză străvezie ca o mreajă...

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

2. Îi foșnea uscat pe frunze poala lung-a albei rochii...

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

3. Atunci calul zboară lin ca vântul.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

4. — Dacă nu știi, ți-aș arăta
Din bob în bob amorul.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

III. Aflați complementele circumstanțiale de mod, spuneți felul lor și analizați morfologic cuvintele prin care sunt exprimate:

1. [...] era nemiloasă din cale-afară.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Mai glumeau după aceasta câne-cânește.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. Opt telegari [...] purtau trăsura mai ușor ca vântul.

(A. I. Odobescu, *Doamna Chiajna*)

4. Iar pădurea lin suspină și prin frunzele uscate
Rânduri, rânduri trece-un freamăt, ce le scutură pe toate.

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

5. Fluturi mulți, de multe neamuri, vin în urma lui — un lanț...

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

6. Noi trecem fără păs prin ele
Și-aproape izbucnim în cânt.

(P. Cerna, *În peșteră*)

IV. Spuneți ce funcție sintactică au cuvintele tipărite cursiv: cum le-ați deosebit?

El este *frumos*.
El cântă *frumos*.
El este *ca un elev* model.
El se poartă *ca un elev* model.

V. Alcătuiți câte o propoziție cu complement circumstanțial de mod exprimat prin pronume demonstrativ precedat de adverb comparativ cu valoarea de prepoziție (*decât, ca*).

Scanned with OKEN Scanner

VI. Construiți o propoziție cu un complement circumstanțial de mod al cărui regent să fie o locuțiune verbală.

VII. Dați două exemple de circumstanțiale de măsură exprimate prin substantive, determinate de numerale și precedate de prepoziții.

VIII. Spuneți ce funcție sintactică au numeralele tipărite cursiv:
Copiii mergeau *câte doi*.
Cei doi stăteau în banca *a treia*.
Mă gândesc *la cei doi*.
Nu-i mai văd *pe cei doi*.

IX. Explicați punctuația:
Unde-ajung par văruite zid, podele, ca de cridă.
Pe-unde nu — părea că umbra cu cărbune-i zugrăvită.

(M. Eminescu, *Călin, File din poveste*)

2. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD

Propoziția circumstanțială de mod sau modală îndeplinește funcția unui complement circumstanțial de mod.

Propoziția circumstanțială de mod (modală) este de mai multe feluri: *modală propriu-zisă, modală comparativă* și *modală de măsură progresivă*.

a) **Propoziția modală propriu-zisă** se introduce prin *adverb relativ* **(cum, precum, cât)** sau *locuțiune conjuncțională* **(după cum (cât), fără (ea) să)**
Mă țin cu amândouă mâinile, **cât** *pot de bine*. (Z. Stancu, *Desculț*).
Fără să *mai privească în urmă*, Tudor se prăpăstui pe poartă. (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimărești lor*)

Notă. Propoziția modală propriu-zisă poate să aibă un adverb corelativ **(așa, astfel)** în regentă: **Cum** *e bună ziua*, **așa** e și mulțămita. (*Folclor*)

b) **Propoziția circumstanțială de mod comparativă** se introduce prin *adverb* **(cum, precum)** sau *locuțiune conjuncțională* **(după cum)** când comparația este **reală**, de ex.: Fug, **cum** *fuge-o rândunică* (V. Alecsandri, *Andrii Popa*); A fost și el acolo, **după cum** *au fost și alții*, și prin *locuțiune conjuncțională* [**ca și cum (când)** etc.] când comparația este **ireală, ipotetică**; Bătrânul clipi din ochi, **ca și când** *n-ar fi înțeles întrebarea* ... (G. Călinescu, *Enigma Otilici*).

c) **Propoziția circumstanțială de măsură progresivă** se introduce prin *locuțiune conjuncțională* [care, uneori, formează împreună cu corelativul din regentă o construcție de felul: **cu cât ... cu atât(a), de ce ..., de ce (de aceea), cu (pe) cât ... (pe) atât** sau prin *locuțiune conjuncțională* fără corelativ **(pe măsură ce** etc.):
Cu cât *mai multe auzi*, **cu atât** mai multe înveți. (*Folclor*)
Băiatul se făcea mai cuminte, **pe măsură ce** *treceau anii*.

Scanned with OKEN Scanner

Observații. 1. Propoziția circumstanțială de mod poate fi ușor descoperită de propoziția predicativă, dacă ținem seama de faptul că modala stă pe lângă verbe predicative, în timp ce predicativa stă pe lângă verbe copulative. Să se compare:

Bătrânul era *cum mă așteptam.* *(predicativă)*

cu:

Bătrânul citea *cum mă așteptam.* *(modală)*

2. Propoziția modală introdusă prin *cum* se poate deosebi ușor de atributiva introdusă prin *cum*. Să se compare:

Am rezolvat problema *cum mi-ai spus.* (Cum am rezolvat-o? = *modală*)

cu:

Am rezolvat problema în felul *cum mi-ai spus.* (În care fel? = *atributivă*)

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Propozițiile circumstanțiale de mod pot sta atât înainte, cât și după regentă. Ele se despart prin virgulă, indiferent de locul pe care îl ocupă, dacă nu sunt considerate de vorbitor ca elemente esențiale ale frazei. Să se compare:

Lucrez și *eu, cum pot. Cum pot,* lucrez.

cu:

Lucrez și eu *cum pot* (nu cum vrei tu). *Cum pot* lucrez (nu cum vrei tu). Circumstanțiala de mod poate fi intercalată în regenta ei; în cazul acesta, se izolează prin virgulă:

Atunci, *fără să privesc în urmă,* am plecat din satul meu.

EXERCIȚII

1. Grupați propozițiile modale după modelul:

Regenta	Întrebarea	Elementul introductiv	Propoziția modală		
			propriu-zisă	comparativă	de măsură progresivă

1. Și cu cât mă apropiam de locul unde m-am născut, cu atât se deșteptau amintirile copilăriei.

(M. Sadoveanu, *Domnu Trandafir*)

2. Îndată iese de sub tufă și se lungește în mijlocul drumului ca și cum ar fi moartă.

(I. Creangă, *Ursul păcălit de vulpe*)

Scanned with OKEN Scanner

3. [...] am venit cât am putut de iute către dumneavoastră.

(M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

4. De ce petreci, de ce ai mai petrece.

(*Folclor*)

II. Identificați propozițiile circumstanțiale de mod, spuneți felul lor, analizați morfologic și sintactic regentul:

1. El e sol precum se vede.

(G. Coșbuc, *Iarna pe uliță*)

2. Încet, neînchipuit de încet, ca și cum ar fi făcut un altoi în sânul naturii, rânduri de oameni, mereu alte rânduri de oameni, au adus lemnul și piatra în noua matrice a vieții...

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

3. Și era fericit cum n-a fost nimeni altul pe pământ.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

4. Furnicile s-au mistuit, de parcă n-ar fi fost de când lumea.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

III. Găsiți propozițiile modale, spuneți felul lor, analizați morfologic elementul introductiv și înlocuiți-l, acolo unde este posibil, cu altul, fără să schimbați sensul propoziției:

1. Fă cum știi.
2. Pe cât de minunată e fabricarea pânzei, pe atât de minunate sunt instrumentele cu care lucrează.

(I. Simionescu, *Fauna României*)

3. Lasă-l să și-i cheltuiască cum îi va place.

(N. Filimon, *Ciocoii vechi și noi*)

4. Bătrânul lucra liniștit, parcă uitase de dușmanul nostru.

(M. Sadoveanu, *Hultanul*)

5. Toată lumea era grăbită, unii chiar fugeau ca și când i-ar fi alungat cineva din urmă.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

6. Râd în grămadă: flori de nalbă și albe flori de mărgărint, / De parc-ar fi căzut pe strături un stol de fluturi de argint.

(D. Anghel, *În grădină*)

7. Venise fără să știe pentru ce a venit și ce vrea.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

IV. Delimitați propozițiile, discutați topica și punctuația propozițiilor circumstanțiale:

1. Unul e în toți, tot astfel precum una e în toate...

(M. Eminescu, *Scrisoarea I*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Cum o vede, maiorul se oprește o clipă, ca și cum ar vrea să se recunoască, fiind surprins de inamic.

(I. L. Caragiale, *Vizita ...*)

3. Pe urmă se mai învârte ce se mai învârte prin casă, doar a mai găsi ceva, dar nu găsește nimic, căci iedul cel cuminte tăcea molcum în horn, cum tace peștele în borș la foc.

(I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

V. Alcătuiți trei fraze cu propoziții circumstanțiale de mod: o modală așezată înaintea regentei, alta după regentă, iar a treia încadrată în regentă.

VI. *Formulați* două propoziții cu complemente circumstanțiale de mod exprimate prin verbe (la gerunziu și infinitiv); transformați complementele circumstanțiale de mod în propoziții circumstanțiale de mod. Explicați cum ați procedat.

VII. Alcătuiți trei propoziții predicative și trei propoziții modale introduse prin *cum, precum, cât.*

VIII. Construiți o frază după schema:

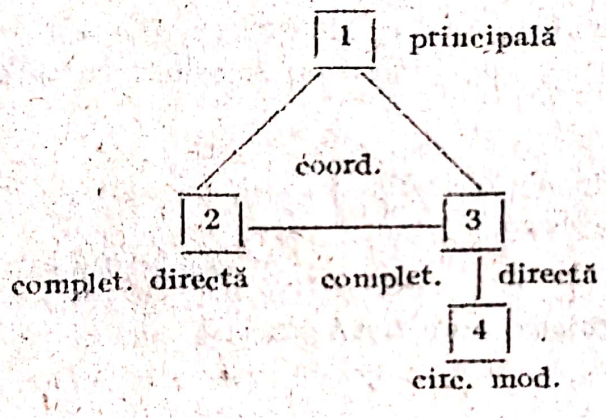

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ

1. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZA

Complementul circumstanțial de cauză arată cauza unei acțiuni, a unei stări sau a unei însușiri și răspunde la întrebările: *din ce cauză? din ce pricină?*

A. **Regentul** complementului circumstanțial de cauză poate fi:

a) *un verb sau o locuțiune verbală*: Codrul **clocoti** *de zgomot* și *de arme* și *de bucium*. (M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

b) *un adjectiv*: Nevestele plecaseră **negre** *de amărăciune*. (M. Sadoveanu, *În satul unui prieten*)

Scanned with OKEN Scanner

B. **Prin ce poate fi exprimat complementul circumstanțial de cauză:**

a) *substantiv sau substitutul lui în acuzativ precedat de prepoziție* **(de, din, dintru, pentru)** *sau de locuțiune prepozițională* care cere *acuzativul* **(din cauză de)** ori *genitivul* **(din pricină, din cauza)**: Moare **de** *dragoste*, i-a spus el jupânesei Candachia. (M. Sadoveanu, *Frații Jderi*); Am întârziat **din cauza** *lui*.

b) *adjectiv (sau participiu cu valoare adjectivală) precedat de prepoziția* **de**: Aș vrea să plâng **de** *fericit* ... (G. Coșbuc, *Vara*)

c) *verb la gerunziu:* Și fiul craiului, *nemaiputând* struni calul și *neîndrăznind* a mai merge înainte, se întoarnă rușinat înapoi la tatu-său. (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

EXERCIȚII

I. Aflați complementele circumstanțiale de cauză exprimate prin substantive și înlocuiți prepozițiile (locuțiunile prepoziționale) cu alte prepoziții (locuțiuni prepoziționale) schimbând, dacă e nevoie, cazul substantivului (sau al substitutului său):

1. N-am văzut câine mort de struguri.

(*Folclor*)

2. Iată-mă culcat în pridvorul luminat ca ziua de luna plină, neputând închide ochii din pricina cântecului pitpalacilor.

(I. Al. Brătescu-Voinești, *Moartea lui Castor*)

3. De foame i se lungesc urechile.

(*Folclor*)

II. Identificați complementele circumstanțiale de cauză, spuneți prin ce sunt exprimate și analizați morfologic regentul:

1. Vrei să opresc producția pentru cheia dumitale?

(A. Baranga, *Mielul turbat*)

2. Numai din pricina voastră am răcit casa.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

3. Ei, de aceea Harap-Alb o prăpădea din ochi, de dragă ce-i era.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

III. Identificați complementele circumstanțiale de cauză și spuneți la ce caz se află substantivele (substitutele lor) prin care sunt exprimate:

1. De căldură-i trec genunchii de gură.

(*Folclor*)

2. Din pricina uneia ca asta, am fost pușcat de poteră în piciorul stâng.

(M. Sadoveanu, *Județ al sărmanilor*)

3. Vuiește valea de zgomotul morilor și al herăstraielor.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

Scanned with OKEN Scanner

IV. Analizați morfologic cuvintele prin care sunt exprimate complementele circumstanțiale de cauză:

1. De lene ochii-și închide și buzele își deschide.

(Folclor)

2. De făcut treabă nu mai cade coada nimănui.

(Folclor)

3. Pentru un cui pierzi o potcoavă.

(Folclor)

4. De rea câmpii nu o încap.

(Folclor)

5. Nemaiputându-se duce la munte, Moromete [...] îi ceru bani feciorului lui Niculaie.

(M. Preda, *Moromeții*)

V. Alcătuiți câte o propoziție cu complemente circumstanțiale de cauză având ca regent o locuțiune verbală și un adjectiv.

VI. Alcătuiți câte o propoziție cu complemente circumstanțiale de cauză exprimate prin substantiv precedat de o locuțiune prepoziționlă care cere acuzativul și prin adjectiv precedat de prepoziție.

VII. Arătați ce funcție sintactică au substantivele precedate de prepoziția *de:*
Acesta este un roman de dragoste.
Casa era de lemn.
Eram convins de justețea celor spuse.
Băiatul tremura de frig.

VIII. Identificați complementul circumstanțial de cauză și deplasați-l în interiorul enunțului:
Pământul se transformase într-o mlaștină întinsă din cauza apei.

2. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ

Propoziția circumstanțială de cauză are funcția unui complement circumstanțial de cauză și poate fi introdusă prin:

a) *conjuncție* **(că, deoarece, căci, fiindcă, întrucât, dacă)** sau *locuțiune conjuncțională* **(din cauză că, din pricină că, de vreme ce, o dată ce, din moment ce, pentru că)**: Pregătiți sacii, **că** *mâine mergem la moară.* (Geo Bogza, *Cartea Oltului*); Aici n-o putem lăsa, **căci** *în zori vine vânt rece pe văgăuna pârâului.* (M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*); ... **dacă** *nu știi boabă de carte* cum ai să mă înțelegi? (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*); Nu-mi era drag, **pentru că** *avea o figură răutăcioasă.* (Al. Vlahuță, *Mogâldea*); **De vreme ce** *mi-a dat voie,* m-apuc să-i citesc scrisorile. (I. L. Caragiale, *Dascăl prost*).

Scanned with OKEN Scanner

b) *adverb relativ cu valoare de conjuncție* **(unde, când, cum)**: Oare socotit-ați voi că **unde** *a răposat Ciobanul*, o să rămână turma în ghearele voastre, ca s-o jefuiți după cum vă place? (A. I. Odobescu, *Doamna Chiajna*); Fluşturatici fulgi de nea / s-ar aşeza-n noroi, / dar **cum** *li-e silă* / se ridică iar / şi zboară să-şi găsească / cuib pe ramuri. (L. Blaga, *Martie*)

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Propoziția circumstanțială de cauză poate sta atât înainte, cât și după regentă. Ea se desparte prin virgulă de regentă indiferent de locul pe care îl ocupă. Totuși, când se exprimă singura cauză pentru care are loc acțiunea din regentă, nu se desparte de ea prin virgulă. Să se compare:

Plec la munte, fiindcă e vreme frumoasă.

Fiindcă e vreme frumoasă, plec la munte.

cu:

Plec la munte fiindcă e vreme frumoasă (nu din altă cauză).

Pentru că e vreme frumoasă plec la munte (nu din altă cauză).

EXERCIȚII

I. Grupați propozițiile cauzale după modelul:

Regenta	Întrebarea	Elementul introductiv	Propoziția cauzală

1. Dacă mă vede că-s o văduvă sărmană şi c-o casă de copii, apoi trebuie să-şi bată joc de casa mea?

(I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

2. Erau îngrămădite unele în altele; nu păreau prea înfricoşate, întrucât ştiau care poate fi soarta frumuseții lor.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

3. Voia să fie foarte exact la întâlnire, căci omul civilizat întâi după exactitate se cunoaşte.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

4. De aceea prietenul meu Matei spunea că nu e bine, totul e posibil, deoarece nimic nu cere cu adevărat efort.

(Al. Ivasiuc, *Păsările*)

5. Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte.

(M. Eminescu, *Mai am un singur dor*)

Scanned with OKEN Scanner

6. De-acu mă mustră și mă bate mama că a stricat dihania juninca noastră cea mai frumoasă.

(M. Sadoveanu, *Ursul*)

II. Găsiți propozițiile cauzale și analizați morfologic și sintactic regentul. Spuneți prin ce se introduc:

1. Atunci copila părintelui, cum era sprințară și plină de incuri, a bufnit de râs.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Fu cuprins de bucurie, pentru că ocolirea acelor ani se terminase.

(Al. Ivasiuc, *Păsările*)

3. De altfel eu numai iarna sunt bucureștean și încă și atunci cu intermitență; restul anului stau la țară și pentru că trebuie și pentru că acolo mă simt mai bine.

(L. Rebreanu, *Răscoala*)

1. Și cum asta nu prea mergea, ea căuta orice prilej să-și amărască idolul cu câte-un cuvânt aruncat cu încruntare.

(L. Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*)

5. Strada era pustie și lumea părea adormită, fiindcă lămpile de prin case erau stinse sau ascunse în mari globuri de sticlă mată, ca să nu dea căldură.

(G. Călinescu, *Enigma Otiliei*)

III. Aflați propozițiile cauzale; analizați topica și punctuația lor:

1. Fiindcă iubeam foarte mult poveștile și pe moș Ilie, făcusem cunoștință de-aproape cu o chisea mare de tutun.

(M. Sadoveanu, *Maică-mea era mare farmazoană*)

2. Dar eu râd, căci mi-am adus aminte de-un prietin . . .

(M. Sadoveanu, *Județ al sărmanilor*)

3. Dar madam Popescu, deoarece a avut imprudența să iasă din neutralitate și să intervie în război, primește în obraz, dedesubtul ochiului drept, o puternică lovitură de spadă.

(I. L. Caragiale, *Vizită . . .*)

IV. Delimitați propozițiile și spuneți ce fel de propoziții subordonate găsim în frazele:

1. Semnele evidente de supunere nu-i displăceau Victoriței, pentru că ea înțelegea sau credea că gesturile exterioare, cu un înțeles precis, leagă și dezleagă lucrurile printr-un fel de magie a lor ce nu este de disprețuit.

(Al. Ivasiuc, *Păsările*)

2. Cum prin îndeletnicirea aceasta a cărturăriei, pe care o socotesc o nobletă, rudenia băiatului cu mine se strânge și mai tare, m-am gândit să vă cer să mi-l trimiteți.

(M. Sadoveanu, *Oamenii din lună*)

Scanned with OKEN Scanner

V. Alcătuiți câte o propoziție cauzală introdusă prin locuțiunile conjuncționale *din cauză că, de vreme ce, o dată ce.*

VI. Alcătuiți câte o propoziție cauzală pe lângă un verb la diateza pasivă sau pe lângă o locuțiune verbală.

VII. Transformați complementele circumstanțiale de cauză tipărite cursiv în propoziții circumstanțiale de cauză. Spuneți dacă trebuie despărțite prin virgulă de regentele lor:

Din cauza ploii, n-am putut veni.

Lumânarea, *căzând,* s-a stins.

VIII. Spuneți ce fel de proopziții sunt cele introduse prin conjuncția că.

E bine că vine. Salvarea noastră este că vine.

Văd că vine. Vestea că vine m-a bucurat.

Mă mir că vine. Mai stai un sfert de oră că vine.

IX. Alcătuiți o frază după schema:

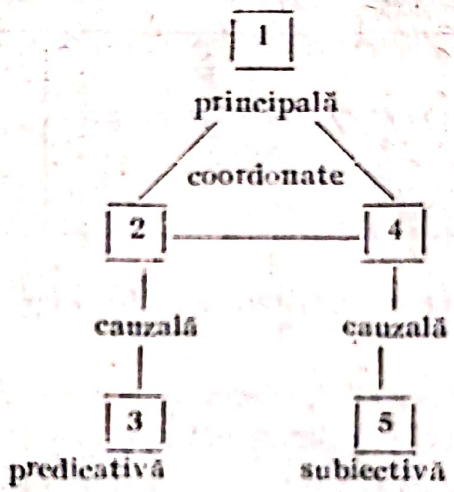

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATA CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP

1. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

Complementul circumstanțial de scop arată în ce scop se face acțiunea unúi verb și răspunde la întrebările *cu ce scop? în ce scop?*

Complementul circumstanțial de scop poate fi exprimat prin:

a) *substantiv ori substitutul lui în acuzativ precedat de prepoziție* (**după, la, pentru, spre**) *sau de locuțiune prepozițională care cere genitivul* (**în vederea, în scopul, cu scopul**): Deci Săndrel-Vodă a venit **la** *hodină.* (M. Sadoveanu *Frații Jderi*); Oamenii [...] se adună de două ori pe an **pentru** *exerciții* ... (N. Bălcescu, *Puterea armată și arta militară a Vataliei*); Un motiv mai mult să mă lași singur **spre** *binele* amândurora! (L. Rebreanu, *Răscoala*); În „Ion" lupta pentru pământ

era purtată individual **în scopul** *realizării* bunăstării unui singur ins, în „Răscoala" ea va cuprinde întreaga masă țărănească ... (Al. Piru, *Liviu Rebreanu*)

b) *verb la supin precedat de prepoziție* **(la, pentru, după)** sau *verb la infinitiv precedat de prepoziție* **(pentru, spre)** ori de *locuțiune prepozițională* [**în scopul (de), cu scopul (de)**]: Cât îi de mic, prinde muște cu ceaslovul și toată ziulica bate prundurile **după** *căldat*. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*); Am fost acasă **pentru** a-ți *face* o rugăminte. (D. Zamfirescu, *Anna*); **În scopul** *de a reface* pe căi practicabile drumul lui Creangă de la P'pirig la Broșteni, pornind din nou la Piatra și de aici, pe Valea Bistriței la Bicaz. (G. Călinescu *Scrieri după arlă*).

EXERCIȚII

Regentul	Întrebarea	Complementul circumstanțial de scop exprimat prin		
		substantiv precedat de prepoziție	verb precedat de prepoziție	
			la infinitiv	la supin

I. Identificați complementele circumstanțiale de scop și grupați-le după modelul:

1. Mihai cugetă în inima sa că împrejurarea cere neapărat vreo faptă eroică spre a descuraja pe turci și a îmbărbăta pe ai săi.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

2. Se ducea cu tată-său în munte la făcut ferestrea.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. Pentru gătirea bucatelor se zideau în apropierea porticului festiv mai multe vetre.

(I. Slavici, *Amintiri*)

II. Aflați complementele circumstanțiale de scop și discutați topica și punctuația lor:

1. Din vârful stâlpilor de fier, prevestitori ai unor fantastice civilizații, vocea omenească își poate lua zborul pentru a străbate, într-o secundă, eterul ...

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

2. Vulturul, pentru a se întoarce din zbor, are nevoie să facă un ocol larg.

(Geo Bogza, *Structuri*)

III. Subliniați cu o linie complementele circumstanțiale de scop și cu două pe cele de cauză. Spuneți cum le-ați identificat.

Scanned with OKEN Scanner

1. Vru să-l piarză cu orice chip și neîndrăznind a-l prigoni pe față, trimise ucigași spre a-l prinde și a-l aduce la București.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

2. Sinan văzând aceasta, spre a da curaj la ai săi, ia ofensiva și trece podul.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

IV. Alcătuiți câte un complement circumstanțial de scop pe lângă un verb la gerunziu și pe lângă unul la infinitiv.

V. Construiți câte un complement circumstanțial de scop exprimat prin substantiv și prin verb la infinitiv precedate de prepoziția *pentru*.

VI. Spuneți ce funcție sintactică au verbele la infinitiv:

Băiatul pare *a avea* dreptate.
Pentru *a ocoli* noroiul, am trecut peste șanț.
Nu-i greu *a face* ce trebuie.
Am început *a lucra* mai bine.
Înainte de *a veni* tu, a fost la mine un alt coleg.
Obiceiul de a mă *plimba* seara îl am de mult.
Nu-s chiar hotărât de *a-mi părăsi* orașul natal.

VII. Mutați complementul circumstanțial de scop (determinările sale) la sfârșitul enunțului și transformați-l în propoziție circumstanțială de scop:

Prietenul meu, pentru a nu mai întârzia la școală, și-a cumpărat un ceas deșteptător.

VIII. Alcătuiți o scurtă compunere în care să aveți printre altele și complemente circumstanțiale de scop exprimate prin substantive și verbe la infinitiv și supin.

2. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP (FINALĂ)

Propoziția circumstanțială de scop sau finală are funcția unui complement circumstanțial de scop și poate fi introdusă prin *conjuncție* **(să, ca să, ca ... să, de)** sau prin *locuțiunea conjuncțională* **pentru ca să**:

Acum, dragă doamnă, du-te **de-ți** *vezi copiii*. (C. Negruzzi *Alexandru Lăpușneanul*)

Budulea s-a gândit dar să vie, **ca să-***l ia pe Huțu* **și să-***l ducă acasă*, dar să nu-i spuie nimic, **pentru ca să** *vază* ce zice. (I. Slavici, *Budulea Taichii*).

Notă. Propoziția de scop negativă se introduce prin aceeași conjuncție sau locuțiune conjuncțională ca și propoziția finală pozitivă, la care se adaugă negația, cu sau fără elemente întăritoare **(eumva, care eumva)**; **să nu, ca să nu, (să) nu eumva să, să nu care eumva să** etc.: Se grăbea **ca să nu** *întârzie* **eumva** *la cursuri*.

Observații. 1. Propozițiile circumstanțiale de scop (finale) pot avea drept corelativ în regentă una dintre locuțiunile adverbiale *de aceea, de asta, pentru aceea*.

De aceea (de asta, pentru aceea) mi-am luat umbrela, *să nu-mi ude pălăria*.

2. Să nu se confunde propoziția circumstanțială de scop cu cea de cauză. Le putem deosebi ținând seama de întrebare, de raportul temporal dintre mo-

Scanned with OKEN Scanner

mentul când se săvârșește acțiunea din regentă față de cea din subordonată și elementul introductiv:

a) Propoziția circumstanțială de scop răspunde la întrebarea *cu (în) ce scop?*, cea cauzală răspunde la întrebarea *din ce cauză?* Vin la tine (din ce cauză?) *pentru că am câteva minute libere.* Vin la tine (cu ce scop?) *să învățăm împreună.*

b) Acțiunea din subordonata finală se petrece după cea din regentă; acțiunea din cauzală, înaintea celei din regentă: Mă duc la bibliotecă *să citesc.* (Întâi mă duc la bibliotecă, pe urmă citesc). Mă duc la bibliotecă, *pentru că mi-am uitat umbrela acolo.* (Întâi mi-am uitat umbrela, pe urmă mă duc s-o caut).

c) Elementele introductive, la cauzale, sunt: *pentru că, deoarece, că, căci, fiindcă; întrucât, din cauză că, din pricină că, de vreme ce, o dată ce;* la finale: *să, ca ... să, ca să, pentru ca să.*

Notă. Circumstanțialele de cauză nu se introduc niciodată prin conjuncția *să* sau printr-un grup de cuvinte alcătuit cu *să*. Deci ele nu se construiesc cu modul conjunctiv.

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Propoziția circumstanțială de scop (finală) stă atât înainte, cât și după regentă. Propozițiile de scop (finale) introduse prin *să* și *de* stau totdeauna după regentă. Când se află înaintea regentei, propoziția de scop (finală) se desparte, de obicei, prin virgulă de aceasta:

Ca să nu-l deranjeze, a amânat întâlnirea.

Când este așezată după regentă, propoziția circumstanțială de scop (finală) se desparte prin virgulă numai când autorul vrea să arate că nu-i un element esențial al frazei. Să se compare:

Mă duc la ștrand, *să-l întâlnesc pe colegul meu.*

cu:

Mă duc la ștrand *să-l întâlnesc pe colegul meu* (nu să fac baie).

EXERCIȚII

I. Subliniați cu o linie complementul circumstanțial de scop și cu două propoziția circumstanțială de scop:

Pe la trei, spre a-și șterge orice urme de îngrijorare din suflet, porunci să se înalțe o rachetă, să vază și să se convingă.

(L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)

II. Transformați, prin contragere, propozițiile de scop (finale) în complemente circumstanțiale de scop:

1. Pe urmă lasă bucatele la foc să fiarbă și se duce prin pădure să caute pe cumătru-său și să-l poftească la praznic.

(I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

2. Am venit să te schimb!

(Nichita Stănescu, *Schimbarea la față*)

3. Căci din patru părți a lumii împărați și-mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese...

(Mihai Eminescu, *Călin. File din poveste*)

III. Delimitați propozițiile, aflați subordonatele circumstanțiale de scop (finale), spuneți prin ce sunt introduse și analizați morfologic regentul:

1. Văzând eu că mi-am aprins paie-n cap cu asta, am șterpelit-o de-acasă numai cu beșica cea de porc, nu cumva să-mi iei tata ciubotele și să rămân de rușine înaintea tovarășilor.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Pentru ca să nu fie o supărare avea fiecare lumânarea sa...

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

3. El trimite o ceată de cuprinde și sfarmă cetatea Brăila.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

4. O musculiță, cât o gămălie, strălucitoare ca un licurici, intră bâzâind să caute ceva dulce de gustat.

(Em. Gârleanu, *Musculița*)

IV. Grupați propozițiile cauzale și finale după modelul următor:

Regentul	Întrebarea	Subordonată			
		cauzală		finală	
		elementul introductiv	propoziția	elementul introductiv	propoziția

1. Fiindcă prea eram nenorocit, mama a trimis pe Barbara să aducă pe Huțu...

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

2. Acolo vom poposi mai puțin, oi clătări plosca bine și-oi umple-o cu apă proaspătă ca să avem la drum, căci mai încolo nu prea sunt fântâni...

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

V. Identificați propozițiile subordonate studiate până acum, spuneți ce fel de propoziții sunt, la ce întrebări răspund și prin ce se introduc:

1. [...] în urmă merge de asediază de-a doua oară Cetatea Albă...

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

2. Așteptam sfârșitul ospățului ca să trecem în cămara mea de taină.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

3. Noi, cum a plecat bunicul, a doua zi ne-am dus la școală; și văzând profesorul că purtăm plete, a poruncit unuia dintre școlari să ne tundă.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Scanned with OKEN Scanner

4. Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,
Ca cercei din ei să facă cariul, care-i meșter faur.

(M. Eminescu, *Călin. File din poveste*)

VI. Alcătuiți câte o propoziție atributivă completivă directă, completivă indirectă și finală introduse prin *ca ... să*.

VII. Explicați raportul temporal dintre regentă și subordonată în cele două fraze:
Plec ca nu cumva să mă-ntâlnesc cu prietenul tău.
Plec fiindcă nu doresc o întâlnire cu prietenul tău.

VIII. Construiți o propoziție circumstanțială de scop (finală) pe care s-o așezați înaintea regentei, apoi după aceasta și, în sfârșit, în interiorul regentei.

IX. Alcătuiți o frază după schema:

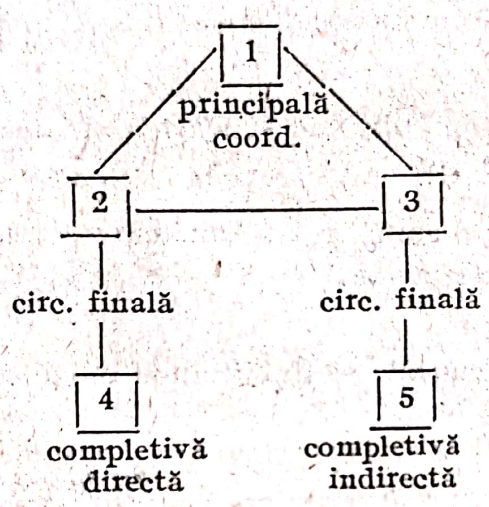

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ

1. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONDIȚIONAL

Complementul circumstanțial condițional arată ipoteza sau condiția de care depinde realizarea unei acțiuni și răspunde la întrebarea *cu ce condiție?*

Prin ce poate fi exprimat complementul circumstanțial condițional:

a) *substantiv* care arată ideea de condiție (*caz, condiție, ipoteză, eventualitate*) precedat, de obicei, de prepoziția **în**: Niculae spuse că **în** *cazul* ăsta să poftească Zdroncan cu președintele la o ședință pe care s-o țină câteșitrei. (M. Preda, *Morometii*)

b) *substantiv* precedat de locuțiunea prepozițională **În caz de**: ... în **caz de** *mobilizare* vă rog a vă prezenta în termen de 48 de ore ... (Cezar Petrescu, *Întunecare*)

c) *substantiv* sau *pronume în genitiv* precedat de locuțiunea prepozițională **în locul**, când arată înlocuirea ipotetică de persoane: **În locul**

spătarului Ghica, eu nu-ți trăgeam palme cum a făcut el ... (Camil Petrescu, *Bălcescu*)

d) *adverbele* **altfel, altminteri,** când exprimă o idee contrară celor afirmate înainte: Imediat să părăsești primăria, **altfel** te arestez. (L. Rebreanu, *Răscoala*)

e) *verb la gerunziu*: *Ascultându-l*, ai înțelege mai bine situația.

EXERCIȚII

I. Identificați complementele circumstanțiale condiționale, analizați morfologic cuvintele prin care sunt exprimate, analizați morfologic și sintactic regentul:

1. Aici e testamentul meu. Tot ce am, al matale să fie. În caz de moarte vei sta în casa asta.

(P. Bujor, *Prozatorii Contemporanului*)

2. Discuția este interesantă și utilă cu condiția să se evite confuziile.

(G. Călinescu, *Scrieri despre artă*)

3. Se vede că sunteți ofițer de rezervă, altfel n-ați vorbi așa despre o crimă.

(L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)

4. Exact vorbind, Hagienuș nu mințea.

(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*)

II. Transformați construcțiile gerunziale tipărite cursiv în propoziții subordonate și spuneți ce fel de propoziții sunt:

1. [...] câteodată auzim *povestindu-ni-se câte o întâmplare*, de ne vine a nu crede.

(Folclor)

2. A patra zi, pe la nămiezi, pândarii de pe măguri zăriră dinspre Giurgiu *un nor mare de praf întunecând văzduhul.*

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

3. Și *îmbrățișând pe Grigoriță, fratele meu mezin,* și *lăsându-l în dugheană*, m-am suit în căruță.

(M. Sadoveanu, *Negustor lipscan*)

III. Alcătuiți câte o propoziție cu complemente circumstanțiale condiționale exprimate prin adverbele *altfel, altminteri.*

IV. Construiți câteva propoziții cu complemente circumstanțiale condiționale exprimate prin substantive care arată ideea de caz (condiție, ipoteză, eventualitate), precedate de prepoziții.

V. Spuneți ce funcție sintactică au cuvintele tipărite cursiv din cele două texte:

Am venit *în locul tău.*

Eu, *în locul tău*, m-aș fi supărat.

VI. Construiți două propoziții cu complemente circumstanțiale condiționale exprimate prin verbe la gerunziu.

Scanned with OKEN Scanner

VII. Mutați complementul circumstanțial condițional la începutul propoziției și transformați-l, apoi, într-o propoziție circumstanțială condițională: Băiatul, străduindu-se, ar fi ajuns departe.

2. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ

Propoziția circumstanțială condițională are funcția unui complement circumstanțial condițional.

A. **Regentul** condiționalei poate fi un *verb (locuțiune verbală)* și, uneori, chiar o *propoziție întreagă*: Dacă nu mă feream, *rămâneam fără vedere* (Z. Stancu, *Desculț*)

B. **Propoziția circumstanțială condițională** se introduce prin:

a) *conjuncție* **(dacă, de, să)** sau *locuțiune conjuncțională* **(în caz că, de unde)**:

Ce ați fi vrut să fiți **dacă** *n-ați fi fost actriță?* (A. Baranga, *Travesti*)

Eu **să** *nu fi știut a ceti,* de mult *aș fi înnebunit* (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

b) *adverbul* **când** *cu valoare de conjuncție*: — Bucuros, dragă cumătră, dar mai bucuros eram **când** *m-ai fi chemat la nuntă.* (I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

Observații. 1. Propoziția subordonată condițională poate avea în regentă unul din corelativele **atunci, apoi:** *Dacă-i așa,* **atunci (apoi)** trebuie să mă mai gândesc.

2. Propoziția subordonată condițională poate fi juxtapusă cu regenta ei. În cazul acesta ea stă înaintea regentei și se desparte de aceasta prin virgulă:

Ai carte, ai parte; n-ai carte, n-ai parte. *(Folclor).* = Dacă ai carte, ai parte; dacă n-ai carte, n-ai parte.

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Propoziția circumstanțială condițională poate sta atât înainte, cât și după regentă și se desparte prin virgulă, indiferent de locul pe care îl ocupă. Totuși, când arată singura condiție pentru înfăptuirea acțiunii din regentă, nu se desparte prin virgulă de aceasta. Să se compare:

Plec în excursie, dacă vremea e frumoasă.

cu:

Plec în excursie numai dacă vremea e frumoasă (numai cu această condiție).

EXERCIȚII

I. Găsiți propozițiile circumstanțiale condiționale, subliniați cu o linie regentul și cu două elementul introductiv.

1. Când ar fi după pofta câinilor, n-ar rămâne vită în sat.

(Folclor)

2. N-aș fi crezut, dacă aș fi citit într-o carte și dacă n-aș fi văzut cu ochii mei.

(I. Al Brătescu-Voinești, *Cocoana Leonora*)

3. [...] crede-mă, că să aibi tu puterea mea, ai vântura țările și mările, pământul l-ai da de-a dura...

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

II. Identificați propozițiile subordonate condiționale și analizați morfologic și sintactic regentul (sau propoziția regentă):

1. Iar dacă ai tu cuget și-ți pasă de-al meu dor.
Ghirai, mă lasă, lasă în ora morții grele
Să mai sărut o dată pământul țării mele!

(V. Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)

2. Însă mania sa cea vătămătoare, pre care o câștigase de când fusese la spițerie, era ideea ce-și făcuse că, de nu va lua într-o zi medicamente, trebuie să moară.

(C. Negruzzi, *Un poet necunoscut*)

3. Când ar face toate mușteleie miere, ar fi pe toți pereții faguri.

(Folclor)

4. Dacă te trezești,
Iată până unde se poate ajunge...

(Nichita Stănescu, *A treia elegie*)

III. Aflați propozițiile circumstanțiale condiționale, analizați morfologic elementul introductiv și încercați să-l înlocuiți cu altele corespunzătoare, dacă este posibil:

1. Dacă ai fi putut fi detașat așa cum pot eu, dacă nu te-ar fi înșelat cuvintele, termenii seci, tehnici, aparența luptei, i-ai fi putut urmări.

(Al Ivasiuc, *Păsările*)

2. De nu va muri îndată omul acesta, viața Măriei tale și a copilului acestuia este în primejdie.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

3. Când ar fi după corbi, toți caii ar fi morți.

(Folclor)

IV. Găsiți propozițiile circumstanțiale condiționale, subliniați cu o linie elementul introductiv și cu două corelativul din regentă:

1. Când m-aș potrivi eu babei la toate cele, apoi aș lua câmpii.

(I. Creangă, *Povestea Porcului*)

2. D-or veni de bunăvoie, îi prindem cu tot nemetul lor aici; iar dacă vor simți ceva ș-or vrea să pribegească, atunci misiții Măriei tale îi vor aduce ferecați.

(A. I. Odobescu, *Mihnea-Vodă cel Rău*)

Scanned with OKEN Scanner

V. Delimitați propozițiile; spuneți ce fel de subordonate sunt cele introduse prin *să*, *dacă* și *când*. Explicați cum ați reușit să le deosebiți.

1. Dacă prietenul este miere, tu nu umbla să-l mănânci tot.

(Folclor)

2. Tu socoți că dacă-s așa cum mă vezi, măi Bârliba, poți să-mi vorbești astfel?

(M. Sadoveanu, *Zodia Cancerului*)

3. Când ar fi numai un cerșetor, tot cu zahăr l-ar hrăni.

(Folclor)

4. Când eram la mama și eu știam să cos, că mama împungea și eu trăgeam cu acul.

(Folclor)

5. Dacă mă vede că-s o văduvă sărmană și c-o casă de copii, apoi trebuie să-și bată joc de casa mea?

(I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)

6. Dacă ar fi fost un simplu invitat, ar fi dat bună seara și ar fi fugit.

(G. Călinescu, *Enigma Otiliei*)

7. Dacă rămân mai departe cum sunt, voi îngheța sau mă voi aprinde.

(Nichita Stănescu, *Suprafață*)

8. Nu-i cu putință să vâri găina în oul din care a ieșit.

(Folclor)

9. Mam-mare așază frumușel beretul lui Goe, îl scuipă pe pușișor să nu-l deoache, îl întreabă dacă-l mai doare nasul și-l sărută dulce.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe...*)

10. Să-l văd venind, aș mai trăi o viață.

(G. Coșbuc, *Mama*)

VI. Explicați topica și punctuația propozițiilor circumstanțiale condiționale:

1. Dacă n-ar veni Pascalopol, ne-am plictisi grozav, fiindcă papa e cam ursuz și nu-l prinzi pe-acasă.

(G. Călinescu, *Enigma Otiliei*)

2. Țârâie ploaia...
Nu-i nimeni pe drum;
Pe-afară de stai,
Te-năbuși de fum.

(G. Bacovia, *Pastel*)

3. Apoi aicea, domnilor, dacă nu-i mâncăm noi pe pești, ajung să ne mănânce ei pe noi.

(M. Sadoveanu, *Țara de dincolo de negură*)

VII. Alcătuiți câte o frază cu propoziții condiționale introduse prin conjuncția *dacă* și locuțiunea conjuncțională *în caz că*.

Scanned with OKEN Scanner

VIII. Încadrați în regentă propoziția circumstanțială condițională și transformați-o într-un complement circumstanțial condițional; spuneți cum ați procedat: Băiatul nu s-ar fi apucat de lucru, dacă ar fi știut acest amănunt.

IX. Alcătuiți o frază după schema:

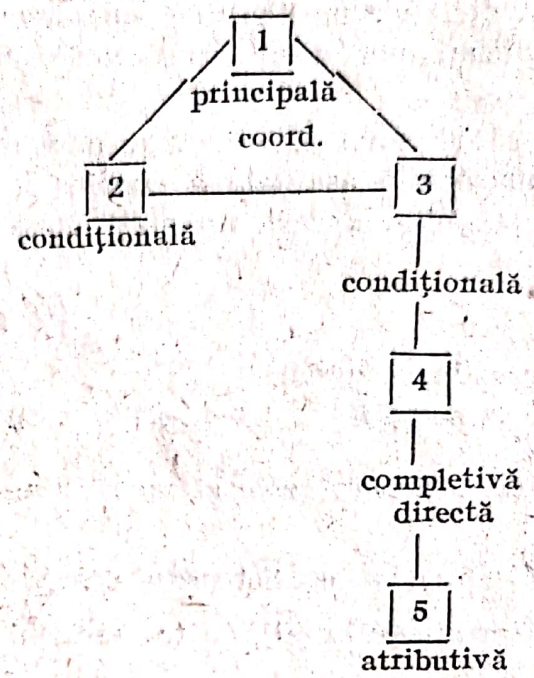

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ

1. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONCESIV

Complementul circumstanțial concesiv arată un obiect ori o împrejurare care ar fi putut împiedica acțiunea exprimată de un verb sau însușirea exprimată de un adjectiv și răspunde la întrebarea *în ciuda cărui fapt?*

Prin ce poate fi exprimat complementul circumstanțial concesiv:

a) *substantiv* (sau *substitutul acestuia*) precedat de o locuțiune prepozițională [**în ciuda, în pofida, în contra, cu tot (cu toată, cu toți, cu toate)**] sau de prepoziția **împotriva:**

Cu toate *loviturile* primite, fata nu scoase nici un cuvânt ... (M. Preda, *Moromeții*)

Împotriva *obiceiului* său, Lăpușneanul în ziua aceea era îmbrăcat cu toată pompa domnească. (C. Negruzzi *Alexandru Lăpușneanul*)

b) *adjectiv* sau *verb la gerunziu* precedat uneori de adverbul **chiar** (negativ **nici**) sau *verb la infinitiv* cu prepoziția **fără:**

Chiar *bolnav*, tot nu se dă bătut.
Chiar *alergând*, tot nu-l mai ajung.
Fără *a face* zgomot mare, m-a trezit totuși din somn.

EXERCIȚII

I. Identificați complementele circumstanțiale concesive; analizați sintactic și morfologic regentul; analizați morfologic părțile de vorbire prin care sunt exprimate:

1. Așadar, destul e să vă spun că oricât de nevolnic de viață fusese Mugur, copilul ei, pe împărăteasă așa jale a cuprins-o, încât, fără să se fi bocit grozav, ba chiar zâmbind uneori, nu mult după aceea din asta i s-a tras moartea ei.

(I. L. Caragiale, *Poveste*)

2. În pofida fragilor te îneci cu foi.

(*Folclor*)

3. Cu toate astea însă „Răzvan" este și va rămâne o bucată cinstită în literatura noastră.

(I. L. Caragiale, *Cercetare critică asupra teatrului românesc*)

4. Dar surugiul era tare nemulțumit, cu tot bacșișul gras.

(P. Istrati, *Chira Chiralina*)

II. Găsiți complementele circumstanțiale, concesive; explicați locul și punctuația lor:

1. Cu toate astea, râsese și el.

(G. Călinescu, *Bietul Ioanide*)

2. Cu toate aceste, fiindcă tot lucrul în lume trebuie să aibă un sfârșit, convorbirea noastră atât de fierbinte începu a slăbi.

(V. Alecsandri, *O plimbare în munți*)

3. Cu toată inegalitatea temperamentului său, Eminescu avea două coarde totdeauna egal de întinse; veșnic înamorat și veșnic având nevoie de bani.

(I. L. Caragiale, *Două note*)

III. Aflați complementele circumstanțiale exprimate prin verbe la infinitiv precedate de prepoziția *fără;* spuneți ce fel de complemente circumstanțiale sunt și cum ați reușit să le deosebiți:

1. Orice licean îi zice: „părintele literaturii românești" — iar Hașdeu l-a caracterizat definitiv în aceste cuvinte: „Fără a fi destul de istoric, fără a fi destul de poet, fără a fi destul de teolog, el a fost totuși un sublim amestec de aceste trei elemente...".

(L. Blaga, *Ion Heliade Rădulescu*)

2. ...făcând minuni de vitejie, se întoarce la ai săi plin de trofee și fără a fi rănit.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

Scanned with OKEN Scanner

IV. Alcătuiți câteva propoziții cu complementele circumstanțiale concesive exprimate prin gerunziu precedat de adverbul *chiar* (negativ *nici*) și prin infinitiv precedat de prepoziția *fără*.

V. Construiți câteva complemente circumstanțiale concesive exprimate prin substantive precedate de locuțiunile prepoziționale *în pofida, în contra*.

VI. Spuneți ce funcție sintactică au verbele la gerunziu:
Alergând oricât de tare, tot nu mă poți ajunge.
Băiatul se depărta *alergând* foarte tare.
Venind la mine poți învăța mai bine decât în altă parte.
Văd *venind* un camion.

VII. Alcătuiți o scurtă compunere în care să aveți complemente circumstanțiale concesive.

2. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ

Propoziția circumstanțială concesivă arată o împrejurare care ar fi fost de așteptat să împiedice realizarea acțiunii din regentă, dar n-o împiedică.

A. **Regentul** subordonatei concesive poate fi un *verb* (*o locuțiune verbală*) un *adjectiv* și, uneori, chiar o *propoziție întreagă*:
Plec împreună cu tine *deși plouă*.
De mă rugam de o vacă stearpă **și tot îmi da o lingură de lapte.** *(Folclor)*

B. **Subordonata concesivă** poate fi introdusă prin:

a) *conjuncție* **(deși, dacă, de, că)** sau *locuțiune conjuncțională* [**măcar că, măcar să, măcar de, cu toate că, chit că, fără (ca) să, chiar dacă (de)**]:
Deși *știa* despre ce-i vorba, domnu Toma se arătă mirat. (M. Sadoveanu, *Baltagul*)
Ferul **că-i** *fer* și încă rugínește. (V. Alecsandri, *Istoria unui galbân* ...)
Era un vag pericol și ea îl simțise **chiar dacă** *tăcuse*. (Al. Ivasiuc, *Păsările*)

b) *adverb* [**(ori)cât (de), (ori)cum**]: **Oricât de** *nalt să fie copacul*, frunzele cad tot pe pământ. *(Folclor)*

c) *pronume nehotărât* sau *adjectiv pronominal nehotărât* **(oricine, oricare, oricât, oricâtă, oricâți, oricâte)**: **Oricâtă** *vreme trecuse*, noi tot nu ajunsesem acasă.

Observație. Propoziția concesivă se recunoaște ușor dacă înlocuim elementul introductiv prin conjuncția **deși** și punem în regentă (dacă nu este) corelativul **tot** sau **totuși**:
Cu toate că *plouă*, eu mă duc în excursia proiectată cu multe zile înainte = **Deși** *plouă*, eu **tot (totuși)** mă duc în excursia proiectată cu multe zile înainte.

Scanned with OKEN Scanner

Propoziția concesivă poate sta atât înainte, cât și după propoziția regentă. Ea se desparte totdeauna prin virgulă, indiferent de locul pe care îl ocupă:

Deși bate vântul, nu-i frig.

Nu-i frig, *deși bate vântul.*

Propoziția concesivă intercalată în regentă se izolează prin virgule: Băiatul, *deși era mic,* se comporta ca un om matur.

EXERCIȚII

I. Copiați textele, identificați propozițiile circumstanțiale, subliniați regentul și încercați să schimbați elementele introductive prin altele (fără să schimbați sensul frazei):

1. Văzând eu o vreme ca asta, am șparlit-o la baltă cu gând rău asupra mamei, cât îmi era de mamă și de necăjită.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Chiar dacă v-aș da sprijin într-ascuns, nimene nu poate ști că l-am dat.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

3. Fata însă, chiar de-ar fi vrut să se mai ascundă, n-ar mai fi avut timp.

(M. Preda, *Moromeții*)

4. Dar oricât sunt de liniștit, spun drept că mă mișcă și acum această pagină din viața mea.

(D. Zamfirescu, *Spre mare*)

II. Aflați propozițiile circumstanțiale concesive; analizați morfologic elementele introductive:

1. Nu vrea să plece, orice i-aș făgădui.

(T. Arghezi, *Alba*)

2. Nu mă duc, mamă; nu mă duc la Socola, măcar să mă omori, ziceam eu plângând cu zece rânduri de lacrămi!

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

3. Că oricum ar fi, tot îs mai aproape dinții decât părinții.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

4. Oricât de mare va fi averea, încetul cu încetul se duce.

(Folclor)

5. Cât e baba de bătrână, tot dorește voie bună.

(Folclor)

6. Tu ai susținut pe altcineva și acela, oricine ar fi fost, nu avea nici o șansă.

(Al. Ivasiuc, *Păsările*)

Scanned with OKEN Scanner

III. Găsiți propozițiile circumstanțiale concesive și corelativul lor.

1. Deși mulți au zis-o, eu tot o mai zic...

(Gr. Alexandrescu, *Pisica sălbatică și tigrul*)

2. Tot mai citesc măiastra-ți carte.
Deși ți-o știu pe dinafară.

(Al. Vlahuță, *Lui Eminescu*)

IV. Explicați topica și punctuația propozițiilor circumstanțiale concesive:

1. Deși treaz de-a binelea, nu se hotărî încă să deschidă ochii; mai zăbovi în el.

(I. Teodorescu, *Cel din urmă basm*)

2. Ceilalți nu mai cască, deși simt câte o gură de peșteră cu balauri în fălcile încleștate.

(I. Teodorescu, *În casa bunicilor*)

3. Firește însă că, oricât i-ar fi crescut mâhnirea, Niță n-avea de ce să despere.

(I. L. Caragiale, *Triumful talentului*)

V. Identificați propozițiile circumstanțiale concesive și aflați subiectele și predicatele lor; explicați absența verbelor copulative:

1. Cât de mică picătura și tot găurește piatra.

(Folclor)

2. Neînsemnate la chip, deși după spiță alese, îmi par / semințele ce mi le ceri.

(L. Blaga, *Mirabila sămânță*)

3. George, deși ostenit rău, se duse spre ea...

(L. Rebreanu, *Ion*)

VI. Delimitați propozițiile și spuneți ce fel de propoziții sunt cele introduse prin *dacă, de, că, oricât, cât.* Explicați cum ați reușit să le diferențiați.

1. Ce e val ca valul trece;
De te-ndeamnă, de te cheamă,
Tu rămâi la toate rece.

(M. Eminescu, *Glossă*)

2. De te-ating, să feri în laturi,
De hulesc, să taci din gură...

(M. Eminescu, *Glossă*)

3. Dar vorba ceea: Dacă te-ai băgat în joc trebuie să joci.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

4. Domnișorule, oricât ar fi lumea de mare, oamenii se întâlnesc.

(M. Sadoveanu, *Strada Lăpușneanu*)

5. Dacă nu e colac, e bună și pâinea.

(Folclor)

Scanned with OKEN Scanner

6. ...și dacă voi nu mă iubiți, eu vă iubesc pre voi...

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

7. Cât suntem încă pe pace, eu îți zic: Bine-ai venit!

(M. Eminescu, *Scrisoarea III*)

8. Înălțimea ta ești
Oricât de slab poftești.

(Gr. Alexandrescu, *Lupul moralist*)

9. Calul că-i cal și tot se poticnește.

(Folclor)

10. Sunt dator însă a mărturisi că amicul meu știa să rabde suferințele cu u stoicism antic.

(V. Alecsandri, *Vasile Porojan*)

11. Cât de blând să fie motanul, tot zgârâie când se mânie.

(Folclor)

VII. Alcătuiți câte o frază cu propoziții circumstanțiale concesive introduse prin locuțiunile conjuncționale *măcar că, chit că,* și prin pronumele nehotărât *oricare.*

VIII. Analizați propozițiile introduse prin *fără să*; spuneți ce fel de propoziție este fiecare din ele. Cum ați reușit să le deosebiți?
A ieșit primul la concurs, *fără să* fie cel mai cunoscut sportiv.

IX. Construiți o frază cu o propoziție concesivă al cărei corelativ în regentă să fie adverbul *totuși.*

X. Formulați o frază în care să aveți o propoziție circumstanțială concesivă introdusă prin adverbul nehotărât *oricum* și încadrată în regenta ei, apoi deplasați-o în fața regentei.

XI. Alcătuiți o frază după schema:

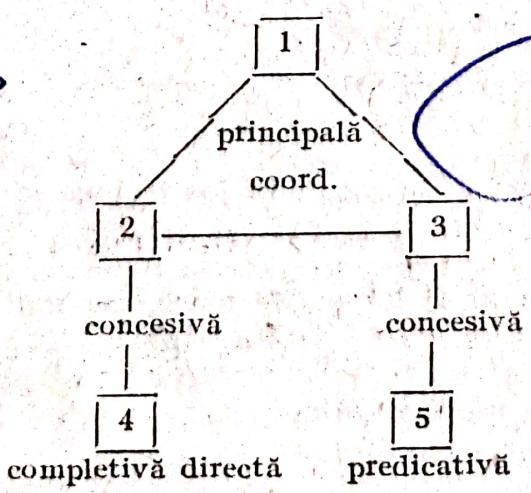

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV ȘI PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ

1. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CONSECUTIV

Complementul circumstanțial consecutiv arată rezultatul unei acțiuni, al unei stări sau al unei însușiri din regentă, reclamând ideea de mod, și răspunde la întrebarea *cum?*

A. **Regentul** complementului circumstanțial consecutiv poate fi un *verb* (locuțiune verbală) sau *un adjectiv*:

... **torceam** eu *de-a mai mare dragul*, pe întrecute cu Mărinica. (I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Căzu la pat **bolnavă** *de moarte*. (I. Creangă, *Soacra cu trei nurori*)

B. **Complementul circumstanțial consecutiv** poate fi exprimat, de obicei, prin expresii de felul: **de minune, de-a mai mare dragul, de speriat** etc.:

Popa se liniștește și povestește cu el *de-a mai mare dragul* (I. Agârbiceanu, *Două iubiri*)

Notă. Unele dintre expresiile de mai sus pot avea și înțelesul de superlativ afectiv: bolnav *de moarte=foarte* bolnav; frumoasă *de minune=foarte* frumoasă.

EXERCIȚII

I. Identificați complementele circumstanțiale consecutive: analizați morfologic cuvântul (cuvintele) prin care se exprimă; analizați morfologic și sintactic regentul:

1. Bolnav de moarte și-ar mânca de toate.

(Folclor)

2. Ș-apoi plângea mai mare mila
Și-n nopți apoi ea s-a pierdut.

(G. Coșbuc, *Brâul Consânzenei*)

II. Alcătuiți propoziții cu circumstanțialele consecutive exprimate prin expresiile *de minune, de speriat, de-a mai mare dragul.*

III. Analizați morfologic și sintactic cuvintele tipărite cursiv, spuneți ce funcție sintactică au și explicați cum ați reușit să le deosebiți:
Fusese rănit *de moarte* în ultimele zile ale războiului.
Era *de-a mai mare dragul* să-l vezi interpretând un rol.
Cânta *de-a mai mare dragul.*

Scanned with OKEN Scanner

2. PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CONSECUTIVĂ

Propoziția circumstanțială consecutivă îndeplinește funcția unui complement circumstanțial consecutiv. Ea răspunde la întrebarea: *care este rezultatul faptului că?*

A. **Regentul** propoziției consecutive poate fi *un verb (locuțiune verbală), un adjectiv, un grup mai mare de cuvinte* sau câteodată *o propoziție întreagă*:

Fiind mai iute de picior decât alții, **alerga** *de nu-l putea întrece nimeni*. Fusese băiat curățel și isteț, dar **sărac** și **tenevior** *de n-avea pereche*. (L. Rebreanu, *Ion*)

Ș-așa cântă de cu jale, *De stau apele în vale.* (*Folclor*)

B. **Propoziția circumstanțială consecutivă** se introduce prin *conjuncție* sau *locuțiune conjuncțională* [**încât, de, (așa) că, (ca) să, (de) cât (să), încât să**]:

Dar lucrează așa de tainic și de iute, **încât** *oamenii nu-i văd niciodată*. (M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

Afară tot plouă **de** *mi s-a urât*. (M. Sadoveanu, *Bordeienii*)

... doar nu-i rrate cu mama **să-l** *pun în capul cinstei*. (I. Creangă *Povestea lui Harap-Alb*)

Observație. Propoziția circumstanțială consecutivă se recunoaște ușor dacă înlocuim elementul introductiv prin **încât** și punem în regentă (în caz că nu este) unul dintre adverbele sau locuțiunile corelative: **așa, astfel, așa de**+*un adjectiv*, **în așa fel, în așa măsură:**

A venit puhoiul de-a *luat moara la vale* = A venit *puhoiul* **așa de mare, încât** a *luat moara la vale*.

TOPICA ȘI PUNCTUAȚIA

Propoziția consecutivă stă totdeauna după regentă și se desparte, în general, prin virgulă de aceasta:

Așa-i de departe lacul, încât abia se vede de aici.

Propoziția consecutivă introdusă prin **de** se poate despărți prin virgulă dacă stă departe de regentul ei; să se compare:

Așa de tare bat vânturile în ultima vreme, **de** *cad frunzele ca toamna târziu*, cu:

Vânturile bat **de** *cad frunzele ca toamna târziu*.

EXERCIȚII

I. Identificați propozițiile circumstanțiale consecutive, analizați cuvintele (grupurile de cuvinte) care le determină; încercați să înlocuiți elementele introductive prin altele fără să schimbați sensul frazelor:

Scanned with OKEN Scanner

1. Atunci baba se duce în poiată, gâbuiește găina, o apucă de coadă și o ia la bătaie de-ți venea să-i plângi de milă!

(I. Creangă, *Punguța cu doi bani*)

2. Mai spre miazănoapte, roata unei mori de pe Someș vântură atât de repede apa încât, în pulberea ei, se ivesc culorile curcubeului.

(Geo Bogza, *Cartea Oltului*)

3. La steaua care-a răsărit — Că mii de ani i-au trebuit
E-o cale-atât de lungă. — Luminii să ne-ajungă.

(M. Eminescu, *La steaua*)

4. Acum femeia simțea că singurul ei sprijin ce-l are era calul acesta mare, alb, slab să-i numeri toate oasele.

(I. Agârbiceanu, *Fefeleaga*)

II. Găsiți propozițiile circumstanțiale consecutive și analizați morfologic cuvintele (grupurile de cuvinte) corelative din regentă:

1. Câmpia era acum de un verde orbitor, iar soarele ardea atât de viu, încât cerul albastru parcă se înnegrea.

(M. Preda, *Morometii*)

2. E răcoare și vuietul apei răsună așa de tare, că nu-ți mai auzi glasul.

(Al. Vlahuță, *România pitorească*)

III. Discutați topica și punctuația propozițiilor circumstanțiale consecutive:

1. Astfel, turmă după turmă — De rămân pustii la urmă
Pleacă toamna de la stâni, — Munții singuri și bătrâni.

(G. Topîrceanu, *Balada munților*)

2. Atâta liniște-i în jur de-mi pare că aud / cum se izbesc de geamuri razele de lună.

(L. Blaga, *Liniște*)

IV. Aflați propozițiile circumstanțiale consecutive și analizați morfologic elementul introductiv; găsiți subiectele și predicatele acestor subordonate:

1. [...] deodată s-a schimbat vremea cea frumoasă într-o vijelie cumplită, să răstoarne brazii la pământ, nu altceva.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

2. Erau atât de depărtați și de străini, că de-abia îi mai puteam considera vii, mai degrabă semănau cu niște mecanisme repetând gesturi stereotipe, singurele învățate, cele de bază.

(Al. Ivasiuc, *Păsările*)

3. Era o piatră colțuroasă, înfiptă adânc în pământ și învălită în ierburi, încât nu se vedea deloc.

(M. Preda, *Morometii*)

Scanned with OKEN Scanner

4. Aoleo! e o îmbulzeală, nene, de n-ai unde face loc.

(M. Sadoveanu, *Strada Lăpușneanu*)

V. Formulați două fraze cu propoziții circumstanțiale consecutive introduse prin *încât să* și *cât să*.

VI. Delimitați propozițiile și spuneți ce fel de propoziții sunt subordonatele introduse prin *să*:

Nu știu *să*-l fi văzut cândva.

Mă gândesc *să* mai stau.

Copacul gros, *să* nu-l poți cuprinde cu brațele, este deosebit de frumos.

Vin *să te văd*.

Nu-i greu *să* te-ajung din urmă.

VII. Arătați care este deosebirea dintre subordonatele tipărite cursiv:

A plouat *cum plouă numai câteodată*.

A plouat așa de tare, *încât șanțurile sunt pline de apă*.

VIII. Alcătuiți o compunere scurtă în care să aveți, printre altele, propoziții circumstanțiale consecutive introduse prin diferite conjuncții și locuțiuni conjuncționale.

IX Construiți o frază după schema:

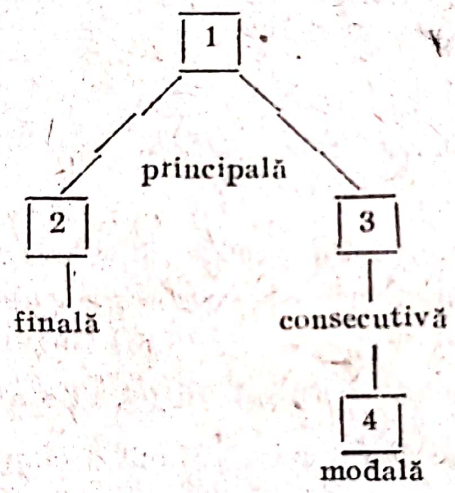

ALTE COMPLEMENTE CIRCUMSTANȚIALE ȘI PROPOZIȚIILE CIRCUMSTANȚIALE CORESPUNZĂTOARE

1. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL INSTRUMENTAL ȘI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ INSTRUMENTALĂ

a) **Complementul circumstanțial instrumental** arată instrumentul sau mijlocul prin care se realizează o acțiune: *Cânt* **din fluier** (instrumentul); *El a reușit* **printr-o muncă** *tenace* (mijlocul). Circumstanțialul instrumental se exprimă prin:

— *substantive* sau substitutele lor în dativ și în acuzativ precedate de prepoziție (*datorită, grație, mulțumită* pentru dativ, și *cu, din, după,*

fără, în, prin, printru, pentru acuzativ) *A rezistat* **datorită sănătății** *lui; Cântă* **din vioară**;

— *verbe* la infinitiv și gerunziu: *Și-a făcut o cultură de specialitate solidă* **prin a studia** *tot ce s-a scris în domeniul respectiv; Lucrarea a fost completată,* **adăugându-i-se** *unele exemple și argumente care îi lipseau.*

b) La nivelul frazei, complementului circumstanțial instrumental îi corespunde **propoziția circumstanțială instrumentală.** Ea arată prin ce mijloace se realizează acțiunea verbului din regentă și se introduce prin pronume relative *(ce, cât, ceea ce)* precedate de prepoziția *cu* sau *din.*

Să se compare:

Cântă *din fluier.*

cu:

Cântă *din ce știe.*

2. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL SOCIATIV ȘI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ SOCIATIVĂ

a) **Complementul circumstanțial sociativ** arată ființa sau locul care însoțește subiectul sau un complement în vederea realizării unei acțiuni: *Am* venit **cu prietenul** *meu; L-am văzut pe Sandu* **cu colega** *lui.*

Complementul circumstanțial sociativ este exprimat prin substantive sau substitutele lor precedate de prepoziții *(cu, fără)* sau de locuțiuni prepoziționale *(împreună cu, laolaltă cu, la un loc cu. cu tot cu)*: *A venit* **ără prietenul** *său; S-a întors* **împreună cu un coleg.**

b) **Propoziția circumstanțială sociativă** arată cine însoțește subiectul sau complementul direct al propoziției regente în săvârșirea acțiunii. Se introduce prin pronume relative *(cine, ce, cât, ceea ce)* sau nehotărâte (*oricine, orice, oricât*) precedate de prepoziția *cu* și are funcția unui complement circumstanțial sociativ.

Să se compare:

A venit *cu Ion.*

cu:

A venit cu cine mă așteptam.

3. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE RELAȚIE ȘI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE RELAȚIE

a) *Complementul circumstanțial de relație* arată obiectul la care se referă (se limitează) o acțiune sau o însușire: **De mâncat,** *am mâncat; Nalt* **la stat,** *mare* **la sfat** („Toma Alimoș").

Scanned with OKEN Scanner

Complementul circumstanțial de relație se exprimă prin:

— *substantiv* sau *pronume* în genitiv sau acuzativ precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale (*asupra, în privința, din punctul de vedere*, pentru genitiv, și *de, în, la, după, cu privire la, referitor la, în materie de, cât pentru, cât despre*, pentru acuzativ): **Din punctul de vedere al celorlalți** *lucrurile par clare*:

— *adjective* precedate de prepoziția *de*: **De bun,** *e bun*;

— *adverbe* fără prepoziții sau cu prepoziția *de* ori cu locuțiunile prepoziționale *din punctul de vedere, sub raport*: **Sub raport numeric,** *clasa stă bine*;

— *verb la infinitiv sau la supin*: *Gheorghe era interesat* **în a învăța** *cât mai mult*; **De scris,** *am scris*.

b) La nivelul frazei, complementului circumstanțial de relație îi corespunde **propoziția circumstanțială de relație.**

Gheorghe era interesat **să învețe cât mai mult.**

4. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL OPOZIȚIONAL ȘI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ OPOZIȚIONALĂ

a) **Complementul circumstanțial opozițional** arată obiectul sau acțiunea care se opune celor exprimate prin subiectul, prin complementul sau prin predicatul propoziției. El exprimă opoziția față de:

— *subiect*: *Acolo se aflau* m ă r ă c i n i **în loc de flori**;

— *nume predicativ*: *El a ajuns* m e d i c **în loc de profesor**;

— *complemente*: *A adus* c ă r ț i **în loc de casete**;

— *predicat*: **În loc de a vorbi,** t a c e.

Circumstanțialul opozițional se exprimă prin:

— *substantive*: **În loc de cal** *și-a cumpărat o bicicletă*;

— *verb la infinitiv*: **În loc de a învăța,** *se joacă*.

b) **Propoziția circumstanțială opozițională** e propoziția care se corelează prin opoziție cu un termen din regentă (subiect, predicat, nume predicativ, complement) sau cu întreaga regentă;

Dacă tu ești cel mai cuminte, *în schimb eu sunt cel mai cuțit*; **În loc să stea acasă,** *umblă pe drumuri*.

5. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL CUMULATIV ȘI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ CUMULATIVĂ

a) **Complementul circumstanțial cumulativ** arată lucrul, ființa sau situația căreia i se adaugă cele exprimate prin subiectul, complementul sau predicatul propoziției. El i se alătură:

— *subiectului*: **În afară de tine,** *era și* T u d o r *acolo*;

Scanned with OKEN Scanner

— *predicatului* (numelui predicativ) : **În afară de elev,** *el este* și m u n c i t o r ;

— *complementului* : **În afară de casă,** *el avea* și g r ă d i n ă.

Circumstanțialul cumulativ se exprimă prin substantive sau substitutele lor precedate de locuțiunile prepoziționale *în afara, (în) afară de* și de prepoziția compusă *pe lângă* : **În afara caietelor,** *ai nevoie și de creioane* ; **Pe lângă haine,** *îți mai trebuie și ghete.*

b) **Propoziția circumstanțială cumulativă** arată un raport de adăugare, alăturare, acumulare la cele exprimate de regentă : **După ce că e slab,** *mai e și înalt.*

Se introduce prin locuțiuni conjuncționale : *după ce că, în afară că, pe lângă că,* în corelație cu adverbele *(mai) și, apoi* pe lângă termenii cumulați din regentă : **În afară că ninge,** *mai bate și vântul.*

6. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE EXCEPȚIE ȘI PROPOZIȚIA CIRCUMSTANȚIALĂ DE EXCEPȚIE

a) **Complementul circumstanțial de excepție** arată obiectul care constituie o excepție în raport cu:

— *subiectul* : **În afară de mine,** *n-a mai fost acolo* n i m e n i ;
— *numele predicativ* : *Este* o r i c e a l t c e v a, **în afară de sportiv** ;
— *complementul* : *N-a primit* a l t c e v a, **în afară de cărți.**

Se exprimă prin substantive, adjective, verbe la infinitiv precedate de locuțiunile prepoziționale *în afară, în afară de, cu excepția* sau de adverbul *decât*. La propozițiile afirmative găsim în regentă corelative pronominale și adjectivale: *oricine, oricare, fiecare, tot*. Tot la propozițiile negative, corelativele sunt pronumele și adjectivele negative sau nehotărâte: *nimeni, nimic, nici un, altcineva, altceva* și adverbele negative și nehotărâte: *niciodată, nicicând, nicăieri, altundeva*.

b) **Propoziția circumstanțială de excepție** corespunde unui complement circumstanțial de excepție și se introduce prin locuțiunea conjuncțională *în afară că*, având în regentă pronumele nehotărât *altceva*. **În afară că a citit ziarul,** a l t c e v a *n-a făcut.*

Subordonata circumstanțială de excepție se mai introduce și prin adverbul *decât*, prin pronume și adverbe relative precedate de adverbul *decât*, în corelație cu pronumele și adverbele nehotărâte *altcineva, altceva, altundeva, altcândva, altfel* : *N-a intrat* a l t c i n e v a **decât cine a trebuit.** De observat că regenta propoziției circumstanțiale de excepție este întotdeauna negativă.

EXERCIȚII

I. Subliniați complementul instrumental și spuneți prin ce este exprimat:
Pocnind din bici pe lângă boi,

Scanned with OKEN Scanner

În zori de zi el a trecut
Cu plugul pe la noi.

(G. Coșbuc, *Pe lângă boi*)

II. Arătați care este propoziția circumstanțială instrumentală și care este regenta ei.
Și cu câtă carte știu, cu câtă nu știu, peste câțiva ani pot s-ajung dichiu la vreun mitoc și să strâng un știubeiu plin de galbeni...

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

III. Analizați morfologic și sintactic propoziția tipărită cu litere cursive:
Poftim, om bun, *de-i ospăta împreună cu noi.*

(I. Creangă, *Cinci pâini*)

IV. Analizați cuvintele tipărite cu litere cursive și spuneți care dintre ele este circumstanțial sociativ și care este unul dintre componentele subiectului multiplu:
El cu *prietenul* lui a venit la mine.
El *cu prietenul* lui stăteau lângă catedră.

V. Aflați complementele circumstanțiale de relație și analizați morfologic regentul lor:

Străin la vorbă și la port,
Lucești fără de viață
Căci eu sunt vie, tu ești mort,
Și ochiul tău mă-ngheață.

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

VI. Subliniați propoziția circumstanțială de relație și înlocuiți-o printr-un complement circumstanțial de relație:
...a făcut profeții în ceea ce privește purtarea familiei mele.

(Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*)

VII. Găsiți complementul circumstanțial opozițional și transformați-l în propoziție circumstanțială opozițională:
În loc de răspuns, individul cu șapcă roșie, cu mustață de brigand și cu galoși de reclamă puse el întrebări repezi și mânioase.

(Cezar Petrescu, *Apostol*)

VIII. Analizați în întregime fraza și arătați felul propozițiilor:
Moțoc îi sărută mâna asemenea cânelui care, în loc să muște, linge mâna celui care-l bate.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

IX. Subliniați toate circumstanțialele din textul următor; arătați felul lor:
În curte, pe lângă două juninci și patru berbeci fripți, erau trei poloboace desfundate pline de vin.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

Scanned with OKEN Scanner

X. Analizați fraza și subliniați propoziția circumstanțială cumulativă:
După ce trăiesc după spinarea noastră împrumutându-ne pe cei care avem nevoie și luându-și niște camete rușinoase, apoi acești străini nici n-au măcar cuviința s-aștepte să strângem pânile, să batem știubeile.

(M. Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă*)

XI. Subliniați circumstanțialul de excepție:
Cu excepția lui Hasdeu, nimeni dintre contemporanii lui Odobescu nu arătase un orizont mai larg al culturii.

(T. Vianu, *Scriitori români*)

XII. Spuneți care propoziție din frază este circumstanțială de excepție:
N-am vorbit cu altcineva decât cu cine știam că trebuie.

EXERCIȚII RECAPITULATIVE

I. Copiați fraza, subliniați predicatele, delimitați propozițiile, încercuiți cuvintele care introduc propoziții subordonate, numerotați propozițiile, spuneți ce fel de propoziții sunt, aflați felul lor și alcătuiți o schemă din care să reiasă coordonarea dintre ele sau subordonarea unora față de altele:

1. Vine singură la pădure, descalecă, cercetează poienile, zâmbește acestor căprioare proaste care se tem de dânsa, grăiește cu veverițele, care nu se tem; stă și ascultă așteptând să-i cânte lăutarii cei mărunți, apoi scoboară prin alte poieni.

(M. Sadoveanu, *Nopțile de Sânziene*)

2. Și flotele puternice ș-armatele făloase,
Coroanele ce regii le pun pe fruntea lor,
Ș-acele milioane, ce în grămezi luxoase
Sunt strânse la bogatul, pe cel sărac apasă,
Și-s supte din sudoarea prostitului popor.

(M. Eminescu, *Împărat și proletar*)

3. Din tot ce a născocit omul, bicicleta singură îți îngăduie să parcurgi distanțe înzecite decât ai parcurge cu piciorul, fără să te rupă o singură dată de natură.

Geo Bogza, *Spovedania unui biciclist*)

4. Nu crede tu vântului, că doruri el n-are
bătrânului foc călător, pe fața pământului.
când cântă pe cale

(L. Blaga, *Nu crede tu vântului*)

II. Analizați raportul dintre propozițiile principale coordonate și explicați semnele de punctuație:

1. Eu întoarceam capul de la coșniță, dar jimbla și salamul miroseau, iar alunele și migdalele sunau.

(Barbu Delavrancea, *Domnul Vucea*)

Scanned with OKEN Scanner

2. Amândoi fumează, însă nici unul n-are tabachere...

(I. L. Caragiale, *Lache și Mache*)

3. Seca Lenca nu ne dădea lumânare, ci trebuia să ne cumpărăm noi din banii noștri.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

4. Acum, ori c-a fi trăind calul, ori că n-a fi trăind, aceasta mă privește pe mine.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

5. Mircea își dase obștescul sfârșit pe scaunul domniei, în mijlocul țării sale; deci toată măreața pompă a unei domnești înmormântări umplu târgul, la a sa pristăvire, de o jale adâncă și-ngrijată.

(A. I. Odobescu, *Doamna Chiajna*)

III. Stabiliți felul propozițiilor după cele trei criterii: structură, aspect și scopul comunicării.

1. Ce mai faci tu, măi flăcăule?

(M. Sadoveanu, *Un om năcăjit*)

2. Mămica râde.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

3. N-aș voi să spun multe vorbe despre opera țăranului de la Humulești...

(M. Sadoveanu, *Ion Creangă*)

IV. Aflați subiectele și explicați oral de ce în unele propoziții din textele de mai jos subiectele sunt inexprimabile:

1. Și toamna și iarna — Și plouă și ninge,
Coboară amândouă; — Și ninge și plouă.

(G. Bacovia, *Moină*)

2. S-a înserat bine.

V. Subliniați cu o linie predicatele verbale și cu două linii pe cele nominale:

1. Fata babei era slută, leneșă, țâfnoasă și rea la inimă; dar pentru că era fata mamei, se alinta cum s-alintă cioara-n lat, lăsând tot greul pe fata moșneagului. Fata moșneagului însă era frumoasă, harnică, ascultătoare și bună la inimă.

(I. Creangă, *Fata babei și fata moșneagului*)

2. Satul Celei e foarte aproape de Corabia.

(Gala Galaction, *Gloria Constantini*)

3. Moș Nichifor nu-i o închipuire din povești, ci e un om ca toți oamenii; el a fost odată, când a fost, trăitor în mahalaua Țuțuienii din Târgul Neamțului, dinspre satul Vânătorii Neamțului.

(I. Creangă, *Moș Nichifor Coțcariul*)

Scanned with OKEN Scanner

4. Nicăieri nu era o împrejmuire.

VI. Contrageți propozițiile predicative în nume predicative:
2. Pădurea era ca și cum ar fi trecut prin ea o apă mare.

VII. Distingeți, din soluțiile propuse pentru fiecare propoziție, tipul corect de acord dintre subiect și predicat:
1. Trăia odată pe-aici un împărat și o împărătească fără copii.

(Folclor)

— gramatical;
— prin atracție.

2. Nivelul de cunoștințe era destul de ridicat.
— gramatical;
— după înțeles;

3. Un număr mare de oameni au trecut pe acolo.
— după înțeles.
— prin atracție.

VIII. Analizați acordul dintre predicat și subiect din propozițiile următoare. Subliniați propozițiile în care acordul e corect și motivați alegerea:

1. O serie de cărți au fost omise din bibliografie.
O serie de cărți a fost omisă din bibliografie.
2. O cincime din copii au fost absenți.
O cincime din copii a fost absentă.
3. Un regiment de infanteriști au trecut pe aici.
Un regiment de infanteriști a trecut pe aici.
4. Un număr mare de cărți se afla acolo.
Un număr mare de cărți se aflau acolo.

IX. Subliniați cu o linie atributele și cu două propozițiile atributive:
Oriîncotro te-i uita, vezi colori felurite ca un întins curcubeu și tabloul cel mai încântător farmecă vederea: stânci prăpăstioase, munții uriași a[le] căror vârfuri mângâie norii, păduri întunecoase, lunci înverzite, livezi mirositoare, văi răcoroase, gârle a căror limpede apă lin curge p[r]intre câmpiile înflorite, păraie repezi, care mugind groaznic se prăvălesc în cataracte p[r]intre acele amenințătoare stânci de piatră, care plac vederii și o spăimântează totdeodată.

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

X. Analizați propozițiile din textul de mai jos, arătând cum ați deosebit propozițiile subiective de propozițiile completive directe:
E drept să spun că eu sunt fără multe cunoștințe în ramura aceasta, că nu ne este iertat să mergem la teatru.

(D. Zamfirescu, *Îndreptări*)

XI. Subliniați cu o linie complementele directe și cu două pe cele indirecte:
Numai Harap-Alb nu aducea nici o supărare. Însă ca tovarăș, era părtaș la toate, și la pagubă și la câștig, și prietenos cu fiecare, pentru că avea nevoie de dânșii în călătoria sa la împăratul Roș, care, zice, cică era un

Scanned with OKEN Scanner

om pâclișit și răutăcios la culme: nu avea milă de om nici cât de un câne.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

XII. Analizați textele și spuneți care propoziții sunt completive indirecte, care sunt completive directe și care sunt subiective:

1. Se bucura că pleacă mai repede.
2. I se părea că brigada de pe platoul Bucovinei nu știe ce face.

(D. Zamfirescu, *În război*)

3. El a răspuns că nu se aștepta s-audă așa vorbă de la un împărat.

(C. Negruzzi, *Sobieski și românii*)

4. E ușor să înțelegi că n-am putut adormi.

XIII. Arătați felul propozițiilor subordonate introduse prin conjuncția *să:*

1. Esențialul este să vin.
2. Îmi place să vin.
3. Încerc să vin.
4. Mă tem să vin.
5. Mă grăbesc să vin.

XIV. Analizați toate propozițiile subordonate și subliniați cu o linie propoziția cauzală și cu două pe cea finală:

Ghiță dorise numai să-l întrebe în taină dacă nu are cumva bani de schimbat fiindcă are de gând să meargă peste sărbători, neștiut de nimeni, la Pesta, ca să schimbe ce are la dânsul, mai ales galbenii, pe care nu îndrăznea să-i dea pe aici prin apropiere.

(I. Slavici, *Moara cu noroc*)

XV. Despărțiți fraza în propoziții, arătați felul propozițiilor subordonate și subliniați cu o linie propoziția condițională și cu două linii propozițiile completive directe.

Dar eu râd, căci mi-am adus aminte de un prieten, carele mi-a spus că, dac-oi trece pe la Hanu Ancuței, să beau o oală cu vin, să beau două, pân'ce-oi vedea tulbure și să nu spun la nimeni ce i s-a întâmplat lui într-o vreme, pe locurile acestea.

(M. Sadoveanu, *Județ al sărmanilor*)

XVI. Delimitați propozițiile, aflați felul propozițiilor subordonate și subliniați cu o linie propozițiile consecutive:

Gerilă, văzând că toți îi stau împotrivă, se mânie atunci și unde nu trântește o brumă pe pereți, de trei palme groasă, de au început a clănțăni și ceilalți de frig, de sărea cămeșa de pe dânșii.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

XVII. Despărțiți fraza în propoziții, aflați felul propozițiilor și subliniați propoziția concesivă:

[...] jură-mi-te pe ascuțișul palașului tău că mi-i da ascultare și supunere întru toate, chiar și-n foc de ți-aș zice să te arunci.

(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Scanned with OKEN Scanner

XVIII. Faceți analiza sintactică a frazei:
Dânsul crede că deși ne despart numai zece ani, alcătuim două generații atât de străine și de dușmane, încât nu există nici o punte de conciliere.

(Cezar Petrescu, *Întunecare*)

XIX. Delimitați propozițiile, aflați felul lor și explicați punctuația:
Gândul că s-ar putea să-l apuce toamna fără casă îl neliniști atât de mult încât, fără să se mai sfătuiască cu familia sa, se hotărî să facă rost de bani numai în singurul fel în care putea să facă atât de repede, și anume să vândă de îndată jumătate din pogonul lui de pământ.

(Marin Preda, *Moromeții*)

XX. Analizați fraza și faceți schema corespunzătoare:
Cine vrea să știe, pot să-i spun că mă duc până într-un sat la apa Siretului, să aflu dacă mai sălășluiește pe lume os din osul părinților, o soră ce-am avut și cu care nu m-am văzut din tinerețele mele.

(M. Sadoveanu, *Județ al sărmanilor*)

XXI. Analizați frazele și spuneți ce funcție sintactică au cuvintele tipărite cu litere cursive:

1. Și dacă, vrem *să vedem* cum s-au așezat oamenii în *acești* munți aspri, când de jur împrejur erau atâtea *câmpii* roditoare, să pătrundem *înăuntru*, în *însăși ființa* lor de piatră.

(Geo Bogza, *Țara de piatră*)

2. Pentru ca să nu fie nici o supărare, avea *fiecare* lumânarea *sa*, și dacă astăzi *învățam* la lumânarea mea, *mâine* luam pe *a ta* și așa mai departe.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

XXII. Ce fel de părți de propoziție sunt cuvintele tipărite cu litere cursive? Dintre soluțiile propuse sub fiecare text, alegeți-o pe cea corectă.

1. *Lacul* codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă.

(M. Eminescu, *Lacul*)

— complement direct
— subiect

2. Mă bizui *pe tine*.
— complement direct
— complement indirect

3. Cartea *acestuia* era foarte veche.
— atribut adjectival
— atribut pronominal.

4. *Privită* în originile și structura sa, critica lui Maiorescu apare ca un moment al gândirii postrevoluționare.

(T. Vianu, *Scriitori români*)

Scanned with OKEN Scanner

— atribut adjectival
— circumstanțial condițional

5. Se ducea cu tată-său în munte *la făcut* ferestrea.

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

— circumstanțial de loc
— circumstanțial de scop

XXIII. Ce fel de subordonate sunt cele tipărite cu litere cursive? Dintre soluțiile propuse sub fiecare text, alegeți-o pe cea corectă:

1. *Dacă voi nu mă vreți*, eu vă vreau.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

— concesivă
— condițională
— cauzală

2. Întrebarea este *dacă vine*.
— subiectivă
condițională
— predicativă

3. Pân' și muntele *că-i munte*
Și tot are doruri multe.

(*Folclor*)

— cauzală
— concesivă
— atributivă

4. Se temea *ca nu cumva să nu vină la el*.
— completivă indirectă
— cauzală

5. Se auzea *cum seceră vântul tulpinile buruienilor*.

(E. Barbu, *Groapa*)

— subiectivă
— completivă directă
— modală

6. Toader Grecu mi-a povestit isprăvile dascălului și a rămas *cum a fost mai înainte*.

(M. Sadoveanu, *Nada Florilor*)

— de mod
— predicativă
— completivă directă

7. *Fără să fi umblat mult la școală*, el citea mai bine ca alții.
— concesivă
— modală

Scanned with OKEN Scanner

XXIV. Să se alcătuiască o frază după schema:

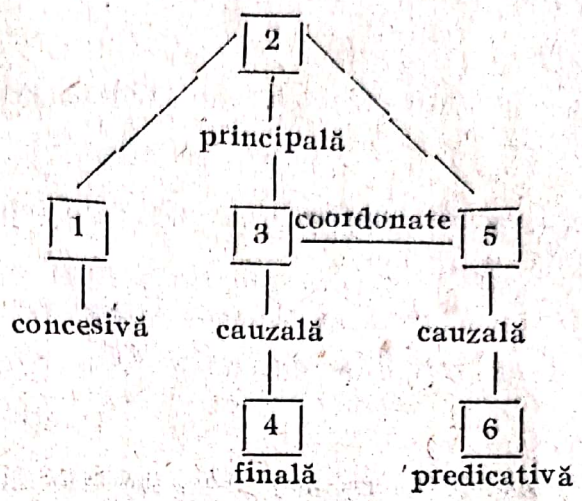

XXV. Alcătuiți o frază cu o propoziție subiectivă în care regentul să fie o locuțiune adverbială predicativă.

XXVI. Alcătuiți mai multe fraze în care pronumele relativ *care* să introducă propoziții subordonate diferite (subiectivă, predicativă, atributivă, completivă directă și indirectă).

XXVII. Alcătuiți o frază în care aveți propoziții intercalate în regentele lor.

XXVIII. Alcătuiți fraze în care să aveți propoziții de timp și de cauză; înlocuiți aceste propoziții cu construcții gerunziale sau infinitivale.

XXIX. Cu ce conjuncții (locuțiuni conjuncționale) puteți înlocui conjuncția *fiindcă* din fraza de mai jos:

Și fiindcă eram nerăbdător și doream să văd iar pe Huțu cu bățul, m-am dus și după prânz la școală.

(I. Slavici, *Budulea Taichii*)

XXX. Ce fel de subordonate sunt propozițiile introduse prin adverbul *cum*:

Mi-a spus cum îl cheamă și de unde-i.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

Norii care se ridicau dinspre munți nu treceau ușor și repede, cum socotise el dintru început.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

Cum a aflat de plăcinte, i s-au luminat ochii.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

Cum a putut afla Alexandru-Vodă, nu pricep.

(M. Sadoveanu, *Frații Jderi*)

Scanned with OKEN Scanner

XXXI. Înlocuiți părțile de propoziție tipărite cu litere cursive cu propozițiile subordonate corespunzătoare.

1. Înspăimântat, făcu un pas înapoi.

(I. Slavici, *Moara cu Noroc*)

2. *Adunându-se boierii, 47 la număr*, Lăpușneanul se puse în capul mesei.

(C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanul*)

3. Pe la trei, *spre a-și șterge orice urmă de îngrijorare din suflet*, porunci să se înalțe o rachetă.

(L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)

4. Perdeaua a început *a se destrăma cu un foșnet ascuțit și pătrunzător*

(I. Slavici, *Moara cu Noro*)

XXXII. Contrageți propozițiile subordonate tipărite cu litere cursive în părți de propoziție corespunzătoare:

1. Apostol, *fără să-și dea seama*, închise ochii.

(L. Rebreanu, *Pădurea spânzuraților*)

2. *Când făceam observațiile aceste fiziologice*, înaintam încet spre țelul călătoriei mele.

(C. Negruzzi, *Scrisoarea XXVIII*)

3. *Ca să nu rămâie repetent și anul acesta*, mam-mare, mamițica și tanti Mița au promis tânărului Goe să-l ducă-n București de 10 mai.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe...*)

XXXIII. Tranformați vorbirea directă în vorbire indirectă:

— Vezi ce bine-i șade lui — zice mam-mare — cu costumul de marinel?
— Mamițo, nu ți-am spus că nu se zice marinel?
— Da cum?
— Marinal...
— Ei! ziceți voi cum știți; eu zic cum am apucat. Așa se zicea pe vremea mea, când a ieșit întâi moda asta la copii — mariner.

(I. L. Caragiale, *D-l Goe...*)

XXXIV. Tranformați vorbirea indirectă în vorbire directă:

Dar peste puțin iar a venit Huțu, ne-a luat pe noi, care eram mai mici, și ne-a scos afară, iar după ce ne-a scos afară, ne-a pus în rânduri și ne-a întrebat dacă știm să stăm într-un picior. Eu am stat mai bine și mai mult decât toți ceilalți băieți, pentru aceea eram foarte fericit și, întorcându-mă acasă, i-am arătat mamei cum zice Huțu ca să stai într-un picior și i-am spus că Huțu e cel mai mare în școală și că a vorbit cu mine și c-a zis că eu stau mai bine decât toți ceilalți într-un picior.

(I. Slavici *Budulea Taichii*)

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

Noţiuni generale de sintaxă 3
Propoziţia 9
Fraza 19
Şubiectul şi propoziţia subordonată subiectivă 31
Predicatul şi propoziţia subordonată predicativă . . 40
Atributul şi propoziţia subordonată atributivă 48
Complementul direct şi propoziţia subordonată completivă directă 56
Complementul indirect şi propoziţia subordonată completivă indirectă 63
Complementul circumstanţial de loc şi propoziţia subordonată circumstanţială de loc 69
Complementul circumstanţial de timp şi propoziţia subordonată circumstanţială de timp 75
Complementul circumstanţial de mod şi propoziţia subordonată circumstanţială de mod 82
Complementul circumstanţial de cauză şi propoziţia subordonată circumstanţială de cauză 89
Complementul circumstanţial de scop şi propoziţia subordonată circumstanţială de scop 94
Complementul circumstanţial condiţional şi propoziţia subordonată circumstanţială condiţională 99
Complementul circumstanţial concesiv şi propoziţia subordonată circumstanţială concesivă 104
Complementul circumstanţial consecutiv şi propoziţia subordonată circumstanţială consecutivă 109
Alte complemente circumstanţiale şi propoziţiile circumstanţiale corespunzătoare 113
Exerciţii recapitulative 117

Scanned with OKEN Scanner

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației Naționale*

Inspectoratul școlar al județului/municipiului .....

.....

Școala/Liceul „Vasile Lupu" Iași

Manualul nr. .....22.....

Anul	Numele elevului care a primit manualul	Anul în care s-a folosit	Starea manualului	
			la primire	la returnare
1	Dumitriu D. Lăcrămioara	'96,'99		Vagiuc A. Lăcrămioara
2	Andriuca I. Ana-Maria	'96,'99		Chișcă Ana-Maria
3	Olteanu I. Loredana	'96,'99		
4	Petrache Toma Anișoara	'96,'99		
5	Aonofriesei Monica.	'96,'99		

● Profesorii trebuie să controleze dacă numele elevului este corect scris.

● Elevii cărora le este destinat manualul nu trebuie să facă nici un fel de notații pe pagini. Rugăm ca manualele să fie păstrate cât mai îngrijit.

● Starea manualului (la primire și la returnare) se va înscrie folosind termenii: nouă, bună, îngrijită, nesatisfăcătoare, proastă.

*Se completează numai pentru exemplarele distribuite gratuit.

Scanned with OKEN Scanner

Lei 3500

ISBN 973-30-3576-9

Editura Didactică și Pedagogică, R.A. – București, 1998

Scanned with OKEN Scanner